

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

6
2021

TEMA MESECA

Baron Žiga Zois

Z NAMI NA POT

Okolica Krvavca

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

Klemen Janša ZAHODNE JULIJSKE ALPE

Klasični vodnik po osrednjem slovenskem pogorju prinaša opise mikavnega zahodnega dela Julijcev, ki so pretežno na italijanski strani meje. Poleg dobro obiskanih vrhov v skupinah Kanina, Viša in Montaža so v njem opisi nekaterih malo znanih območij, ki do sedaj v slovenščini še niso bila tako podrobno predstavljena in so zato še toliko bolj mamljiva: razdrapane Naborjetske gore nad divjo dolino Dunje, skriti vrhovi nad Rezijo, samozavestni greben Muzcev, dolgi greben Stola in Karmana, pa od ljudi in boga pozabljeni vrhovi zahodno od Strme peči. Tako natančnega vodnika zanje ni niti v italijanščini!

130 x 210 mm, 348 strani, integralna šivana vezava, PZS, 2015

CENA: V času od 15. 6. 2021 do 15. 7. 2021 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 14,95 €* (redna cena: 29,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

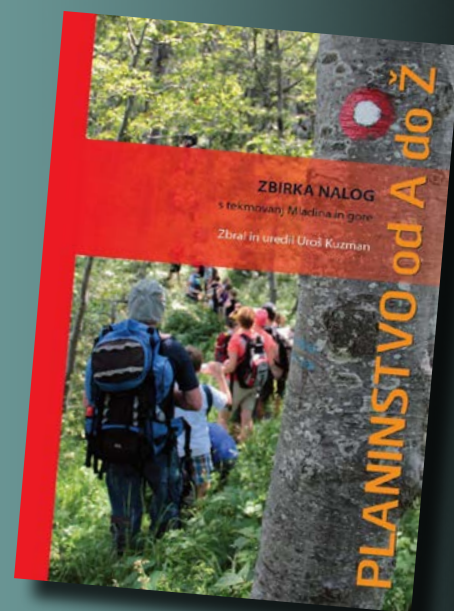
Uroš Kuzman PLANINSTVO OD A DO Ž

Planinstvo od A do Ž je zbirka nalog tekmovanja Mladina in gore (MIG). Gre za šolsko športno tekmovanje iz planinskih znanj, ki je namenjeno osnovnošolcem zadnje triade in srednješolcem.

V prvem delu so vprašanja urejena po poglavjih učbenika Planinska šola. Drugi del je namenjen (samo)evalvaciji. V zadnjem, tretjem poglavju pa je zbranih sto vprašanj za izvedbo planinskega kviza.

Zbirka nalog Planinstvo od A do Ž bo olajšal priprave na tekmovanje MIG ali pa ponudil nov način za učenje in igro. Torej ne le mentorjem ekip, temveč tudi planinskim vodnikom, organizatorjem orientacijskih tekmovanj in družabnih planinskih srečanj.

cena: 13,90 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 121. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI:

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4500 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Luna nad Triglavom

Foto Dan Briški

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Foto Marjaž Milavec

Kako najti pravo pot?

Nekdo, ki mi je blizu, pravi, da rada solim pamet. Kadar me želi podražiti, dvigne kazalec in v pokroviteljskem tonu izusti: "Previdnost ne bo odveč!" Običajno mu ob tem namenim zelo pomenljiv pogled izpod čela in zavijem z očmi. A če se globoko zamislim, po tihem lahko priznam, da ima nemara malce tudi prav. Nedavno tega sem prebrala enega svojih prvih objavljenih prispevkov na temo gora. Nisem še bila stara toliko, da bi si lahko legalno naročila pivo v gostilni, pa sem že brezplačno delila nasvete o hoji v gore s pozicije najpametnejše najstnice na svetu. Ob prebiranju nekdanjih Matejinih svetovalnih koticov se danes malce zabavam, malce pa mi je, hm, vseeno nerodno. Ker so tudi nekateri članki poznejšega datuma napisani v podobnem tonu, sumim, da ni šlo samo za pubertetniško pretencioznost. A vendar se mi zdi, da me je življenje že malo obrusilo in da sedaj bolj na glas razmišljam, kot pa da bi dušebrižniško svareče žugala s prstom.

Pozimi je po družbenem omrežju krožil video posnetek, ob katerem me je imelo, da bi spet malo požugala in zraven v maniri starosvetnih učiteljev navila še nekaj ušes. Zato je začel nastajati tale zapis, ki pa sem ga v prepričanju, da sem sedaj že dovolj zrela in mi ni treba vseprek pametovati, hotela zastaviti v bolj modrem slogu, ki bi napeljeval k razmisleku, ne pa da bi ponujal brezplačne vzgojne nasvete. Samoiniciativno svetovanje običajno naleti na gluha ušesa, a smo pogosto zelo radodarni z njim. Pa se je zgodilo, da je začetna vnema kmalu popustila in tako sem nedokončano besedilo pustila v drobovju računalnika.

Morda se te črke nikoli ne bi svetile na straneh *Planinskega vestnika*, če ne bi Klemen Belhar napisal dveh odličnih kolumn z zelo aktualno tematiko (in če ne bi odgovorni urednik iskal pisca uvodnika). V tokratni kolumni razmišlja o novodobnem pojavu, ki ga imenuje gorniški avanturizem in za katerega meni, da ima obredni značaj – ker je njegovo bistvo objava na družbenih omrežjih. Kolumnist na začetku prispevka omeni podvig taistega protagonista, ki je nastopal tudi v posnetku, zaradi katerega me je pozimi zadržalo, da bi iztegnila kazalec in strogo pogledala iznad očal. V obeh posnetkih gre za avanturo prenočevanja pod milim nebom v naših gorah. Razumem mladostniško željo po dogodivščinah, malce bolj nerazumljiv pa mi je način, na kakršen se omenjeni mladenič loteva svojih podvigov. Če sta peka zrezkov za večerjo in kino pod zvezdami nekaj, ob čemer bi lahko samo nejeverno dvignila obrvi in skomignila z rameni, češ vsak ima svoje veselje, je kleščanje smrek za izdelavo načrtovanega bivaka tisto, kar me je zbudilo in sprožilo najprej moraliziranje in zgražanje, potem željo po spodbujanju k razmisleku, kako podati informacije in izobraziti novodobne pustolovce. Razveseljivo je, da se mladi premaknejo od zaslonov (pa četudi potem v gorah gledajo vanje za lahko noč) in gredo v naravo, pomembno pa je, da jih naučimo spoštljivega odnosa do nje in pravil obnašanja v gorah, še zlasti ker svoje avanture dokumentirajo in ponudijo na ogled na spletu. Vprašanje je sicer, ali se bo kateremu od avanturistovih sledilcev ljubilo tovoriti 30-kilogramski nahrbtnik na vrh Grintovca ali pa zmrzovati v snežni luknji pri minus dvajsetih stopinjah Celzija. Ampak zgledi vlečejo in morda se bo komu to vendarle zdelo *kul* ter se bo domislil še česa bolj drznega, nenavadnega, norega ... s čimer bo nagovoril spletno občinstvo. Kot je v prejšnji kolumni zapisal Belhar, je naša naloga, da najdemo pot do nove, internetne generacije mladincev in jih ob sprejemanju takšnih, kot so, vzgojimo v zgledne planince. Vprašanje je, kako najti pravo pot do njih.

Če bi bil tole prispevek Mateje starega kova, v katerem bi karala početje takih nadobudnežev, bi mi nekdo postregel s še enim izzivalnim stavkom. Ta izvira iz časov, ko sem kot načelnica vodila četrtkova *ferajnovska* srečanja. S kazalcem bi se podrgnil pod nosom, potem pa s povišanim glasom rekel: "Fantje, bomo imeli malo sestanka!" Sestanek bi bil verjetno res na sporedu, le njegova izvedba, vsebina ter ton in izbor besed bi bili skrbno pretehtani in prilagojeni duši na drugi strani mize. No, zasloni.

Mateja Pate

UVODNIK
1 **Kako najti pravo pot?**

Mateja Pate

TEMA MESECA
4 **Baron Žiga Zois in njegovi minerali**

Miha Jeršek

TEMA MESECA
8 **Zoisovi iskalci kamenja**

Dušan Škodič

TEMA MESECA
12 **Žiga Zois in njegove sledi v botaniki**

Nada Praprotnik

KARNIJSKE ALPE
16 **Dan, ko ljubim zeleno**

Olga Kolenc

ZA FOTOAPARATOM
20 **Dobrovlje in koronavirus**

Franci Horvat

SPOMINI NA ODPRAVO
26 **U kraljestvu vetra**

Mitja Jesenovec

SPOMINI
30 **Čevelj**

Magda Šalamon

24. 2. JE POŽAR POPOLNOMA UNIČIL MOZIRSKO KOČO NA GOLTEH. KAKO LAHKO POMAGAMO?

NAKAZILO NA TRR:

KODA: CHAR

NAMEN: DONACIJA ZA MOZIRSKO KOČO

IBAN: SI56 0242 6001 3741 942

SWIFT: LJBAS12X

SKLIC: SI00 24022021

NASLOV: PLANINSKO DRUŠTVO MOZIRJE, V SAVINJSKI GAJ 4, 3330 MOZIRJE

POŠLJITE SMS S KLJUČNO BESEDO MOZIRSKA5 NA ŠTEVILKO 1919.

Z ENIM SMS-OM PRISPEVATE 5 EVROV V SKLAD ZA OBNOVO MOZIRSKE KOČE.

Z NAMI NA POT
34 **Gorsko igrišče
osrednje Slovenije**

Mojca Stritar Kučuk

PLANINČKOV KOTIČEK
43 **Groza in strah pod Luknjo**

Kristina Menih

ZGODOVINA PLEZANJA
46 **Nazaj v Ameriko**

Jurij Ravnik

KOLUMNA
50 **Dnevna soba na
vrhu Grintovca**

Klemen Belhar

POTEPANJA
52 **Naključje ali ...**

Franc Juvan

VODNIŠTVO
56 **Intenzivni tečaj**

Rafael Krvina

DOŽIVETJE
58 **Eko trip na Triglav**

Janja Baloh

INTERVJU
61 **Janez Hrovat**

Andreja Erdlen

ZGODOVINA PLANINSTVA
64 **Josip Lavtižar**

Marija Mojca Peternel

PLANINSKE KOČE
66 **Za energijo in lahkoten
gorski korak**

Zdenka Mihelič

PLANINSKA ORGANIZACIJA
68 **Skupščina PZS 2021**

Po spletnih objavah
povzela Zdenka Mihelič.

NARAVA
69 **Doživeta pravljica**

Ivan Premrl

NARAVA
70 **Brezplačni
prevozi v Bohinju**

Pripravila Zdenka Mihelič

71 **NOVICE IZ VERTIKALE**

74 **LITERATURA**

77 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

79 **FILM**

80 **V SPOMIN**

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUFOV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

**ABANKA CELJE,
TRR: 0510 0801 6743 162.**

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Miha Jeršek

Baron Žiga Zois in njegovi minerali

Veliki razsvetljenec

Baron Sigismondo (Žiga) Zois (1747–1819) je splošno znan kot podpornik kulture, nekoliko manj pa kot naravoslovec in mecen znanosti. Financiral je dve odpravi na Triglav, seveda tudi z namenom, da bi odkrili cenjeno železovo rudo.

*Bobovci so drobni pizoliti razmeroma bogate železove rude, ki je Zoisovi rodbini in posebno Zoisu pomagala do statusa najbogatejšega Kranjca.
Foto Ciril Mlinar*

*Žiga Zois, Andrej Herrlein, pozno 18. stoletje, olje na platnu, Narodni muzej Slovenije
Foto Tomaž Lauko*

Z odprav so mu namesto rude prinesli fosile izumrlih glavonožcev – amonitov, ki so postali dokaz, da so tudi najvišji vrhovi Julijskih Alp prvotno nastali z odlaganjem sedimenta v morskem okolju in da teorija o vulkanskem poreklu Alp ne drži. Pred dvesto leti so bila to še zapletena vprašanja o nastanku gorstev, geologija, znanost o planetu Zemlji, pa je v tem času izjemno napredovala. Mineralogija, kot del vede o Zemlji, je v času, ko je živel Zois, doživela pravi razcvet. Odkrivali so se

novi minerali, nemški univerzitetni profesor geologije Abraham Gottlieb Werner (1749–1817) je na osnovi kemijskih značilnosti objavil klasifikacijo mineralov. Friederich Mohs (1773–1832), po rodu nemški, po državi znanstvenega delovanja pa avstrijski mineralog, je objavil znamenito relativno lestvico mineralov, baron Zois pa je v Ljubljani zasnoval za tedanje čase eno največjih mineraloških zbirk v tem delu Evrope.

Ustanovna zbirka prvega muzeja na Slovenskem

Zois je zbral okoli pet tisoč primerkov mineralov, rud, kamnin, fosilov in organskih snovi. Zoisova zbirka mineralov je torej mnogo več, kot se običajno predstavlja. Večino primerkov, ne pa vseh (!), je dve leti po njegovi smrti pridobil Deželni muzej, ki

so ga ustanovili leta 1821, za javnost pa odprli deset let zatem. Zoisova zbirka je ustanovna zbirka prvega muzeja na Slovenskem. Najprej je bila razstavljena v ljubljanskem liceju v stari Ljubljani, leta 1888 pa se je preselila v osrednjo muzejsko zgradbo v današnji Muzejski ulici, kjer je še danes.

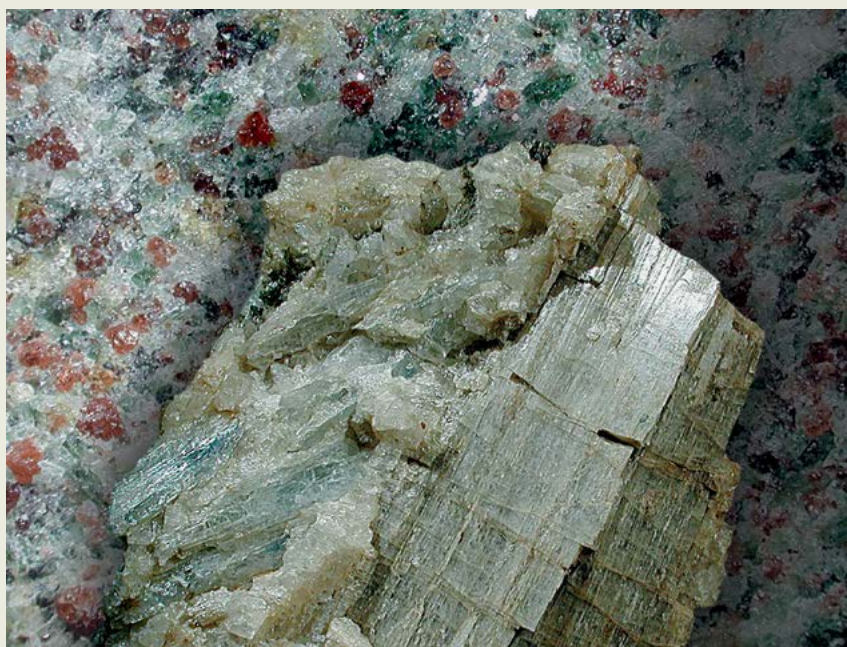
Najbogatejši Kranjec

Ko se sprehajamo po Pokljuki ali v predgorju Julijskih Alp, bomo z nekaj sreče ob poti našli drobne, rjavim fižolom podobne kamne. To so bobovci in predstavljajo sorazmerno bogato rudo, iz katere so pridobivali železo. S preprostim pobiralništvom ali iskanjem bobovcev v kraških jamah, kamor jih je nakopičila površinska voda, so pridobili pomemben delež železove rude, ki je Zoisovi rodbini prinesla velik delež bogastva. Bobovci so v geološkem smislu močvirske

Zois in Alpe

Zois je bil z alpskim prostorom tesno povezan. Ne samo zaradi rude in njene predelave, ampak zato, ker so Alpe raj za vse, ki zbirajo minerale. Raznolikost mineralov v prostoru bomo laže razumeli, če se vrnemo v geološko preteklost in spoznamo, kako so Alpe nastale. Pred približno sedemdesetimi milijoni let se je od Afriške tektonske plošče odcepila manjša Jadranska plošča. Počasi je potovala proti severu in trčila ob Evrazijsko ploščo. Kamnine so se ob tem nagubale in dvignile so se več kot tisoč dvesto kilometrov dolge Alpe, ki segajo od Francije, preko Italije, Avstrije, Švice, Nemčije, Lichtenštajna do Slovenije, po nekaterih interpretacijah pa še na Hrvaško in celo do Bosne in Hercegovine.

Za nastanek posebne združbe mineralov v Alpah je pomembno dejstvo, da so bile kamnine, ki so danes na površju, nekoč daleč pod njim. Tlak v kamninah z

Zoisit je mineral, ki ga je Werner poimenoval leta 1805 v čast baronu Zoisu.
Foto Miha Jeršek

Kristal kamene strele iz Alp
Foto David Kunc

železove rude, ki so se izločale iz podtalnih voda, bogatih z železom. Zaradi koncentrične rasti so bobovci zaobljeni, ovalni ali povsem okrogli. Nastali so v geološki preteklosti, zdaj pa so na površju zaradi erozije in preperevanja kamnin. Sestavlja jih več različnih mineralov, ki so predvsem železovi oksidi in hidroksidi, imajo skupno ime limonit in so rjave barve. Poleg bobovcev sta bili Zoisu pomembni še skorjasta limonitna ruda in limonitiziran pirit. Zadnji je v obliki zlato rumenih kristalov pirita, ki se jih lahko spomnimo po zgodbi *Ni vse zlato, kar se svetli*. Pirit je železov sulfid, zato na površju Zemlje ni preveč obstojen. Spreminja se v razne železove okside in hidrokside – torej v limonit. Limonit bi lahko označili kot naravno "rjo", ki jo v naravi opazimo v obliki rjavih lis ali zilič na svetli apnenčasti podlagi. Zois je limonitno železovo rudo predeloval v fužinah, ki jih je podedoval po očetu, del rude, ki je popolnoma drugačnega nastanka, pa tudi na Pohorju.

globino narašča, kamnine so zaradi lastne teže vse bolj razpokane. Meteorne vode pronicajo skozi razpoke in z globino se segrevajo. Zato postanejo agresivnejše in topijo minerale v okolnih kamninah. Ko pridejo raztopine globoko pod površjem v razpoke, se v njih izločijo minerali. Proces kristalizacije v tako imenovanih alpskih razpokah lahko traja tudi milijon let ali več, z delnimi prekinitvami ali stalno. Zaradi tektonskih premikov pridejo takšne kamnine z razpokami, ki so zapolnjene z minerali, k površju ali povsem na površje. Kateri minerali bodo nastali, je povezano s tem, v kakšni kamnini so. Večina Alp v visokogorju je iz metamorfnih kamnin, zato so značilne mineralne združbe, ki jih predstavljajo kristali kremenca, med katerimi so brezbarvna kamena strela, rjavkast čadavec, tudi vijoličast ametist, med glinenci adular, poleg njih pa še številni drugi, na primer titanit, klorit itd. Slovenski del Alp, z izjemo Pohorja, je pretežno iz karbonatnih kamnin, zato so v razpokah nastali kristali kalcita.

Žica samorodnega srebra s kristalom pirita iz Kongsberga Foto Miha Jeršek

Meteorit Krasnojarsk, prvi ruski meteorit. Zbirka Žige Zoisa, hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Foto: Miha Jeršek

V Zoisovi zbirki je precej vzorcev iz alpskega prostora. Iz alpskih razpok so prozorni brezbarvni kristali kremenca in čadavci, ki so mineraloška klasika in sloviijo po čistosti in morfološki pestrosti. Veliki beli kristali adularja so posuti z drobnimi temno zelenimi oprhi klorita. Vsi minerali iz Alp niso vezani na alpske razpoke, ampak na močno segrete vodne raztopine oziroma hidrotermalne raztopine, ki so prinašale minerale iz globin proti površju, skozi prelome. Tako so v metamorfnih kamninah v Visokih turah nastali smaragdi, Habachtal pa z njimi eno pomembnejših nahajališč. Zois je zbral kar nekaj smaragdov iz Habachtala, ki so v sodobnem času postali pomembni kot primerjalno znanstveno gradivo pri identifikaciji smaragdov iz arheoloških najdišč.

Zoisit

Zois se ni imel za znanstvenika in mineraloga. Kljub temu je pustil v mineralogiji, in to v svetovnem merilu, izjemen pečat. Z njegovo pomočjo in njemu v čast so leta 1805 poimenovali novo odkriti mineral zoisit. Celotna zgodba temelji na zbiranju mineralov. Zois je te kupoval, nekaj tudi menjaval. Nekega dne mu je Simon Prešern, trgovec z minerali, iz Svinje planine na avstrijskem Koroškem prinesel vzorce sivih do belih mineralov. Zois jih ni znal določiti, zato jih je poslal tedanjim evropskim mineralogom. Ti so odkrili, da gre za nov mineral, ga imenovali po nahajališču saualpit, leta 1805 pa ga je znameniti Werner preimenoval Zoisu v čast – v zoisit. Zakaj je to pomembno? Danes poznamo več kot pet tisoč mineralov, ampak večina je sorazmerno redkih. Morda je le kakih sto petdeset takšnih, ki so kamninotvorni, kar pomeni, da so bistveni deli kamnin, ki tvorijo Zemljino skorjo. Zoisit je eden takih kamninotvornih mineralov. Značilen je za metamorfne kamnine, zato je pogosto najden v eklogitih, tudi pri nas na Pohorju.

Zoisit ima še eno, svetovno zanimivo zgodbo. V drugi polovici sedemdesetih let preteklega stoletja so geologi kartirali del ozemlja v Tanzaniji, ki ga je prizadel velik požar. Odkrili so vijoličasto modre zoisite v draguljarski kakovosti. To je bilo veliko presenečenje in koncesija za odprtje rudnika je bila hitro podeljena. Toda modro vijoličasti zoisiti so z napredovanjem rudniških del izginiti in našli so se samo brezbarvni, sivkasti in rjavkasti. Ugotovili so, da je temperatura, ki se je sprostila ob požaru, vplivala na njihovo barvo. Vse od tedaj zoisite segrevajo tako, da postane njihova barva privlačna. Zoisit je tako postal eden najbolj prodajanih barvnih kamnov v zadnjih dvajsetih letih. Prodajajo ga pod imenom tanzanit. Prvotnim trgovcem se je zdelo, da je ime zoisit preveč podobno besedi za samomor (ang.: suicide), zato so modro vijoličaste različke poimenovali tanzanit. Zanimivo je, da je zoisit še v dveh barvnih različkih, ki sta prav tako

V dolini Triglavskih jezer so med raziskovanjem našli več fosilov. Foto Jaka Ortar

plemenita. Zelen je skupaj z rubinom v kamnini aniolit, ki so jo odkrili v Tanzaniji in Keniji, medtem ko so rožnati zoisit s primesjo mangana odkrili na Norveškem in se imenuje po mističnem otoku Thule, thulit.

Zoisova zbirka danes

Zoisova zbirka mineralov, rud, kamnin in fosilov je danes večinoma shranjena v muzejskih depojih. V dvesto letih je doživela marsikaj. Združili so jo z drugimi zbirkami, njen razstavniki del pa zmanjševali. Čeprav je razstavljenih zgolj dvesto petdeset vzorcev, nam ti zaradi pojavnosti, nahajališč ali drugih značilnosti pričarajo raznovrsten svet mineralov. Predstavljeni so v vitrinah na podlagi Wernerjeve klasifikacije.

Na začetku so predstavljene samorodne prvine s kristali zlata iz Romunije, žicami srebra iz Norveške in živim srebrom iz Idrije. V tem delu sta razstavljeni tudi dva meteorita, ki sta med samorodnimi prvina zato, ker meteoriti vsebujejo dva minerala oziroma naravni zlitini železa z nikljem. V drugi skupini so sulfidi, spojine kovin z žveplom. Pričakovali bi živosrebrov rudo iz Idrije, a je na razstavi manj znan živosrebrov sulfid – cinabarit – iz Šentanskega rudnika nad Trzičcem. Med oksidi so predstavljeni bobovci in skorjaste limonitne rude, še posebej raznoliki so primerki hematita z Elbe v Italiji. Med haloidi sta primerka soli in več različno obarvanih fluoritov. Osrednji vitrini predstavljata raznovrstnost dveh mineralov, ki sta v Sloveniji med najpogostejšimi: kalcit in dolomit. Sledijo sulfati, med katerimi je največji primerek sadra. To je eno redkih imen mineralov v slovenščini, ki je ženskega spola. Ta mineral ima več imen: kadar je vlaknat, je alabaster, kadar je v velikih prozornih kristalih, ga imenujemo Marijino steklo. Velike prozorne kristale tega minerala so nekoč, ko še

ni bilo stekla ali pa je bilo predrago, uporabljali v cerkvah. Med fosfati je razstavljen piromorfit, med molibdati pa wulfenit.

Največji del Zoisove zbirke predstavljajo silikati, ki jih je v Zemljini skorji največ. Med njimi izstopajo minerali draguljarske kakovosti, na primer akvamarin in zeleni beril ter lapis lazuli iz Rusije. Poseben dragulj je kristal olivina, ki izvira iz Egipta. Kristale olivina je Kleopatra cenila bolj od smaragdov. Med silikati so razstavljeni tudi primerki zoisita in številni drugi. V zadnji vitrini so organske snovi, med katerimi je največji jantar med Milanom in Dunajem. Prav na koncu sta razstavljeni kamnina bazalt, ki ima značilno šeststrano krojitev in so jo v Zoisovem času še šteli med minerale, ter amonit, ki nas opominja na Zoisovo odpravo in zgodbo o Triglavu.

Zoisova zbirka jutri

Zoisova zbirka čaka nove prostore. Po dvesto letih je reinventarizirana kot del drugih starih mineraloških zbirk. Seveda ne bo imelo smisla razstavljeni zbirke v celoti, saj so sistematske zbirke nepopularne. Poleg tega je v zbirki precej rud in kamnin, ki so vzorčne narave in nezanimive za širšo javnost. Lahko pa postanejo vzorci del oglednih depojev, kjer si jih bodo lahko ogledali specialisti za posamezna področja. Do tedaj je izbor Zoisovih mineralov z veliko dodatnimi vsebinami na ogled v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. ◉

Literatura

- Breda Činč Juhant, Ernest Faninger: *250-letnica rojstva Žige Zois* (Žiga Zois: fužinar, naravoslovec, mineralog in zbiralec, katalog ob razstavi). Ljubljana: Prirodoslovni muzej Slovenije, 1997.
- Ernest Faninger: Baron Žiga Zois in njegova zbirka mineralov. *Scopolia*, 1983, št. 6, str. 1–32.
- Ernest Faninger: Sigmund Freiherr Zois von Edelstein. *Geologija*, 1984, let. 27, str. 5–25.
- Miha Jeršek: Zbirka mineralov barona Sigismonda (Žige) Zois. *Scopolia*, 2019, št. 97, str. 37–89.
- Miha Jeršek: 215 let od odkritja minerala zoisita. *Življenje in tehnika*, 2020, let. 71, št. 9, str. 14–15.

Jantar je fosilna smola iglavcev ali listavcev. V Zoisovih časih so ga imenovali tudi succinit – zaradi vsebnosti sukcininske kisline. Primerek izvira iz Baltika.

Foto Miha Jeršek

Zoisovi iskalci kamenja

Znana je zgodba o štirih srčnih možeh, ki so se leta 1778 prvi povzpeli na Triglav. To je uradno sprejeta teorija, čeprav se po besedah planinskega zgodovinarja dr. Toneta Strojina (1938–2016) verjetno pri nobeni gori na svetu ni izoblikovalo toliko teorij o prvem pristopu, številu prvopristopnikov in datumu pristopa. Vendar zanemarimo teorije o vzponu, pri katerem nikoli ni bilo sporno, da je odpravo finančno podprl tedaj najbogatejši Kranjec, baron Žiga Zois.

Zois je obljubil nagrado¹ prvemu, ki si bo upal na vrh in mu razkril njegove podrobnosti. Želja se mu je izpolnila, vendar kot vedoželjnemu človeku porodila dodatna vprašanja, ki so botrovala nadaljevanju prizadevanj po razkrivanju s stališča geologije še slabo znanega sveta. Konec osemnajstega stoletja so potekale razprave – kot v svojem članku omenja Miha Jeršek – med pristaši vulkanistične in neptunistične teorije, v katere se je aktivno vključil tudi Zois. Intenzivno je začel zbirati fosile in kamnine v Bohinju in na Pokljuki ter velike količine primerkov poslal na naslove vidnejših zagovornikov obeh teorij, predvsem vnetemu vulkanistu Johannu Ehrenreihu von Fichtlu (1732–1795). Fichtel se je seznanil s Zoisom v Ljubljani in bil pozneje deležen po pošti poslanih vzorcev iz Bohinja, Velega polja in Doline Triglavskih jezer. Zois je v spremnem pismu poudaril prostranost gorskih planjav, iz katerih kakor velik rog moli Triglav.

¹ Zois je prvopristopnikom izplačal šest cekinov nagrade (Ivan Veber, 2008).

Iskanje dokazov o geološkem nastanku Triglava

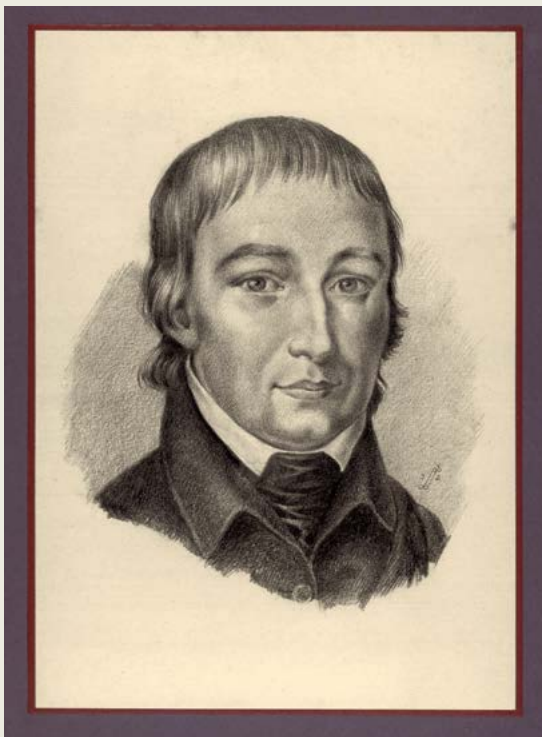
Fichtel je leta 1794 na Dunaju izdal knjigo *Mineralogische Aufsätze*, v kateri je trdil, da so Triglav in vrhovi v okolici zgrajeni iz masivnega apnenca magmatskega izvora, ki je brez morskih usedlin, nižje lege okoliških planot pa sestavlja plastovit apnenec, ki izvira iz morja. Fichtel se je pri svojih trditvah skliceval na dokaze, ki mu jih je poslal Zois. Opisal jih je v kar petih poglavjih knjige, ki jih je zaključil z besedami velike hvaležnosti: "Kakor je moja zahvala velika, tolikšna je tudi moja želja, da bi plemenita prizadevanja tega častivrednega in učenega viteza dala pobudo, da bi ga posnemali še drugi njegovega stanu."

Znanci in prijatelji prirodoslovja iz Zoisovega kroga so barona spraševali po mnenju, v pismih so se obrnili nanj tudi številni geološki raziskovalci tedanjega časa s prošnjami po primerkih fosilov in okamnini, ki jih omenja Fichtel. Te prošnje Zois omenja v pismih Valentinu Vodniku (1758–1819) in ga prosi, naj mu

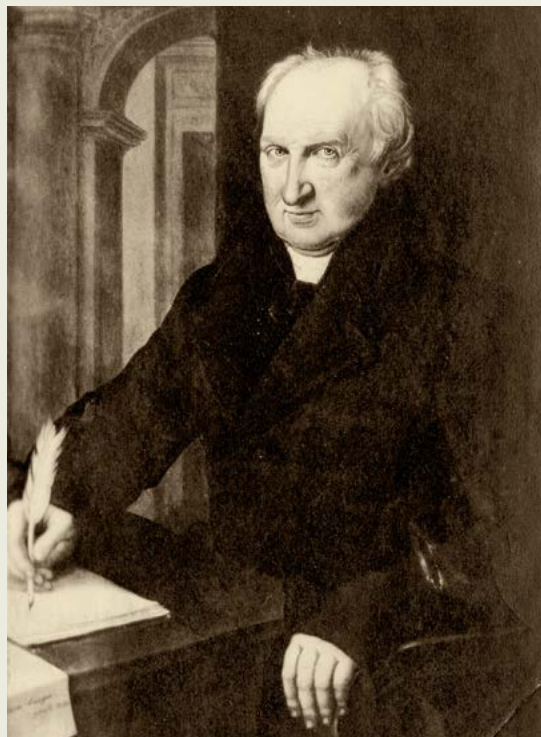
Razglednica z Bohinjem, kjer je Vodnik preživel svoja najlepša leta. Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK

Portret Valentina Vodnika. Saša Šantel,
Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK

Franc Jožef Hanibal Hohenwart. Matevž Langus,
Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK

pridobi čim več vzorcev. Poslal mu je tudi Fichtelovo razpravo o Triglavu, da bi jo proučil. Z zaključki v knjigi se Zois ni strinjal. Menil je, da se Fichtel v primeru vrhov okoli Triglava moti, kajti šlo je za dejstvo, da so mu vzorce, na katere se je Fichtel skliceval, prinesli iz nižjih predelov, ker ni nikogar poslal ponje na Triglav.

Zoisov raziskovalec Valentin Vodnik

Vodnik je v tistem času služboval na bohinjškem Koprivniku in dobro poznal okolico. Zaradi Zoisovega navdušenja se je tudi sam vnel za naravoslovje in sklenil, da mu bo ustregel z obiskom visokogorja v raziskovalne namene, saj Zois že dolgo ni zmožal pohodov.

Leta 1793 je Vodnik v nekem pismu zapisal, da se je v prostem času "kamenje poznati vādil". To prostočasno dejavnost je na Koprivniku, kjer kot kaže ni imel veliko obveznosti, rad udeležanjal. O tem priča pismo, ki ga je istega leta poslal svojemu in Zoisovemu prijatelju Antonu Rudežu in v njem opisal neko jamo v okolici, kjer naj bi domači kmetje kopali v upanju, da bodo našli zlato. Vodnik se je zelo potrudil, da je pregovoril nekoga, ki mu je nazadnje pokazal lokacijo jame, a ta ni bila prav nič obetavna za kopanje zlata, čeprav zanimiva. V njej je videl plasti peska, kakršnega so v tistem času kopali iz morja pri Trstu in ga prodajali v notranjosti. Pojav takšnega peska v visokih gorah ter v njem vsebnost amonitov in morskih polžkov mu je vzbudila zanimanje in potrditev teorije, ki jo je zagovarjal Zois.

Zoisa je že več kot desetletje pred tem izdalo zdravje. Doživljal je izredno hude napade protina (putike) in bil večinoma priklenjen na voziček, s katerim se

je prevažal po svoji palači, zato mu je ukvarjanje z montanističnimi študijami nudilo uteho. Vseeno poudarimo, da v Zoisovem primeru ni šlo le za ljubiteljsko navdušenje, kajti v mlajših letih je kot lastnik železarn v Bohinju, jeseniškem Javorniku in v Mislinji iz povsem praktičnih potreb prepotoval velik del Evrope, navezal stike z najvidnejšimi naravoslovci svoje dobe ter vseskozi kupoval najnovejšo strokovno literaturo.

Odprava v triglavske visokogorje

Z namenom, da bi razjasnil napačne Fichtlove ugotovitve, je Zois organiziral prvo odpravo v triglavsko visokogorje. Seveda se je moral pri tem obrniti na prave ljudi, kajti zgolj drznost tistih, ki so se prvi povzpeli na Triglav, ni bila dovolj.

Na pot je iz Ljubljane poslal mladega grofa Franca Hohenwarta (1771–1844), predanega naravoslovca in prvega upravnika Deželnega muzeja ter navdušenega obiskovalca gora (uradno prvega turista na Mangartu in Planjavi). Pridružil se mu je duhovnik iz ljubljanskega Sv. Jakoba, Jožef Pinhak (1760–1814), prav tako ljubitelj gora in kot podjetnik za izkoriščanje premoga in barjanske šote po svoje zagret za geologijo. Družbo je Zois izročil vodstvu vsestranskega Valentina Vodnika.

Vodnik je svoja nova znanca, Hohenwarta in Pinhaka, pričakal avgusta 1795 v Bohinjski Bistrici. Zois mu je sporočil načrt in potek odprave, ki je bil zastavljen tako, da se je družba v prvem tednu na nekaj skupnih pohodih dobro spoznala. Skupaj so se povzpeli na Stol in Belščico ter prepešali vso pot čez Bled v Bohinj. Pri tem je imel organizator srečno roko, saj sta bila prišleka navdušena nad Vodnikom in ozračje

je bilo po kronološko zapisanih Hohenwartovih spominih vseskozi navdušeno in prijateljsko. Poleg omenjene trojice so na odpravi, ki je potekala med 8. in 26. avgustom 1795, sodelovali še vodnik Andrej Legat ter iskalci fosilov Matevž Kos, Arh in dva Petraža, zadnje je verjetno Zois izbral med rudosledci, zaposlenimi v njegovih fužinah.

Družba je krenila mimo slapa Savice proti Dednemu polju in nadaljevala mimo planine Ovčarije do Doline Triglavskih jezer, kjer jih je v bogato založeni botanični koči pričakal Karl Zois, Žigov brat. V okolici so med raziskovanjem našli več fosilov, naslednjega dne pa poskusili z vzponom na Kopicu, ki se jim ni posrečil, zato so se spustili nazaj do kočice ter se poslovili od gostoljubnega Karla. Nadaljevali so po jezerski dolini in si odpočili na Vršacu (2194 m), kjer je Hohenwart našel ostanke amonitov, Vodnika pa naj bi povsem prevzela plastovitost apnenčastih skladov. To je botrovalo nastanku znane ode *Vršac*, ki je pozneje vzbudila kar nekaj nejasnosti in ugibanja, katero goro je Vodnik v resnici opisoval. V pesmi zapiše:

*Na Vršac mi stopi in sédi,
neznan svet se teb odpre,
glej, med sivo plešo v sredi
zárod žlahtnih zelj cvete!*

*Sklad na skladu se vzdiguje
golih vrhov kamni zid;
večni mojster ukazuje:
"Prid, zidar, se les učit!"*

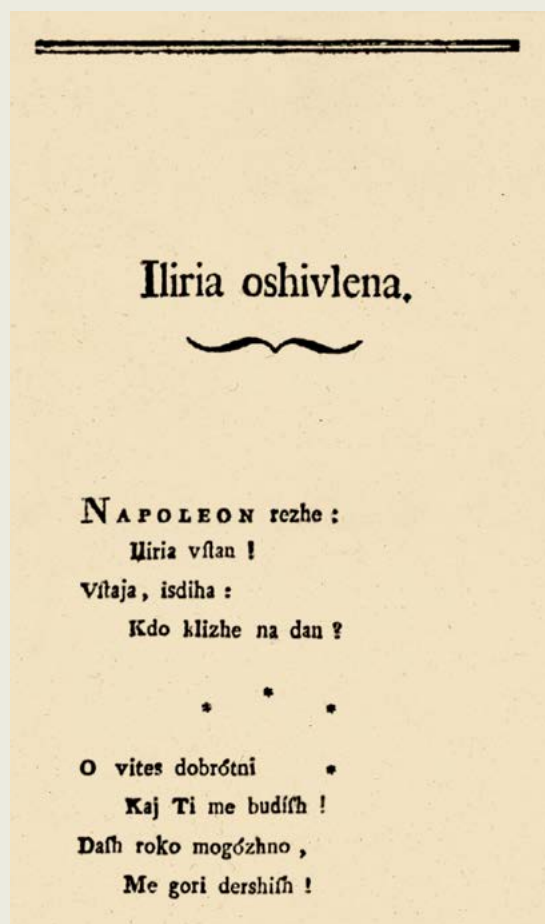
Oda ima v celoti deset kitic, zmedo je povzročila sedma, ki se glasi:

*Tje pogledaj na višave,
kjer Triglav kipi v nebo,
štej snežnikov goličave,
kar dozre najdalj oko!*

Uganka, imenovana Vršac

Vršac je namreč zelo blizu, a z njega se ne vidi Triglava, ker ga zakriva Kanjavec (2569 m). Da je uganka še večja, v naslednjih dveh kiticah pesnik opiše razglede, ki segajo po celi Kranjski in še čez. Vnele so se razprave in uganko so leta 1899 v *Planinskem vestniku* razreševali številni ugledni in strokovno podkovani člani SPD. V igri so bile teorije, da je bil opevani Vršac v resnici Mišelj vrh, Kanjavec ali celo Mali Triglav.

Danes je sprejeto, da je šlo za Vršac, kar potrjujejo tudi Hohenwartovi zapisi. Mladi grof, ki so ga na odpravi zanimali predvsem fosili, ni bil navdušen nad tem skladovitim vrhom: "Zakaj nas je privedla pot sem, mi je ostalo neznan. Z njegovega vrha ni namreč nobenega razgleda, ker višina gore zaostaja za sosedi. Triglava, ki ga sploh še nismo dobili pred oči, tudi nismo mogli videti."

Usodna pesem *Ilirija oživljena* je Vodnika po odhodu Francozov drago stala. Objavljena je bila leta 1811. *Pismenost in gramatika za prve šole*, tisk Leopold Eger v Ljubljani

Vodnik je pesem, ki se mu je porodila v glavi, dokončal doma in si z vso pravico vzel nekaj pesniške svobode, ki ni povezana z geografskimi dejstvi. Je pa po drugi strani dobro opazna bodica, ki so jo reševalci uganke takoj opazili. Konec druge kitice leti na Fichtela (v prenesenem pomenu zidarja) in njegovo kabinetno raziskovanje gora ter je poziv, naj pride svojo papirno teorijo raje proučevat v naravo – *večni mojster ukazuje: "Prid, zidar, se les učit!"*

Odprava je naslednjega dne pot nadaljevala proti Triglavu, kjer so se razdelili. Vodnik in Pinhak sta z vodniki dosegla Mali Triglav, nadaljevanja pa nista tvegala. Ob vrnitvi so se sešli s Hohenwartom, ki si je medtem raje vzel čas za iskanje fosilov, ter skupaj sestopili na Velo polje, kjer so prespali. V nadaljevanju so se povzpeli na Tosc, ponovno prespali na Velem polju in se od tam vrnili na Koprivnik. Toliko na kratko o tej Zoisovi odpravi, ki je bila v *Planinskem vestniku* že temeljito opisana.

Triglavski vzorci potujejo po vsej Evropi

Hohenwartov opis triglavskega podviga je zanimiv, žal pa vemo, da je obstajal še dosti natančnejši, ki ga je napisal literarno izurjeni Vodnik. Na žalost se ni ohranil. Izgubil se je tako kakor veliko drugih Vodnikovih

zapisov; Fran Orožen celo navaja, da naj bi neka ljubljanska prodajalka v njegova pisma zavijala slanino. Ugotovitve Zoisove odprave bi vsekakor zadoščale za zavrnitev Fichtlove razlage, vendar natančni baron še ni bil zadovoljen. Septembra istega leta je organiziral novo odpravo, da bi zbirala vzorce. Sestavljali so jo Zoisovi rudarji, ki se jim je priključil Vodnik. Zois je bil pri branjenju neptunistične teorije nastanka Triglava uspešen. Pri tem mu očitno ni bilo žal ne časa ne denarja. V petnajstih letih je raznim muzejem in znanstvenikom po Evropi razposlal (Breda Činč Juhant, 2019) več kot pet tisoč sedemsto primerkov kamnin, mineralov in fosilov. To pomeni dobesedno nekaj ton vzorcev in več tisoč pošilk, za katere je moral Zois pri tedanji pošti odšteti celo premoženje.

Usodni prihod Napoleonove vojske

Namenimo za konec nekaj besed Zoisu, njegovim "iskalcem kamenja" in usodi, ki jih je zelo zaznamovala v kratkem obdobju Ilirskih provinc (1809–1813). Prihod Napoleonove vojske je slabo vplival na gospodarstvo, po drugi strani pa je pri Vodniku vzbudil silno navdušenje in občudovanje. Francoska oblast je prinesla šolsko reformo, ki je dovoljevala pouk v domačem jeziku, česar pod avstrijsko oblastjo ni bilo. Vodnik je bil odkrit častilec prihoda Francozov v naše kraje. Znana je njegova pesem *Ilirja oživljena*, v kateri hvali Napoleona in je bila natisnjena za predgovorom njegovega najpomembnejšega dela, slovnice *Pismenost ali Gramatika za perve šole* (1811). Postal je

gimnazijski ravnatelj ter nadzornik obrtnih in osnovnih šol. Po odhodu Francozov se je znašel v nemilosti in njegov položaj se je zelo poslabšal. Prepovedane so mu bile vse šolske službe in do smrti leta 1819 je moral preživeti praktično brez dohodkov.

Grof Franc Hohenwart je v življenju opravljal razne državne službe in bil že v letu Zoisove triglavske odprave ljubljanski komisar, ob prodiranju Francozov pa okrožni glavar, ki je organiziral deželne brambovce. Ti izkušene Napoleonove vojske niso mogli zaustaviti, novi guverner Ilirskih provinc maršal Marmont pa je Hohenwarta obsodil na smrt. Pred izvršitvijo kazni ga je rešil podpis miru med Avstrijo in Francijo.

Gospodarski propad je doživel tudi Pinhak, njegova premogovniška podjetja so ugasnila. Velikim podjetjem Žige Zoisa je francoska zasedba z visokimi vojnimi dajatvami poslabšala že tako slabo stanje, dajatve so bile po pritožbi znižane, kljub temu pa mu je zmanjkalo še zadnjega denarja za njegove železarne. Moral je odpuščati delavce in najemati kredite za zvišane davke, ki so jih uvedle obnovljene avstrijske oblasti. To je dolgoročno pomenilo tudi propad nekoč najbogatejšega Kranjca. ●

Literatura

Jože Rus: Triglav v herojski dobi geološke vede. *Geografski vestnik*, 1933, separat.
Breda Činč Juhant: Žiga Zois – naravoslovec in prvotni lastnik ustanovne zbirke prvega slovenskega muzeja. *Scopolia*, 2019, št. 97.

Ernest Faninger: Sodelovanje barona Žige Zoisa in Valentina Vodnika na področju geoloških znanosti. *Geologija*, 1994/95, št. 37/38, str. 561–564.

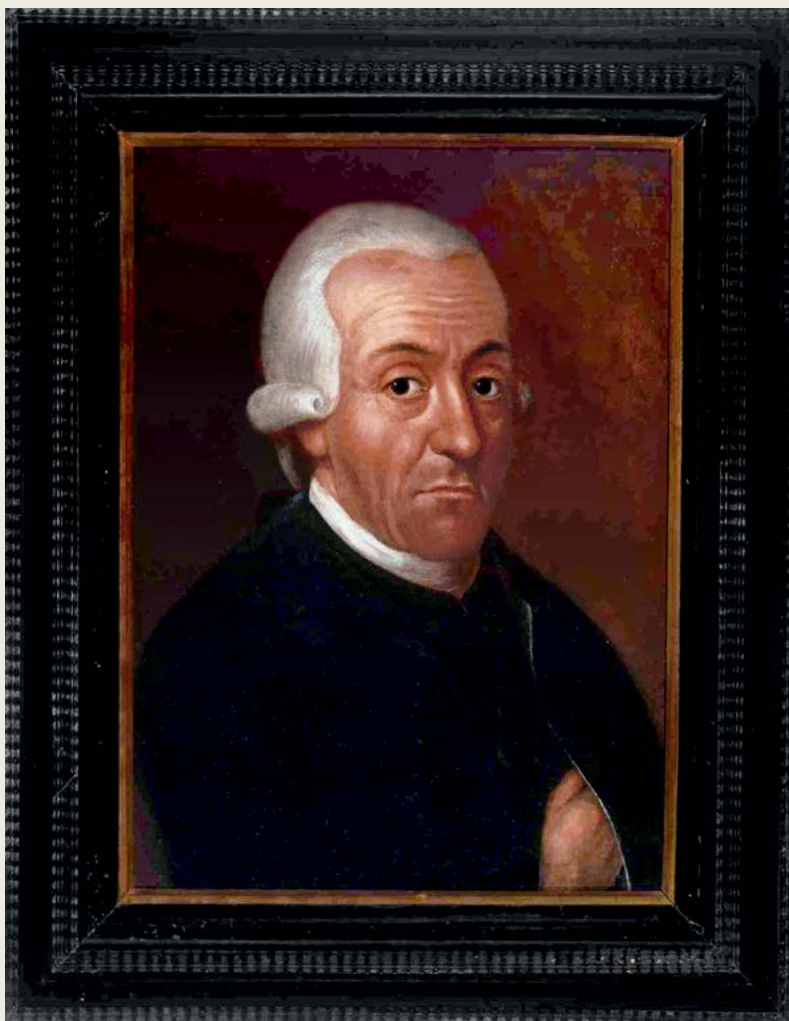
Arhiv Planinskega vestnika
Slovenska biografija

Mogočna Vršac in
Kanjavec
Foto Oton Naglost

Žiga Zois in njegove sledi v botaniki

Žiga Zois je imel ključno vlogo v slovenskem razsvetljenstvu in je veliko prispeval k razvoju kulture in znanosti. Kot naravoslovec je bil predvsem mineralog, ukvarjal se je tudi z botaniko in zoologijo.

Karel Zois, Andrej Herrlein, konec 18. stoletja; olje na platnu, Narodni muzej Slovenije
Foto Tomaž Lauko

Njegovo botanično delovanje je povezano z mlajšim bratom Karlom, ki ga je materialno podpiral, z njim sodeloval in hodil na botanične izlete. Skupaj sta zbirala slovenska imena rastlin in skrbela za parkovne nasade. Brata sta se z naravoslovjem in botaniko prvič srečala, ko se je leta 1773 iz Idrije v Ljubljano priselil Balthasar Hacquet, naravoslovec, zdravnik, etnolog, gornik in botanik. Postal je redni obiskovalec pri Žigi, ki se je lahko o naravoslovnih, predvsem o mineraloških in geoloških vprašanih pogovarjal le z njim. To prijateljstvo je bilo povod, da je finančno podprl večkratne vzpone na Triglav.

Botanična strast bratov Zois

Ko je Hacquet leta 1787 zapustil Kranjsko in se preselil v Lvov, tedanjo Galicijo (zdaj Lviv v Ukrajini), je bil Žiga zelo nesrečen, saj je izgubil dobrega prijatelja. Ohranilo se je pismo, v katerem je zapisal, da se Karlova botanična strast loteva tudi njega. Nadaljeval je, da je "na najboljši poti postati botaničar. Če se to zгоди, boste Vi vzrok: v osamljenosti glede mineralogije, ki me obdaja izza Vašega odhoda, izgubljam polagoma veselje do nje, kajti skoraj nemogoče ti je vztrajati, če nimaš veselja, da bi z drugimi izmenjeval misli, zlasti še v tako jalovi deželi, kakor je na apnu bogata Kranjska."

Botanično delo je Karlu finančno omogočil Žiga, tedaj "najbogatejši Kranjec". Večino svojega življenja je "glasnik cvetne lepote naših Alp" preživel na Brdu in na Javorniku. Bil je eden izmed naših prvih botanikov in gornikov. Rastline je nabiral zlasti v Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah ter Karavankah.

Med njegovo zapuščino je najpomembnejši herbarij, ki ga hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Rastline so mu pomagali nabirati najeti domačini, med njimi tudi Matevž Kos, prvi pristopnik na Triglav. V njem je okrog dva tisoč sto primerkov. Največ je alpskih rastlin, precej je tudi eksotičnih vrst. Herbarij, ki ga je Hacquet naredil na Kranjskem, je zapustil Karlu in obe zbirki sta shranjeni v Prirodoslovnem muzeju.

V Arhivu RS se je ohranila botanična beležnica (1785–1792), dragocen vir podatkov o nahajališčih rastlin, ki so povezane s Karlom.

Botanični mentor Wulfen

Karel sam ni ničesar objavil, nabrane rastline in podatke o njih je pošiljal botanikom v Celovec, na Dunaj, v Berlin in Prago. Njegov botanični mentor Franc Ksaver Wulfen je bil koroški naravoslovec, ki je nekaj let živel v Gorici in Ljubljani ter takrat raziskoval naše rastlinstvo. Dve alpski cvetlici, ki ju je našel Karel, je poimenoval po njem. Prva je bila Zoisova zvončica (*Campanula zoysii*), ki mu jo je poslal iz bohinjskih Alp in z vrha Storžiča. Wulfen se mu je v opisu zahvalil:

"Prvo poznanje zelo redke rastline dolgujem slavnemu gospodu Karlu pl. Zoisu; kot njegov brat

Sigismund predvsem mineralogiji, tako se on, kot je videti ... posveča ves botaniki, ki ji žrtvuje vso svojo pozornost, trud in čas pa gotovo ne malo denarja." Raste samo na sončni strani Alp in je "prava hči slovenskih planin."

V "kranjskih Alpah, ki meje s Koroško", torej v Karavankah, je našel rumenocvetno Zoisovo vijolico (*Viola zoysii*) in jo živo, še z zemljo poslal v Celovec. V suhoparnem latinskem opisu nove vrste je Wulfen navdušeno zapisal: "Najlepši otrok naših gora!"

Žiga ni samo materialno podpiral Karlovega botaničnega dela, ampak ga je tudi spodbujal in z njim sodeloval: "Njegova botanična strast se že loteva tudi mene samega." Skupaj sta hodila tudi na botanične izlete: "Potem kreneva v Bohinj. Našel sem možnost, da spravim brata na konju ob majhnih troških do Velega polja pod Triglavom, in upam, da pridem tja tudi sam."

Karel je bratu pošiljal spiske rastlin, ki jih je nabral. V Narodnem muzeju Slovenije so shranjeni sezname rastlin z vprašanji in komentarji.

Skupaj sta zbirala slovenska imena rastlin. V Rokopisnem oddelku NUK so se v Zoisovi zapuščini ohranili trije rokopisi.

Slovenska imena rastlin in Franc Hladnik

Rokopis, katerega avtor je Žiga, je nastajal okoli leta 1793. Botanična imena so napisana na raztresenih listih z različnimi pisavami s črnolom ali svinčnikom. Na prvem mestu je slovensko (kranjsko) ime, sledi latinsko ime in na koncu nemški izraz. Z rovt nad Jesenicami je v bohorici in z velikimi tiskanimi črkami zapisal izraz 'kluzhavenza' za karavanske ključavnice ali gorske narcise.

Avtor drugega rokopisa je Karel. Seznam rastlinskih vrst je urejen po abecedi latinskih imen, na drugem mestu so nemški izrazi in na koncu slovenska imena. Pripombe in dopolnila je napisal botanik Franc Hladnik.

Tretji seznam imen na Kranjskem splošno poznanih rastlin je Žigu poslal Franc Anton Breckerfeld, plemič s Starega gradu pri Novem mestu. Žiga Zois je nameval izdati slovar imen, vendar do tega ni prišlo.

Ti trije rokopisi so bili osnova poznejšim seznamom, saj prepise najdemo tudi v rokopisih, ki so se v Arhivu RS ohranili v zapuščini Franca Hladnika in muzejskega kustosa Henrika Freyerja, ki je leta 1836 gradivo rokopisov uporabil za tiskani *Seznam slovanskih rastlinskih imen*. Prepis je nesebično poslal Boguslavu Šuleku, ki ga je upošteval v delu *Jugoslavenski imenik bilja* (1879).

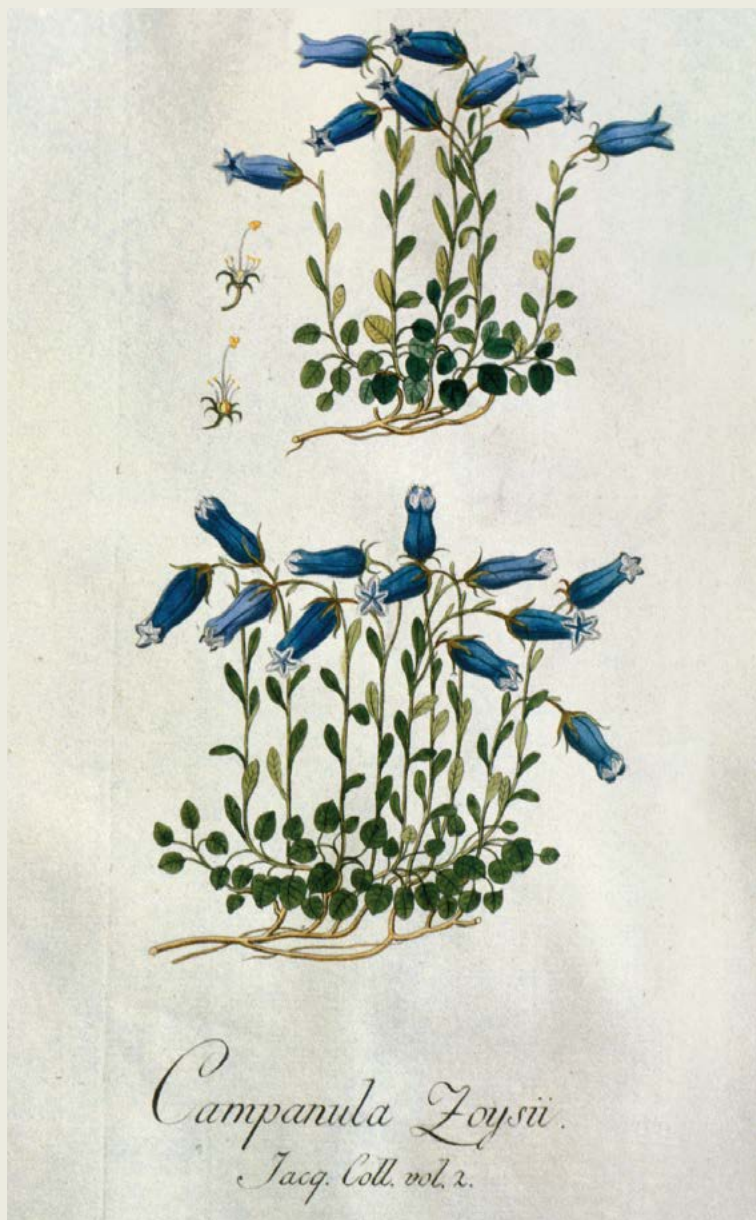
Parkovni nasadi in botanični vrtovi

Družina Zois je ob svojih dvorcih oblikovala parkovne nasade. Zlasti Žiga je veliko časa posvečal tej dejavnosti. Na Brdu je že oče Michelangelo Zois zasnoval nasad v poznorenesančno-zgodnjebaročnem slogu, njegovo delo je nadaljeval Žiga z občasno Karlovo pomočjo. Rastline je dobil z nakupi iz Nizozemske in

Anglije ali od prijateljev. Posebno skrb je Žiga posvečal tudi vrtnarstvu in sadjarstvu. Iz semen je vzgajal razne vrste drevja in grmičja, v pozimi ogrevanem rastlinjaku je gojil eksotične rastline, z bratom pa sta si sporočala, kaj že poganja in cveti. Parkovni kompleks gradu Brdo z ribniki je zavarovan kot oblikovana naravna vrednota.

Družina Zois je bila lastnica rudnikov in fužin na Gorenjskem in lastnica dvorca na Javorniku. Tam so že v času Michelangela Zoisa namesto sadovnjaka zasnovali park, za katerega sta skrbela brata.

V Javorniškem Rovtu so imeli rudarsko upravo, ki se še danes imenuje Pristava. Verjetno je bila botaniku Karlu vmesna postojanka na poti z Javornika na

vrhove Karavank. Ob Pristavi so uredili park z eksotičnimi drevesi. Zoisov park je zavarovan kot oblikovana naravna vrednota.

Karel je na jugovzhodni strani posestva Brdo dodal botanični vrt, v katerem je od leta 1785 do 1790 sadil alpske rastline. S številnih izletov po gorah ni prinašal

Ročno pobarvana risba Zoisove zvončice iz dela: *Collectanea ad botanicam, Jacquin, N. J., 1786–1793*
Foto Ciril Mlinar

Ročno pobarvana
risba Zoisove vijolice
iz dela: *Collectanea
ad botanicam:*
Jacquin, N. J., 1790
Foto Ciril Mlinar

samo herbarijskih primerkov, ampak tudi žive rastline, ki jih je sadil v vrt. Pomagali so mu najeti domačini. Vrste in semena je dobival tudi iz drugih botaničnih vrtov po Evropi, nekaj semen je dobil iz Azije, pošiljali so mu jih celo iz Amerike. Podatki o nasadu alpskih rastlin so na žalost pomanjkljivi, najdemo jih v rokopisih obeh bratov. Iz ohranjenih zapiskov sklepamo, da je bil alpinum zasnovan zelo ambiciozno. V njem je Karel sadil oziroma sejal mnoge alpske rastline, nekaj pa tudi razmeroma

redkih, za katere lahko le domnevamo, kje jih je nabral.

V NUK-u so se ohranili trije drobni zvezki z rokopisnimi seznami alpskih rastlin. Kot avtor je zapisan Žiga Zois, pri Zoisovi zvončici pa je zapisano *Campanula mea*, kar pomeni 'moja zvončica', torej gre za Zoisovo zvončico in Karlov rokopis. Ta nasad je bil prvi alpski botanični vrt na Slovenskem. Po Karlovi smrti je nasad začel propadati in v dvajsetih letih desetnajstega stoletja ni več omenjen.

Cojzova koča na
Kokrskem sedlu
Foto Franci Horvat

Zoisove botanične koč

Karel je ob bratovi finančni pomoči postavil prve visokogorske botanične koč, ki bi jih lahko že imenovali planinske. V Julijskih Alpah je zgradil dve ali tri koč. Ena je bila zanesljivo pri Dvojnem jezeru v Dolini Triglavskih jezer. Druga je bila na Velem polju, tretja pa je morda v zgornjem delu Doline Triglavskih jezer. Postavili so jih verjetno okoli leta 1785.

Imel je tudi koč v Karavankah. Ko je Žiga pisal Hacquetu v Lvov, je poudaril:

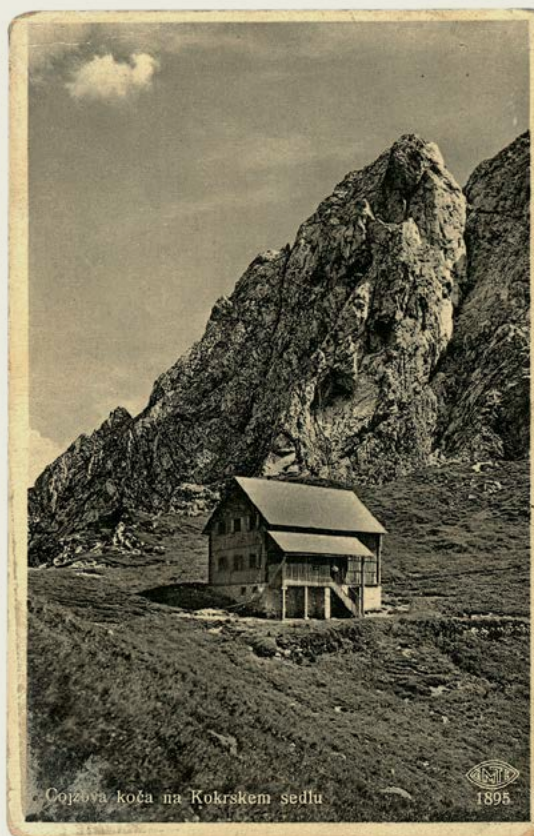
"Majhno hišico v dvetretjinski višini Belščice sem dal obnoviti, da bi preživela tam mesec julij prihodnjega leta ter mogla po vrhovih vzdolž doline botanizirati." Koča je bila v Medjem dolu v Ridi. Ohranilo se je ime Gospodova koč, ime je živo še danes in domačini govorijo o "nekem gospodu, ki je nabiral rastline".

Franc Hladnik, "ilirskih rož vertnar" in "cvetličar kranjskih gor", je bil osrednja osebnost slovenske botanike v prvi polovici 19. stoletja. Raziskoval je naše rastlinstvo in strokovno sodeloval z vsemi vidnejšimi evropskimi botaniki. Zbral je herbarij, ki ga hrani Prirodoslovni muzej Slovenije. Več kot štirideset let je poučeval na normalki in gimnaziji, bil je tudi ravnatelj Francetu Prešernu. Leta 1810 je ustanovil Botanični vrt v Ljubljani.

Šolal se je v Ljubljani in počitnice kot "sin revnih staršev" preživel pri Žigi Zoisu, "kjer ni bil le preskrbljen z vsem potrebnim, temveč – kar je bilo zanj neprecenljivo – imel tudi dostop do baronove izvrstne zbirke mineralov. To so bile morda edine bleščeče ure v času njegove žalobne mladosti in koliko vpliva so imele na njegovo kasneje razvijajoče se nagnjenje!" Pod Karlovim vplivom se je začel bolj zanimati za botaniko. Seznanil se je tudi z Valentinom Vodnikom, s katerim sta skupaj šla na izlet po Koroški in v Celovcu obiskala naravoslovca Franca Ksaverja Wulfena. Ko sta odšla, je Wulfen menda izjavil: "Eden utegne postati res dober, namreč Hladnik!" Pozneje je Wulfen postal njegov botanični mentor. Hladnik je bil z Žigo povezan še po Karlovi smrti. Ko je poučeval na liceju, je ob njem uredil nasad kranjskih rastlin in sadil tudi alpske rastline.

Zapuščina Žige in Karla Zoisa

Franz Wilhelm Sieber je bil praški botanik, ki se je preživel s prodajanjem herbarijskih primerkov in zaradi tega potoval po svetu. V letu 1812 je bil na Kranjskem in se 22. julija povzpел na Triglav, ta vzpon šteje kot enajsti pristop na vrh. Tone Wraber je leta 1995 v *Planinskem vestniku* objavil prispevek *Večni led pod prepadnim skalovjem*, v katerem je predstavil Sieberja kot planinca – botaničnega popotnika in zbiralca rastlin. V Bohinju je botaniziral na stroške Žige Zoisa in njegovo gostoljubnost nesramno izkoristil. Vse stroške je pripisal Zoisovemu računu. Rastline, ki jih je nabral zase, je skrbno posušil, za tiste, ki jih je obljubil Zoisu, pa poskrbel površno in nemarno. Verjetno je bilo to zadnjič, ko je Zois

Cojzova koč na Kokrskem sedlu leta 1895

Vir Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik, spletna stran prejmipozdrav.si

financiral botanična raziskovanja v Julijskih Alpah. Slabe izkušnje z njim je imel tudi Hladnik. Ob obisku mu je dobesedno zaplenil vse primerke gomoljaste zvezdice. Ni čudno, da ga je botanik Viktor Petkovšek imenoval kar "žicar"!

Brata Zoisa sta imela bogato knjižnico, v kateri je bilo veliko starejše, zelo redke botanične literature. "Ker so bili pri hiši premožni, so kupovali drage, krasotno ilustrirane botanične knjige."

Po bratih Zois je dobila ime Cojzova koč na Kokrskem sedlu, ki so jo leta 1897 odprli planinci Kranjske sekcije DÖAV in ji dali ime po "kranjskih naravoslovcih Karlu in Žigi Zoisu, katerih nasledniki so Kranjski sekciji odstopili zemljišče." Po 1. svetovni vojni slovenski planinci niso spreminjali imena, saj sta brata veliko naredila za razvoj naravoslovja na Slovenskem in prispevala k planinski dediščini.

V letu 2008 je Planinska zveza Slovenije odprla Pot Karla in Žige Zoisa, ki povezuje botanične, zoološke, geografske in geološke posebnosti, naravne vrednote in kulturno dediščino doline Kokre in zahodnega območja Kamniško-Savinjskih Alp. ●

Literatura

- A. Barbič, D. Arimaspu, N. Praprotnik, T. Tomše, S. Rozman in T. Šubic: Pot Karla in Žige Zoisa. *Planinsko-izletniški vodnik*, 2008, Ljubljana: Planinska zveza Slovenije.
- France Kidrič: Zois in Hacquet. *Ljubljanski zvon*, 1938, št. 58, str. 271–275.
- Nada Praprotnik: Botanik Karel Zois. *Proteus*, 1988, št. 51, str. 83–88.
- Nada Praprotnik: Botaniki, njihovo delo in herbarijske zbirke praprotnic in semenk v Prirodoslovnem muzeju Slovenije. *Scopolia*, 2015, št. 83/84, str. 1–414.
- Špela Pungaršek: Žiga Zois, ljubitelj rastlin? *Scopolia*, 2019, št. 97, str. 167–195.
- Tone Wraber: Večni led pod prepadnim skalovjem. Botanik F. W. Sieber leta 1812 na Triglavu. *Planinski vestnik*, 1995, št. 9, str. 387–391.

Pot Karla in Žige Zoisa. Planinsko-izletniški vodnik.

Olga Kolenc

Dan, ko ljubim zeleno

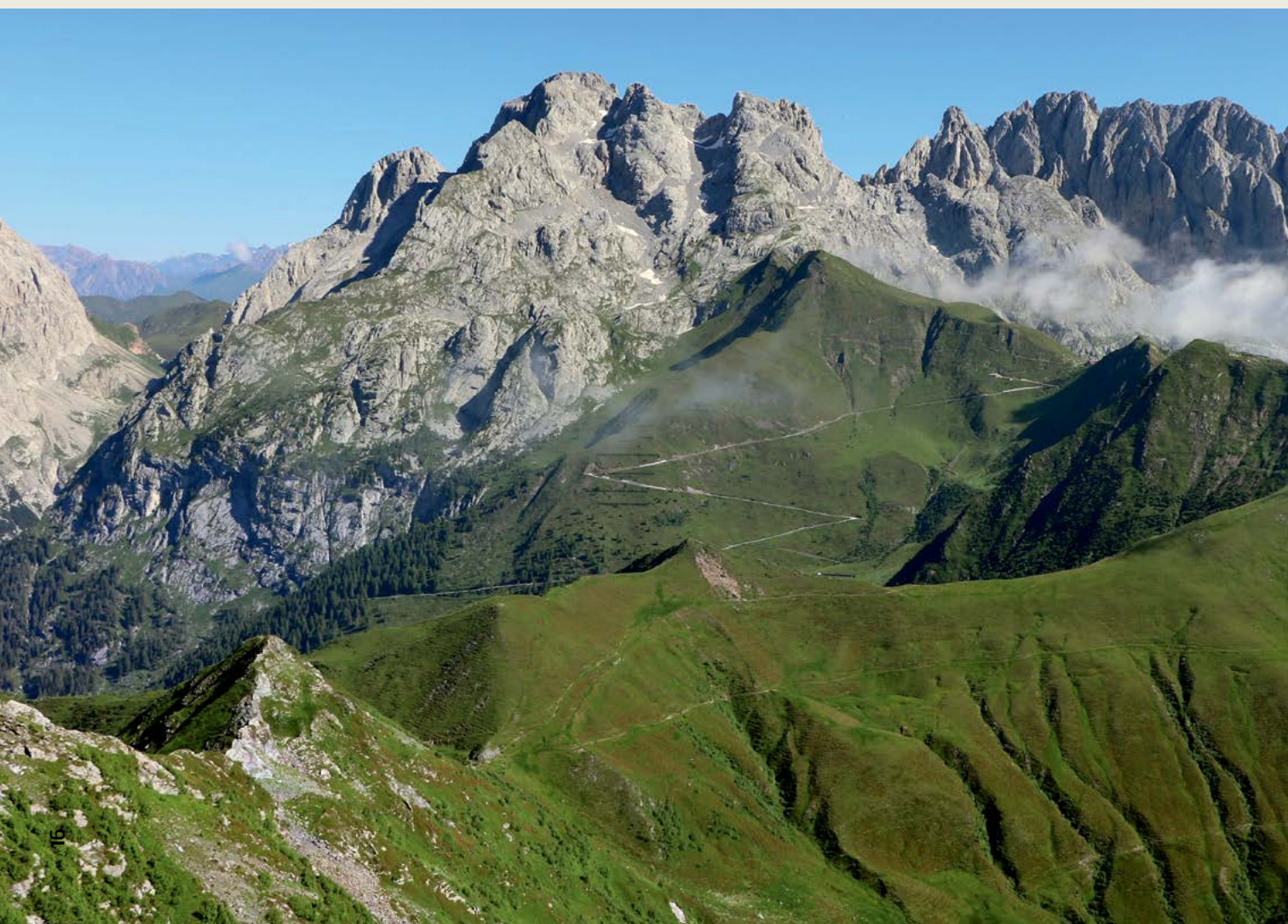
Greben od Monte Crostisa do Cimone di Crasulina

Zaradi korone zaprti mejni prehodi s sosedo Italijo so se sprostili in moj občutek ujetosti je popustil. Brezmejna radost me je obsla, ko sem med vožnjo po avtocesti po dolgem času znova uzrla bližnje in daljne vrhove Karnijskih Alp. Narava je šla svojo pot in njena neustavljiva sila življenja je že presegla hrbtišča predgorij. Ta tako lep, odmaknjeni konec sveta, se mi je zdel še bolj skrivnosten in sam.

Severno od Monte Crostisa se dviga mogočna veriga mejnega grebena Karnijskih Alp, z leve: sedlo Passo Volaia, Monte Coglians, Creta della Chianevate, Creta di Collina in v megli Creta di Collinetta.
Foto Olga Kolenc

Podajamo se na enega najzanimivejših podvigov v Karnijskih Alpah tako glede dostopa do izhodišča kot izjemno lepe grebenske ture. Območje je široko razgledišče, ki sega tako na celotne Karnijske Alpe kot tudi do Julijskih Alp in Dolomitov. Greben, ki je hkrati zadnja južna gorska pregrada, ki meji na najvišje vrhove Karnijskih Alp, na zahodu poteka od najvišjega, 2251 metrov visokega Monte Crostisa, pa do vzhodne, 2104 metrov visoke Cimone di Crasulina, ki jo podpira še nekaj manjših vrhov. Hiter dostop do 1982 metrov, kjer se naša tura začne, nam olajša ena izmed

najbolj spektakularnih in najvišje speljanih cest v celotni Furlaniji - Julijski krajini, tako imenovana Panoramica delle Vette. Okoli petintrideset kilometrov dolga, s številnimi ovinki posejana krožna cesta, v dolini povezuje mesti Comeglians in Ravascletto. V času Mussolinijevega režima, med letoma 1940 in 1942, zaradi vojaških potreb zgrajena cesta danes planine ohranja žive in služi turizmu. Vožnja po njej je primerna le za izkušene in odgovorne voznike, pred odhodom pa vsekakor priporočam ogled enega izmed njenih video posnetkov, ki jih najdemo na You Tubu.

Zavetišče Chiadinas in Monte Neval

Napočil je zame najlepši letni čas, ko v naravi ni smem zamujati jutro. Priznati moram, da sem rojena zaspanka, a kadar gre za podvige v naravi, sem hitro budna kot zajec. Ker je v dolini že našigala prva poletna vročina, sva se s kolegico že zgodaj popoldne zapeljali do mesta Tualis (v dolini Canale di Gorto). Po podatkih s spleta sva ugotovili, da od tukaj pa do zavetišča Chiadinas poteka najboljši pristop. Cesta, ki iz Ravascletta poteka v obratni smeri, je asfaltirana le do ruševin Casera Valsecca, od tod dalje pa makadamska in brez zaščitnih ograj. Zaradi podora skal je bila ravno v tem času tudi uradno zaprta. Glede na dejstvo, kaj vse sva v zadnjih dveh letih med vožnjo do izhodišč v teh koncih s kolegico Irmo že doživeli, nisva bili povsem ravnodušni, kaj naju čaka. Po zapustitvi Tualisa sva bili pozitivno presenečeni nad mestoma sicer ozko, a asfaltirano cesto. V spodnjem delu vodi skozi gozd, v zračnem zgornjem delu pa lahko le upamo, da nam ne pride nasproti kakšno vozilo.

V izteku zelenih gub, ki mehčajo južna pobočja v tem delu najvišje gore Monte Crostis, ždi na nadmorski višini 1934 metrov prijazno zavetišče Chiadinas. Deli objektov so zamaknjeni v breg, njihove zunanje stene na zgornji strani pa so mestoma vse do streh zasute z zemljo. Čeprav se je epidemija covid-19 v prvem valu že umirila, razen oskrbnika in naju ni bilo žive duše. Po namestitvi v eno izmed štirih sob, ki so

na voljo, sva se odpravili do najbližje vzpetine Monte Neval, 2061 m, kjer premagamo dobrih sto metrov nadmorske višine. Čeprav na videz zamaknjena in nepomembna vzpetina, je že zaradi izjemno lepih razgledov v sončnem vzhodu ali zahodu vsekakor vredna obiska.

Pobočja so se tako kot po celotnih Karnijskih Alpah že odela v cvetoč rododendron. V goli pokrajini, ki preseže nadmorsko višino dva tisoč metrov, sem s pogledom zaman iskala en sam grm, eno samo drevo. Izgubili sva mestoma komaj opazno stezo in se po brezpotju povzpeli na vrh. V prepletu večernih senc in svetlob so v daljavi tonili obrisi gora in predgorij. Iznad grebena, ki naju je čakal naslednji dan, sta se daleč v ozadju dvigali Creta di Timau in Cima Avostanis/Blaustein, ki sta se gredi v zadnjih sončnih žarkih. Po krožni poti sva se spustili do koč, mojo pozornost na njej pa so pritegnili svizci, ki jih je tu na pretek. Kmalu je zadišalo po golažu in polenti ter po sveže nabranih jurčkih, ki jih je za naju nabral oskrbnik. Družbo nama je delal tudi lepo rejen stari mačkon, ki se mu je poznalo, da živi v gostilni. Da ne bo kaj zamudil, je skočil k meni na klop in mi pokazal, da bi z menoj rad jedel za mizo.

Monte Crostis

Prebudila sem se v jasno jutro. Skozi okno najine sobe, ki je obrnjeno proti vzhodu, je vdiralava prva svetloba.

*Na vrhu Monte Crostisa
Foto Olga Kolenc*

Zahodno od sedla
Volaia so nanizani
vrhovi: Monte
Capolago, Monte
Canale in Sasso Nero.
Skraino levo so gore
nad Sappado (Monte
Peralba, Chiadenis in
Avanza).
Foto Olga Kolenc

Termometer je kazal le štiri stopinje in razvajeno od visokih goriških temperatur me je kar malce stresel mraz. Mir, ki je presegal gole zelene naborke pod gorsko pregrado, je širil prostor in čas pa tudi meje mojih zaznav. Pobočja brez senc so se mi zdela v deviški svetlobi mladega jutra še zametno mehka. Dolinski svet in vse tegobe tega sveta so bile vsaj na videz daleč.

Stala sem pred zavetiščem in nedaleč stran od mene se je nekaj zganilo. Sledil je kratek opozorilni živžg in svizci, zavaljeni od dobre in obilne prehrane, so jo množično ubirali v svoja varna zavetišča. Izvedela sem, da na majhnem območju domuje več kot petdeset parov, njihove sledi v obliki iztrebkov so bile vidne tudi na samem dvorišču. Tudi pod zavetiščem se širijo gole strmali, na katerih so se že pasli veliki tropi ovac. Oskrbnik naju je opozoril, da jasno jutro v tem koncu še ne pomeni tudi jasnega dneva, zato je najbolje, da čim prej greva na pot. Odgovor je v preprostem dejstvu, da hladen zrak, ki vdira s severa, na grebenu trči na tople zračne gmote, ki prihajajo z juga, in plohe so tu. Udobna mulatjera z oznako CAI 151, ki je iz Monte Nevala vidna le kot zaris, se počasi, a vztrajno zliva s pokrajino. Glede na pogoje, ki jih je dalo kristalno jasno zgodnje poletno jutro, je vzpon na Monte Crostis, ki od zavetišča Chiadinas do vrha traja le slabo uro hoda, pravi balzam za dušo.

Še večji balzam za dušo sledi v trenutku, ko stopimo na izpostavljeni rob. Z mehкими potezami oblikovan železni križ nam potrdi, da smo v grebenu dosegli glavno točko preloma. Vzvalovana južna pobočja se dvignejo v ozek raz, ki se mestoma v obliki prepadnih odlomov preveša na sever. Na drugi strani doline se pred nami dvigajo nova, obsežna gola pobočja, ki dosežejo najvišjo točko na 2184 metrov visokem Monte

Florisu. Številni potoki in hudourniške vode se iztekajo v pravkar rojeni Torrente But (levi pritok reke Tilment/Tagliamento), ki ga z drugo večjo zalogo napajajo pritoki izpod prelaza Monte Croce Carnico/Plöckenpass. V goli pokrajini ustvarjajo odtise, ki me spominjajo na pravkar ohlajeno magmo. Za grebenom opazimo kočo Marrinelli, nad njo pa še zadnji zeleni "špiček" pod belimi očaki, 2302 metrov visok Pic Chiadin.

Nad že skoraj abstraktno lepo pokrajino bdijo najvišji vrhovi Karnijskih Alp, kot so najvišji Monte Coglians/Hohe Warte, 2780 m, Creta della Chianevate/Kellerspitzen, 2769 m, Creta di Collina/Kollin Spitze, 2689 m, ter Creta di Collinetta/Cellon/Frischenkofel. Iznad grap, v katerih so še v začetku julija vztrajali zbiti ostanki snežnih plazov, so se začele komaj opazno dvigati bele tančice. Pogled na ta z legendami in miti začinjen karnijski gorski svet v meni vselej prebuja najbolj subtilne občutke.

Grebenska pot Monte Crostis–Monte Pezzacul–Il Lago di Tarond

Iz niča se je pred nama pojavila megla, ki je v pasovih zakrila greben, dolini pod njim pa sta ostali obsijani s soncem. Ozka, mestoma komaj opazna steza z oznako CAI 154 sledi grebenu in na mestih, kjer je le-ta preveč nabrušen, se vljudno umakne pod južni rob. Južne strmali je ravno v tistih dneh dosegla pomlad in kukavice so na široko razprle svoje dišeče cvetove. Bolj ali manj izrazite vzpetine, ki se proti vzhodu nizajo vzdolž grebena, so se v raztrganih meglah dodatno zavile v skrivnost. Redke obledele markacije in slaba vidljivost so nama velele, da si slediva v domu vidnega polja. Sicer nezahteven vzpon na mokri,

mestoma komaj opazni in izpostavljeni stezi, vsekakor zahteva previdnost. Sledi o človeku praktično ni bilo, le južno pod nama je kot oporna točka pri orientaciji ostajal razgled na planino.

Pod manjšim prevalom, ki se nahaja na nadmorski višini 2072 metrov, se steza obrne navzdol in takoj izgubimo nekaj višine. Mestoma se pojavi stara vojaška mulatjera, ki ji je zob časa tu zgoraj še bolj neprizanesljiv. Kmalu sva dosegli drugo najvišjo točko v grebenu, ki se povzpne na 2176 metrov visok Monte Pezzacul. Zaobljen vrh so preraščale sveže kopri-ve, ob pogledu na pravkar prehojen greben pa nama je zaigralo srce. Tik pod vrhom steza obrne na vzhodna pobočja grebena, na zemljevidih (Tabacco 09, 1 : 25.000 in spletnem <https://opentopomap.org/>) pa najdemo več neoznačenih bližnjic. Pogled od tod nam zaobjame del poti Panoramica delle Vette, ki prihaja iz Ravascletta, in ki kot dolga bela kača poseže v zelene strmine.

Po krajšem spustu in vzponu se pokrajina malce položi in v mehki kotanji nas čaka velika rjava mlakuža. Na presenečenje, flore v bližnji okolici ni bilo, morda pa bo njen čas napočil malce kasneje. Razgledi so se odprli, kajti prosojne mlečne gmote so ponekod že dosegle nebo. Zapustili sva komajda viden del poti in se sprehodili do roba grebena, ki je v tem delu krotek in z zgornje strani skoraj povsem izravnane. Levo od nas se širi pogled na celotno dolino, ki razdvaja gorska grebena in se konča na prevalu Forcella Plumbs, na nadmorski višini 1976 metrov. Severno vidimo območje gorskega prelaza Passo di Monte Croce Carnico, vzhodno pa zadnje tri oporne točke v grebenu, kot so Cuar dal Bec, Piz di Mede in Cimone di Crasulina. Na senčni strani grebena so se še vedno upirale manjše snežne zaplate in kontrast enega samega letnega časa se je še poglobil.

Jezero Il Lago di Tarond

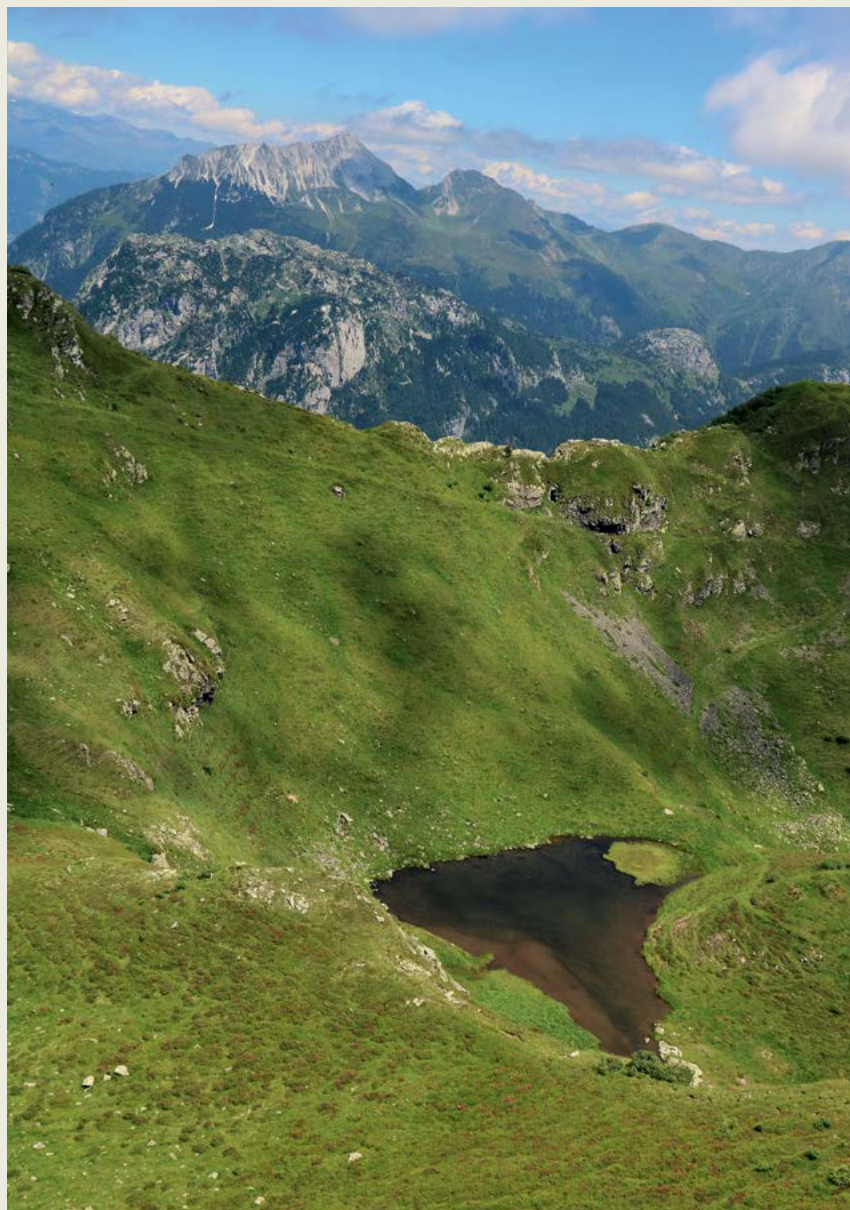
Pomislekov, da bi se v megli kje izgubili, ni bilo več. A ker so nama počasi grozile za to območje značilne popoldanske plohe, sva morali najino turo malce "pri- striči". Namesto da bi sledili na daleč lepo vidni mulatjeri, ki preči pobočja pod Cuar dal Bec in se nadaljuje proti Cimone di Crasuline, ki sva jo nedavno nazaj že "obdelali" z vzhodne strani, sva zavili na desno. Po brezpotju sva se povzpeli na zemljevidih neoznačeno južno vzpetino, ki ji ne najdem imena. Dviga se nad skrivnostnim jezerom Il lago di Tarond, ki spada pod naravno znamenitost.

Mistično jezerce, ki se skriva v mali kotanji, nas v hipu prestavi v pravljичni svet. Ima trikotno obliko z lepo zaobljenimi konicami, ob vzhodnem robu kraka pa se nahaja tudi mali otoček. Pobočja nad jezercem so bila, tako kot vsa pobočja v Karnijskih Alpah, odeta v cvetoč rododendron. Vzvalovane podolgovate grede, ki so na daleč videti, kot da bi jih zasadil skrben vrtnar, ustvarjajo videz edinstvene pokrajine.

V prvih deževnih kapljah sva se spustili do jezercja in videli sva, da ima tako pritok kot tudi odtok. Sonce, ki

se je prebijalo skozi poletne oblake, je na njegovi gladini ustvarjalo igro senc in svetlob. V prepletu modro-zelenih odtenkov se je v meni prebudil tisti veliki srečni otrok, ki se ob klicu matere, da je čas za domov, brezpogojno upira. Sledil je kratek spust do makadamske ceste Panoramica delle Vette, ki se dviga nad Casera Tarondon alta. Čakal naju je le še lagodni vzpon do zavetišča Chiadinas, kjer sva zaključili krožno pot. Ob izjemno lepih razgledih in bujni, na tej višini že tudi poletni flori, nama je čas še prehitro minil. Preveč bi se ponavljala, če bi naštevala vse pisane cvetke, ki so krasile pobočja nad nama. Naj omenim le belo rajsko lilijo, s katero sem se pred leti prvič v življenju srečala pri vzponu na Cimone di Crasulina. Ob pogledu na to rajsko milo čudo narave mi srce zaigra na najbolj občutljive strune. Kmalu sva dosegli glavno kraljestvo svizcev, kjer so si pari izkazovali pripadnost v svoji značilni pokončni drži. Kot da bi bil dež ta dan milostljiv, naju je čakal vse do vrnitve v kočo. Za celotno turo, vštevi vse krajše uživaške postanke, sva porabili dobrih šest ur. Na cilju so po nadstrešku kmalu zadonele prve kaplje, ki so radodarno zalile gorske vrtove in na novo izmlele že tako čista in zametno mehka pobočja nad nami. ●

*Naravna znamenitost,
jezerce Tarond
Foto Olga Kolenc*

Kako fotografiram

Dobrovlje in koronavirus

Večkrat se sprašujem o izvoru koronavirusa. Res je, da nisem zdravnik, še manj farmacevt, toda imam občutek, da je nekemu ta zadeva ušla iz rok ali pa jo je nekdo samo plasiral na "tržišče". Splošno gospodarsko stanje je bilo zavidljivo, vsaj pri nekaterih in očitno je bilo treba Zemljo malce pretresti v njenih temeljih. Ali pa se mogoče generalno motim?

Videli smo, da ta nevidni sovražnik napada tako bogate kot revne, zanj ni nobenih mej. Koronavirus je najprej udaril na Kitajskem, kjer pogosto pridejo na dan razni virusi. Nekoč, ko so ljudje bistveno manj potovali, se virusi niso širili tako hitro ali pa sploh ne. Gospodarstvo je v vsaki pandemiji zelo ranljivo, še posebej turizem, s katerim nekateri služijo lepe denarce. Tudi kulturi, ki je v Sloveniji že tako zastopljena, je ta virus zadal hud udarec. Ko bodo ti hudi časi mimo, bodo ljudje najprej poskrbeli za svoje preživetje, kultura pa bo še vedno potisnjena na stranski tir. Ker sem bil tudi sam vrsto let t. i. kulturni delavec na področju fotografije, si lahko predstavljam, v kakšni nemilosti so moji stanovski kolegi, ki še delajo. Še sedaj, ko kot upokojenec občasno kaj napišem, fotografiram ali imam kakšno predavanje, se

mi je večina že dogovorjenih poslov *sfizila* ravno zaradi koronavirusa. Ostalo mi je le naročilo za *Planinski vestnik*, da napišem reportažo in opise planinskih poti na Dobrovlje. Zima 2019/20 je bila izjemno mila, tako da sem več ali manj zaman čakal na sneženje in še tisto, kar je snega zapadlo, ga je naslednji dan porbalo. Meseca marca, ko je bila narava že prebujena in ko bi končno na Dobrovljah lahko napravil kakšen dober posnetek, je udaril koronavirus. Imel sem srečo, da sem načrtovane štiri planinske poti prehodil pred uradno prepovedjo prehajanja iz ene občine v drugo. Sledilo je mrtvilo, ko sem nekaj časa ubiral le poti okoli Savinje, nato sem ilegalno šel na Golavo in po sneženju še na Dobrovlje. Res sem čakal predvsem na to, da se gozdovi lepo olistajo in da zacveti sadno drevje, medtem pa sem pisal reportažo o Dobrovljah.

Iluzija in
koronavirus
Foto Franci
Horvat

Odločitev

Po prehodu hladne fronte po veliki noči naj bi se napravil čudovit dan. Jutranja temperatura bi bila krepko pod 0 °C, dnevna pa okoli 12 °C. Omeniti moram, da so ravno pred velikonočnimi prazniki na televiziji na veliko prikazovali policiste, kako ustavljajo, opominjajo in kaznujejo voznike, ki se ne držijo prepovedi prehajanja med občinami. Ko je soproga slišala, da nameravam v sredo iti fotografirat Dobrovlje, mi je zabičala, naj se pazim. Med drugim je dejala tudi, da če bom moral odšteti 400 evrov policistom, bom moral enak znesek na tekoči račun nakazati tudi njej. Priznam, bilo mi je sila nelagodno, celo malce strah. Tehtal sem med kaznijo in dobrimi posnetki, ki sem jih nujno potreboval. Ker v življenju že ves čas hodim po robu, se tudi tokrat nisem pustil ustrahovati. Temeljito sem si pripravil fotografski nahrbtnik, pozabil nisem na fotokopije referata o Dobrovljah, ki bi me morda rešile pri policistih. Če bi me ustavili, sem jim najprej mislil reči, da grem po pozabljeni fotoaparata, kasneje sem se odločil, da jim bom povedal vse po resnici.

"Fotografiranje za *Planinski vestnik* v odličnih pogojih," to bi bil moj odgovor. Napravil sem si tudi obsežen seznam, kaj bi moral fotografirati in ob kateri uri. Malce sem imel težave s tem, kje bom čakal na

sončni vzhod. Med nekaj možnostmi, ki so se mi ponujale, sem izbral Žovneško jezero. Vedel sem, da je moj žal že pokojni znanec Dare Turnšek pogosto hodil k temu jezeru in tam napravil prekrasne fotografije. Malce sem slutil, kje bi se lahko to mesto nahajalo, toda dostopa do njega nisem poznal. Prepustil sem se usodi. Podobno težavo sem imel z določitvijo "naj" stojišča za fotografiranje Žovneškega gradu. Na spletu sem našel zanimiv posnetek, za katerega sem bil sprva prepričan, da je bil napravljen z dronom. Po temeljiti analizi mojih posnetkov in zemljevida, sem ugotovil, da je bilo slikano s poseke nad gradom. Zvečer je bila vremenska napoved za sredo še vedno odlična, meteorologi so omenjali dobro vidljivost s posameznimi oblaki.

Žovneško jezero

Na dan fotografiranja sem bil buden že okoli četrte ure zjutraj. V grlu sem imel cmok, v želodcu pa kamen, podobno kot zadnja leta službovanja v Sip Šempetru. V podjetju sem bil preveč utesnjen in premalo motiviran za delo, ki sem ga opravljal, v naravi pa sem se počutil precej bolje, še posebej s fotoaparatom v roki. Ko sem v Šentrupertu zapeljal z avtoceste, sem zavil za Mozirje, toda že na bližnjem znanem počivališču – parkirišču ob regionalni cesti, je bila policijska "zaseda". Prepričan sem bil, da sem tokrat "pečen" in mi globa ne uide, s strahom sem pomislil tudi na soproginjo grožnjo. Roke so postale potne, v sencih mi je močno razbijalo, malo je manjkalo, da bi se "podelal v hlače". Strah ima velike oči, a so me tokrat imeli

bogovi radi in zgodil se je pravi mali čudež. Še danes ne vem, od kod se je pojavil avtomobil pred mano, ki so ga policisti nato ustavili. Ves trd od razburjenja sem zapeljal mimo in v Parižljah zavil za Braslovče, kjer sem srečal še eno policijsko vozilo. Ponoven šok, ki pa je bil povsem brezpredmeten, policijski par v avtomobilu se sploh ni zmenil za zmedenega, prestrašenega voznika iz Celja. Veselo sta klepetala, vsaj tako je bilo videti, in morda komaj čakala, da mine nočna izmena. Naslednji šok je sledil v neposredni bližini Žovneškega jezera; del jezera je bil v megli. Spoznal sem, da sem se prehitro zahvaljeval, saj me je glavno razočaranje čakalo pri jezeru.

Dejal sem si: "Kar bo, pa bo," in peljal dalje.

Pri ribnikih sem želel parkirati, toda pravega mesta v temi nisem našel. Pri obračanju vozila pa sem skoraj zapeljal v jarek. Nato sem slučajno zagledal kolovoz, zapeljal nanj in parkiral. Odšel sem ob mreži ribnika

"Fotografiranje za Planinski vestnik v odličnih pogojih," to bi bil moj odgovor.

proti namišljenemu stojišču ob jezeru. Na travniku je bilo vse belo od močne slane, termometer v avtomobilu je kazal -7°C . Ker sem bil dovolj toplo napravljen in še vedno pod stresom, mraza nisem čutil. S travnika sem zavil na kolovoz, po slabem kilometru sem nato prečil k jezeru. Pozicija je bila odlična, le veje so me motile, ker so mi nekoliko zastirale pogled. Nekaj jih je bilo treba odstraniti, druge pa oviti okoli bližnjega

*Zgornja Savinjska dolina z Dobrovelj
Foto Franci Horvat*

Žovneško jezero
Foto Franci Horvat

drevesa, da se mi je razgled povsem odprl. Tudi megla na vzhodni strani jezera ni bila več tako moteča, dvigajoče meglice nad vodno gladino so pokrajino napravile pravljico in skrivnostno. Prizori so bili res za bogove, le vile in škratje so manjkali. Ko sem se na mestu ustalil, so se me ptice čez čas navadile in se začele spreletavati nad jezerom, račke pa so plule po svojem morju. Iz vode je štrlelo nekaj štorov zanimivih oblik, ki so samo še polepšali moje fotografske kadre. Ker je bila vodna gladina povsem mirna, so se na njej zrcalili nasprotni bregovi. Ob sončnem vzhodu se je nebeški svod škrlatno obarval. Začetne težave so bile pozabljene, nadomestila sta jih radost in veselje.

Čreta

Ker je bil moj program dokaj pester, sem se le s težavo poslovil in odpeljal proti Vranskemu in dalje na Čreto. V gozdu, pri smerokazu za Tolsti vrh, sem parkiral in odšel do križa na Ropasovih pečeh. Vedel sem, da do vrha ni daleč, le oznakam je bilo treba slediti. Pot je bila nekoliko pomrznjena, še sreča, kajti v nasprotnem primeru bi brodil po blatu, da bi bilo veselje. Najprej sem fotografiral križ, nato Vransko s Čemšeniško planino v ozadju. Sledila je vožnja do razpela, ki se nahaja ob cesti med cerkvama svete Katarine in Matere Božje na Čreti. Stojišče, ki sem si ga zamislil, je bilo na gozdni jasi, oddaljeno le nekaj minut od avta. Ugotovil sem, da ima stojišče kljub dobri vidljivosti nekaj pomanjkljivosti. Motile so me smreke, ki so mi delno zastirale pogled, in dolge sence v kadru ob dokaj zgodnji uri. Zanimivo je bilo opazovati bližnjo Menino planino, ki je bila neprimerno bolj zasnežena kot Ojstrica. Moj naslednji obisk je bil namenjen domačiji Kraplje, od koder se nudi eden

najlepših pogledov na Zgornjo Savinjsko dolino z gorami v ozadju. Ker sem bil še nekoliko zgoden, sem se odpeljal k domačiji Planinšek. Tu me je čakalo novo razočaranje – travnik je bil pred nekaj dnevi polit z živalskimi odplakami. Videl sem, da tudi kmetija Selišnik še ni bila v cvetju. Sledil je obisk domačije Križnik z lepo *kašto* in znamenjem. Na strehi je bilo nekaj snega, sadno drevje še ni bilo olistano. Obiskala sta me dva kužka, ki sta kar hudo bevskala name, zato sem le s težavo napravil nekaj posnetkov.

Zaradi zadnjih bolečih razočaranj sem sklenil, da obiščem Orlovo peč, zato sem še enkrat zapeljal do domačije Kraplje. Povprašal sem po gospodarju, ki ga pa žal ni bilo doma. Njegova žena mi je sicer pokazala pot, ki pelje k Orlovi peči, o jami, ki sem jo iskal, pa ni

Dejal sem si: "Kaj nisem doživel dovolj strahu pred policisti, sedaj me bodo preganjali še čuvaji gozdov oziroma ptic?"

vedela veliko. Do omenjenega osamelca vodi neoznačena lovska steza skoraj vodoravno, brez večjih vzponov in spustov, čez Mostni jarek. V njem se nahaja mogočen balvan z veliko smreko. Ko sem bil že blizu Orlove peči, sem zagledal možakarja v brezrokavniku. Zaradi okroglega našitka na njem sem bil prepričan, da gre za naravovarstvenika, ki bdi nad Orlovo pečjo. Zadnja informacija o tej naravni znamenitosti je govorila, da na njej ponovno gnezdi sokol selec.

Dejal sem si: "Kaj nisem doživel dovolj strahu pred policisti, sedaj me bodo preganjali še čuvaji gozdov oziroma ptic?"

Na srečo je bil le prijazen planinec Zoran Peternel iz Nazarij. Najprej sva se vikala, nato tikala, kajti

pogovor med "hribovci" steče bolj tekoče in spontano, če se tikaš, vsaj tako mislim. Ko sva ugotovila, da imava skupno pot do Orlove peči, sem mu omenil, da se naj bi tam nahajala jama, o kateri mi je pred časom govoril Janko Kraplje. Zoran o njej ni vedel ničesar, poznal pa je bližnjo jama Jerekov brlog. Ker so me jame v zadnjem času vedno bolj zanimale, se seveda nisem pustil dvakrat prositi, da mi jo pokaže.

Z lovske poti sva po poseki ubrala strmo navzgor, nato pa malce zavila na desno, pod Zakrajske peči. Vhoda v jama ne vidiš, dokler nisi skoraj pri njem. Gre za dokaj velik vhod in ni se treba splaziti vanj, vsaj v začetnem delu ne. Kapnikov je razmeroma malo. Jama naj bi bila dolga 90 metrov in 15 metrov globoka. Napravila sva nekaj posnetkov; še dobro, da je imel Zoran močno čelno svetilko, kajti moja služi bolj za hojo ob polni luni.

*Križnikova
domačija
Foto Franci Horvat*

*Klopca ljubezni na
Dobrovljah
Foto Franci Horvat*

*Sončni vzhod na
Dobrovljah
Foto Franci Horvat*

Nato je sledil še strm spust do Orlove peči. Najprej so osamelca zakrivala drevesa, kasneje pa nizko grmičevje, tako da idealnega posnetka nisem mogel napraviti. Ker sva želela odkriti vhod v jamo, sva šla vsak po svoji strani okoli Orlove peči, toda ves trud je bil zaman. Nato sva se poslovila, kajti Zoran je moral k Domu planincev na Farbanci, jaz pa k domačiji Kraplje. Svetlobni pogoji za fotografiranje Kamniško-Savinjskih Alp so se pri domačiji izboljšali. S soncem so

bila obsijana tudi cvetoča drevesa, za desert pa so priveslali lepi beli oblaki nad gore, ki so fotografijo še polepšali. Tudi tu me je motil pasji lajež, da se nisem mogel povsem osredotočiti na samo fotografiranje. Če bi imel klobaso, bi mu jo dal, toda nisem prepričan, da bi se kuža nato pomiril.

V šali sem dejal: "Najraje bi ti zavil vrat, samo da imam mir." Ker sem drugače miroljuben in neagresiven, tega zagotovo ne bi storil.

*Kužno znamenje
ob hmeljišču v
Pondorju
Foto Franci Horvat*

Svojo pot sem nato nadaljeval mimo Covnikovega križa do vzletišča za jadralne padalce. Pred nekaj dnevi sem ravno na njihovem parkirišču naletel na policijski avto. K sreči se je policist pogovarjal po telefonu in se ni pustil motiti. Takrat sem samo obrnil vozilo in se s tresočimi rokami in mehкими kolena odpeljal v dolino. Tokrat je bilo parkirišče prazno, zato sem ustavil vozilo in se z vso fotografsko opremo napotil h klopici ljubezni, kot jo nekateri imenujejo zaradi izrezljanega srca. Vidljivost sicer ni bila idealna, toda od vseh mojih obiskov je bila tokrat najboljša. Posnetki so se vrstili drug za drugim iz različnih zornih kotov v upanju, da mi bo kakšen že ustrezal.

Svoj fotografski maraton na Dobrouljah ...

... sem nadaljeval na travniku pod cerkvijo svetega Janeza in Pavla. Malce sem se že počutil utrujenega, zato so bili moji koraki kratki in počasni. Pogled na Žovneško jezero in Spodnjo Savinjsko dolino je bil sicer lep, Boč in Donačka gora sta se skrivala v meglicah. Razgled proti jugovzhodu, na Zasavsko hribovje, je bil precej jasnejši. Ker sem svoje vozilo pustil kar na kolo-vozu, ki pelje k cerkvi, sem se od stojišča hitro poslovil. Lahko rečem, da sem se bolj bal kakšnega srborigetega domačina, ki ne bi mogel s traktorjem na travnik, kot policije. Na srečo ni bilo nikogar, tako da sem se lahko mirno odpeljal proti dolini, toda fotografiranje s tem še ni bilo konec. Nekaj posnetkov sem napravil pri kmetiji Brezovnik, kjer imajo lepo *kašto* in kapelo, zanimiv je tudi pogled na Žovneško jezero. Naslednji postanek je bil nad Žovneškim gradom in kar s ceste se nudi čudovit pogled nanj. Na pobočju pod cesto je cvetelo nekaj dreves, toda obzorje zaradi malce slabše vidljivosti ni ustreglo mojim željam. Podobne težave

sem imel pri ruševinah Turnškove domačije, ki so jo požgali Nemci v drugi svetovni vojni. Na tem mestu sem doživel ptičje karaoke; tako lepega in raznovrstnega petja že dolgo nisem slišal. Petje me je tako prevzelo, da sem skoraj pozabil na fotografiranje.

Nato je sledilo iskanje najboljše pozicije na poseki za fotografiranje Žovneškega gradu. Velika bojazen, kako najboljše mesto najti, se je nato rešila zelo elegantno. Spustiti se je bilo treba po vlaki, mimo majhne zidane utice in že sem bil na poseki. Izjemno lepo! Na vrh poseke je peljala vlaka, ki je omogočala spravilo lesa. Bolj ko sem šel na desno, lepši so bili prizori, grad se je pravljичno kazal v svoji najlepši podobi.

Bil sem že pošteno utrujen, toda popoldanski oblaki so kazali, da bo sončni zahod tudi lep. Zopet sem tehtal, toda trma je zmagala.

Dejal sem si: "Ne gremo še domov, doma so ...".

Začel sem razmišljati, kje bi pričakal sončni zahod, da ne bi bil preveč na očeh policistom. Zapeljal sem se mimo cerkve svetega Martina v Prekopo, nato pa h kužnemu znamenju v Pondor, ki je domnevno najstarejše znamenje v Spodnji Savinjski dolini – postavljeno je bilo leta 1640. Nizko sonce je bližnje hmeljišče izjemno lepo obarvalo. Napravil sem številne posnetke iz vseh zornih kotov. Mimo mene so hodili domačini, z nekaterimi sem malce poklepetal, drugi so šli mimo brez besed. Okoli osme ure zvečer, ko sem že mislil, da z obarvanjem neba ne bo nič, se je pojavila rdečina, ki je postajala vse bolj izrazita. Hmeljišče, znamenje ter ožarjeno nebo so me navdajali z radostjo. Malce čez pol deveto uro zvečer sem pospravil fotografsko opremo in se zapeljal proti domu. Podarjen mi je bil prekrasen dan, povrhu pa sem pridobil še obilo posnetkov, in to v dobrih štirinajstih urah. ●

*Gora Oljka
in Spodnja
Savinjska dolina
Foto Franci Horvat*

U kraljestvu vetra

Podkev z Aconcague – 3. del

Misli zbegano blejajo po razbitem svetu okoli mene; zakaj sem tu, kjer sem, od kod in koga so speljane marionetne niti mojega življenja? Na svetu je toliko lepših krajev: Havaji, Moravče, Pariz, Donačka gora, Dubrovnik, Sing Sing, jaz pa tukaj, na lunin vzorec vržen samoupravni delegat. Vse je tako absurdno; umazan, smrdljiv, zaraščen, z razbolenim kolenom jem hrano, ki je doma ne bi, pogovarjam se z ljudmi, ki jih ne razumem in oni mene ne, pa vendar sem sem prišel zavestno pričakujoč nekaj novega, velikega, kar bo spremenilo mojo – no, ja – blestečo osebnost.

Zijal sem v mlakužo, polno svinjarije, in mislil na dom; ne zaradi domotožja, kar tako – čas sem imel ... Kako je doma? Kaj naj sinetu kupim za spomin, pa ostali širni žlahti? Najbolje vsem koš poljubčkov, pa Slakovo "Visoko nad oblaki" vsak da, kar ima. Sto trije znanci so mi rekli, daj prinesi kak spominček, saj ni treba dosti, kakšen pončo ali konjsko sedlo, veš, v Argentini je to poceni. O. K., fantje, sto tri sedla. Take so verjetno zgodbe potepuhov in begajočih duš. Človek se včasih znajde v čudnem položaju, kratko malo zleze vanj, a ko je v njem, se silno začuden sprašuje, kako je prišlo do tega. Ko bo voda v mlakuži izparela, bom že doma.

Barvitost kamnin
Arhiv Antona Burgarja

Čakajoč prijatelje

Dan je še kar naprej lep, kristalen. S Cuerna so se lomili seraki – tudi to je del tišine, bi dejal Avčin. Čilski fantje iz šotorov prek dolinice so prepevali "pinoče, pinoče, koliko časa še" – vsaj jaz sem jih tako razumel. Z njimi je potegnil ves špansko govoreči del tabora. Čakajoč na Tomaža sem si skuhal kokošjega knorrčka. Vroče je, a če je le malo zapihalo, se je shladilo. Prišel je ob 19. uri, utrujen, a obljubo je izpolnil, prinesel je šotor, kuhalnik in ostale drobnarije. Priden Tomažek. Prvič tako visoko. Pravi, da po grebenih piha. Zvečer sva se v zavetju skale ob prižganih baklah dolgočasila in mislila na trojico na gori.

Zjutraj sva vstala nervozna, nekaj sva se potikala okoli šotora, brez reda prekladala transportne vreče in nahrbtnike ter se neprestano ozirala na greben, pričakujoč naše, čeprav sva vedela, da je prežgodaj. Bolivijski reševalci so odšli na vrh po Poljski smeri. Prišla sta dva Irca. Angležev ni, zaradi Falklandov ali Malvinov, kakor hočete. Zanimivo, vsi argentinski zemljevidi, vsaj kolikor sem jih videl, imajo državno mejo zarisano okoli otočja, kakor da otoki niso last Angležev. Falklandi so angleški, Malvini argentinski, otočje je pa isto. Morda je edina rešitev, da postanejo mednarodni naravni rezervat.

Če bo po sreči, se bodo naši prikazali okoli 17. ure, sva razmišljala. V bazo je prišel zanimiv človek, nekakšen Čopov Joža Aconcague – človek, ki je zaljubljen v goro, sicer je Francoz, a živi v Buenos Airesu. Senjor Daniel so ga klicali, šestkrat je že bil na vrhu, govoril je več jezikov in ravno v tistem času je pisal knjigo o gori. Povsod po svetu so ljudje, ki so navezani na svojo goro, svoj del morja, svoje drevo v gozdu. Moj kotiček so Pastirci pod Kamniškim sedlom; vse skupaj nič posebnega, prehod iz gozda med macesne in ruševje, pa vendar toliko drobne, tihe lepote. So kotički, kamor bi se človek vedno vračal. Počasi, napol zbrano pakirava opremo v nahrbtnike in vreče. Porentovemu Sreču, ki jih je izdelal, lahko samo nekaj zamerimo. Namreč, če so nahrbtniki prazni, so v redu, če so pa nabasani, so pretežki – Srečo, tu si ga polomil.

Fantov ni. Više gori je veter nenehno cefral zastave snega in jih utrujene odnašal čez steno. Sonce je bilo sicer toplo, vendar razuzdani veter ni dovolil, da bi slekla nerodne vestone. In potem nenadoma, ne da bi ga prej videla, pride Lipe. Nič ni rekel. Nahrbtnik je treščil po tleh. Vedela sva, koliko je ura, zato ga nisva nič spraševala – naj se fant umiri. "Veter, prekleti nori veter," zasope. Iz bivaka Berlin, kjer se je stiskalo ducat ljudi, ki se niso nikamor premaknili, je prišel – tam sta tudi trmasta Ivica in Milan. Skrbelo nas je, Ivica je imel slabo obutev. Kako bo?

10. februarja bi se morali vrniti z vrhom ali brez, kajti naslednji dan naj bi prišle mule, da odnesejo opremo in enega od nas, kdor bi se pač najslabše počutil. Tako je bilo dogovorjeno, nič se ne da spremeniti. V bazi je bilo brezvetrje in tudi po grebenih niso plapolale bele zastave. Morda bo zadnji dan tisti dan, ko bomo imeli razlog, da odpremo buteljko smederevke. Lipe in Tomaž sta se šla fotosafari med seraki na ledeniku pod Cuernom. Obljubil sem jima nedeljsko kosilo: juho, pire krompir in popečeno šunko iz konzerve. Zadnje dni ni bilo več mul iz doline in baza se je praznila. Andskega poletja bo počasi konec, kondorji bodo zagospodarili nad svojo domovino in zmleli zadnje ostanke poginulih mul po dolini. Ni se mi ljubilo kuhati, v fotoaparatu se mi je strgal film, zoprni sem postajal. Sit sem bil lenarjenja in dežurstva. Koleno je bilo v redu in prekleto rad bi hodil, gor ali dol, le gibanja sem si želel. Neprestano sem bil z mislimi pri Milanu in Ivici. Saj ni mogoče, da smo prifrčali 18.000 km samo zato, da te zadavi en višinski kilometer. Možno

je, vse je možno. Saj 7000 m ni visoko, himalajski fantje to že vedo, samo vsi, razen bolnega Šraufa, gremo prvič na te višine. Sami smo bili, le nenehni razgovori z ljudmi, ki so poznali goro, so nam vlivali poguma. Svet se ne bo podrl, če ne bomo na vrhu. Ne bomo ne prvi ne zadnji, ki jih je gora zavrnila. Življenje je samo eno, gora je na tisoče. Zaupali smo v trmastega, zakaženega Milana in korajžnega Ivico.

Tako malo nas v bazi še ni bilo. Avstrijka, dva Poljaka, dva Argentinca in mi trije. Poljaka sta že četrty dan čakala svoja prijatelja, ki sta plezala Francosko smer v južni steni. Kadarkoli je pogovor nanesel na plezanje, je vsakdo samo zamahnil, če smo omenili jugoslovansko direktno smer v južni steni, ki sta jo prva preplezala brata Podgornik s prijateljema pred tremi leti. To je tako izjemno težka in dolga smer, da se o ponovitvi sploh ne pogovarjajo. Plezali so jo devet dni, od tega tri dni brez hrane.

Skok z vrha

Ravno sem premišljeval, kaj je s padajočim Francozom, ki je že nekaj dni na Berlinu čakal na ugodno vreme za skok s padalom z vrha. In verjemite mi, tisti hip, ko sem napisal zadnjo besedo v dnevnik, sem ga zagledal. Kar tako, kot po navadi sem pogledal po grebenih in nenadoma uzrem črnoder pravokotniček, ki se je v elegantnih lokih vrtinčil proti nam. Vse se je zgodilo v štirih do petih minutah. Prihajal je niže, zaslišali smo, kako je nekaj vpil. Ne, to niso bili vriski veselja, glas je bil drugačen, nekaj je bilo narobe. V ostrih spiralah je skoraj padal proti nam. "O, bog, ne sme se ponesrečiti," me je preblisnilo. Prvi človek, ki bi mu to uspelo. Bolj padel kot pristal je v dolinici za nami. Vse se je izšlo, ravno tisti hip mi je zavrel čaj, zlil sem ga v steklenico in z Lipetom sva stekla k njemu. Ležal je v zmečkanem padalu, nekaj nerazumljivo hropel. Pritekli so še Poljaki. Prvi hip se nismo znašli. Angleško je začel stokati "hands, hands – roke, roke". Kristus, kaj če ima zlomljene, zdravnika ni. Lipe ga je vprašal, ali ima kaj zlomljeno – odkima. Hvala bogu, hrabri fant. Lipeta

*Bazni tabor
Puente del Inca
Arhiv Mitje Jesenovca*

prešine: rok ne čuti – mraz – masiranje. Razprem mu od zmrznjene sline sprijeta usta ter mu vlivam vročo tekočino. Trese se, hlipajoč golta kadeč čaj, ki mu je vračal življenje. Lipe in Poljak sta mu ihtavo masirala pomodrele roke, vtaknila sta jih za srajci in grela ob svojih telesih. Liter čaja je spil tako rekoč v hipu.

Čez čas se je umiril, nehal je hlipati, oči so se mu zasvetile, tople solze so mu pronicile po oživelih licih, življenje se je vračalo. Izšlo se je samo za nekaj minut, človek je zmagal. Samo gledali smo se, se režali, še čestitati smo mu pozabili. Eden najlepših trenutkov, ki sem jih kdajkoli doživel. Pomagati človeku, ki je storil nekaj, česar ni še nihče pred njim. Skok s padalom z vrha gore, visoke 7000 m, polet, dolg 25 minut, in pristank na 4200 m. Enkratno dejanje.

Droban fant, tale Alain, nič posebnega, nekaj jecljanja je bilo v njegovi izgovorjavi. Angleščino je obvladal ravno toliko, da je pogovor z Lipetom lepo tekel. Povsod je bil nekaj pošit, strgane vetrne hlače je imel poplpljene s selotejpom. Zapakiral je padalo in šel k našemu šotoru. Še smo mu skuhalo čaja, skuhalo smo mu dvojno porcijo kokošje juhe, ki jo je skoraj spil, tako mu je prijala. Veliko smo ga spraševali, mirno je odgovarjal in počasi izgubljal avreolo heroja ter postajal vsakdanji, mali človek, ki je naključno ravnokar storil, kar je storil. Tako preprosto je govoril, da se sploh nismo zavedali, koga imamo pred seboj. Tristo skokov z gora, osemdeset iz letal, poleg tega je še helikopterski pilot v Chamonixu. Upravičeno je lahko skromen. Priznal je, da so ga izdale slabe rokavice, zato ga je prehitro začelo zebsti v roke in ni mogel več obvladovati padala; če ne, bi v zraku ostal dalj časa in morda bi mu celo uspelo obkrožiti Aconcagua. Popoldne je začel pisati dnevnik tako kot jaz, torej sva si enaka. Napisal mi je tudi posvetilo z zahvalo, ki mi je drag spomin. Popekli smo mesno malico na olju in vse je s slastjo pojedel. Ogromno energije je izgubil v pol ure. Povedal je, da na Canaleti, strmini pod vrhom, ni pihalo in da so razmere za vrh ugodne. Dolgo v noč sva s Tomažem strmela proti grebenu, pričakujoč lučki, s katerima bi se vrnila prijatelja. Vsak šum, vsaka sapica so bili njihovi koraki. Nič, dolgi ubijajoči nič v noči brez spanja.

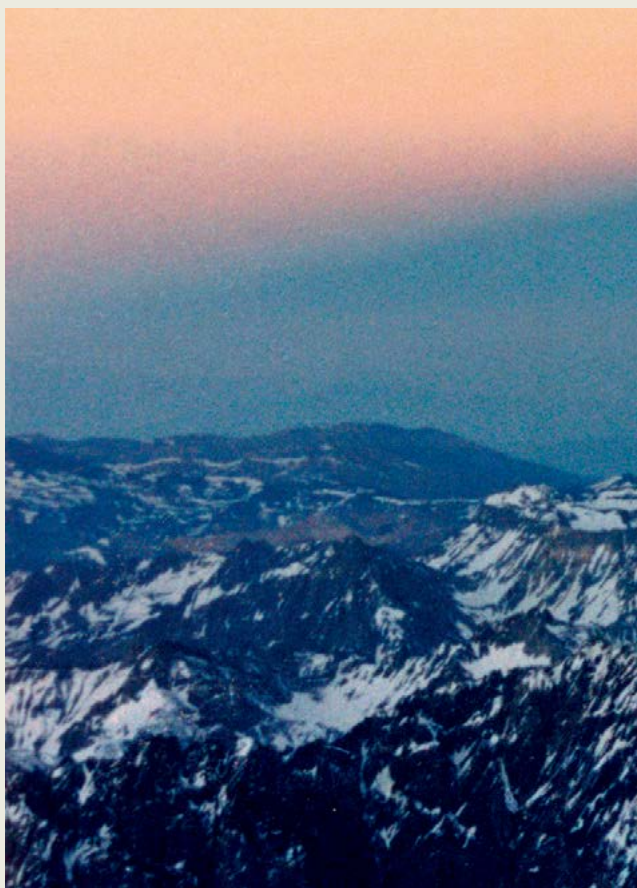
Uendarle uspeh

Zjutraj sva s Tomažem tiho, Lipe je šel počasi navzgor, samo da ni bil pri miru. Francoz se nikakor ni mogel ločiti od nas. In ob 8. uri se kakor v risanki izza morene pokaže opletajoča Milanova postava. Ozrl se je na goro, prižgal cigareto, malo posmrkal in rekel: "Gor sem bil, Ivica tudi, sam mal bl pol pride." Samo gledali smo se, se malo objeli in zakleli "Fantje, kakšen veter, Daniel je rekel, da že petnajst let ni bilo tako ogabno, saj je lepo in jasno, ampak preprih, ki se ne umiri, to je neverjetno." Ivica je izmučen, pravi. Slabo je obut, vsi smo imeli dvojne čevlje ali protektorje, le on je imel neko staro Alpinino usnje. Na višini 6000 m je prespal noč zunaj. Milan mu ni mogel pomagati, ker ni vedel, kje je. Preživel je noč svojega življenja, hrabri Ivica. Bil pa je vsaj aklimatiziran, saj je bil pred meseci na

Kako zdrži to težo? Arhiv Mitje Jesenovca

Kilimandžaru. V Nedeljskem sem prebral naslednjo misel: Nikoli ne veš, kaj je življenje, dokler se ne spogledaš s smrtjo, in ko to storiš, nimaš v življenju nobenih ciljev več. To je verjetno Ivanova zgodba tiste noči. Uspelo nam je, zaradi volje človeka je bila gora popustljiva, sicer pa – tudi če gremo na Šmarno goro, ni rečeno, da bomo prišli na vrh. Nobene nesreče, ozeblin, hujše bolezni, saj to je čudovito. Ure bojazni, dvomov, upov, pa tudi dolgočasje so za nami. Čez tri ure je prišel Ivica – junak skupine; zaraščen, blede, pa vendar z leskom uspeha v očeh. "Momci, ovu noč ču pamtiti," so bile prve izrečene besede, "ali sve je dobro, ja sam najviši Srbin," ne more brez humorja. Drugih besed nismo potrebovali, vse je povedal. Buteljka je počila in tisti hip sem se spomnil podkve in začel verjeti, da pri naša srečo.

Ob 12. uri smo dokončno zapakirali vse vreče. Še enkrat smo šli v bivač, da bi se podpisali na steno, kajti v kotu pod stropom sta že bila podpisa Janeza Aljančiča in Petra Sokliča, ki sta bila na hribu pred leti. S podpisi ni bilo nič, ker nismo našli primerne pisala. Poslovali smo se od ostalih v bazi. Poljaka še vedno nista dočakala prijateljev iz Francoske smeri, zbegana sta in ne vesta, kaj storiti, hudo nam je. Pognali smo se proti Puente del Inca, v civilizacijo. Srečali smo se z mulami, ki so šle po našo prtljago in Ivico, ki je imel vendar nekoliko ozeble noge in naj bi jahal tudi za nagrado. Ko bi slišali, kako je prekel to štirinožno nagrado ... Vse ude je imel razbolene. Nemirna, zibajoča se pošast je kljub nadzoru mulovodcev hodila, kjer se ji je pač zahotelo, in po sedmih urah mu je dala hujšo lekcijo kot gora. "E, ljudi, ko je izmislilo mule, jao, da me žena vidi" in se kot John Wayne zvrnil z zehajoče mule. V rekordnem času smo pridrveli v Puente del Inca. Šrauf, Jože in Franek so nas komaj ustavili v hotelu. Objemanje, čestitke – ne, solzic ni bilo, saj smo vendar dedci, bile pa so tekoče buteljke črnega vina. Vprašanja, odgovori in neskončen občutek prijateljstva pod visoko goro v daljni deželi. Cilj je dosežen – domov! Toda pred nami so Mendoza, Buenos Aires, Rio de Janeiro in šele nato Evropa in domače rjuhe. Potem bomo začeli urejati vtise, spomine. Nešteto-krat bomo domačim in prijateljem pripovedovali o širnem svetu, o daljavah, ki so majhne in velike hkra-
ti, o temnih dekletih, v katerih očeh je slutiti obljubo, nekaj bomo dodali, nekaj zamolčali.

Mulovodec Alfredo, pravzaprav lastnik mul, tipični južnoameriški Indijanec, nas je proti plačilu povabil na večerjo. Zrezki, jajčka, solata in močno črno vino, ki smo ga potrebovali, so nam odprli zadržgo čustev.

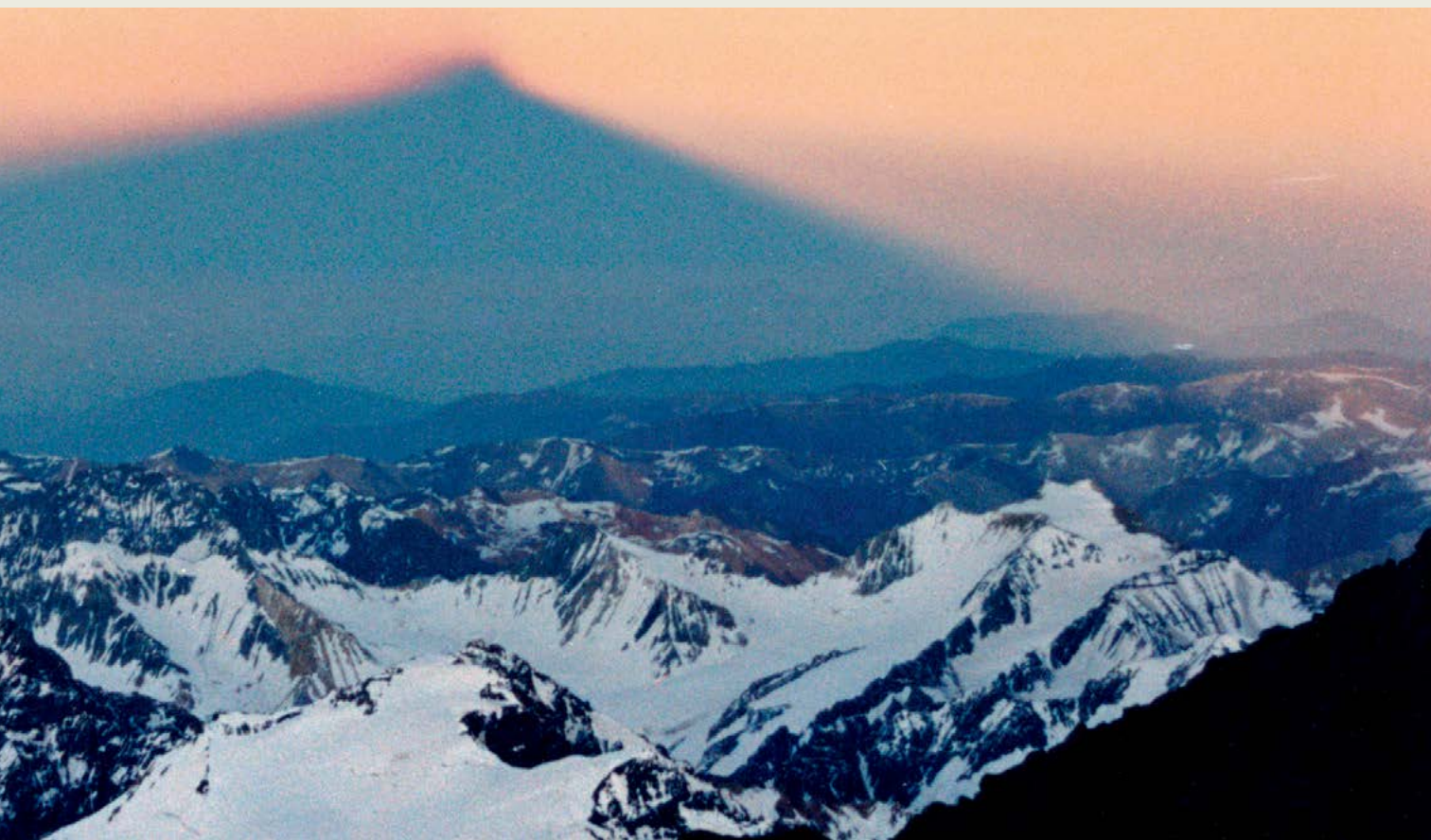
Pozno ponoči smo se vsak s svojim odstotkom maliganov zvrnili na trde pogače.

Drugo jutro dvoje je presenečenj. Dopoldne se je iz Čila pripeljal avtobus, poln naših, ki so ostali pri sorodnikih; čestitk in kratkih zdravic je bilo več kot dovolj. Ko so naši odšli, nas je zadelo. Sedeli smo takole v hotelskem bifeju, čakajoč na avtobus ob 14. uri za Mendoza. Kar tako smo si metali besede, ko v hotel privrši cel avtobus mladih deklet. "Živijo, fantje, a ste Slovenci?" Ne, ni bil alkohol, bila so dekleta, slovenska dekleta iz Mendoze, hčere, vnukinje in pravnukinje naših izseljencev. Blizu Puente del Inca je božja pot, kot naše Brezje, samo brez cerkve, in od tam so se vračale. Nekaj smo spili, poklepetali in se dogovorili, da se drugo jutro dobimo, in tako se je zgodilo. ●

Konec tretjega dela. Se nadaljuje.

*Milan Gladek po sestopu z vrha
Arhiv Mitje Jesenovca*

*Senca gore ob
sončnem vzhodu
na zahodnem nebu
ob 6.45 na višini
ok. 6500 m
Arhiv Antona Burgarja*

Magda Šalamon

Čevlji

Ni čevlja, ki bi lahko človeku podaril nesmrtnost. On in čevlji se le vedno bolj starata in propadata. Čevlji je zelo povezan s srcem tistega, ki ga obuje in občuduje. Zaradi številnih stopinj se mu spremeni oblika, ohranja pa neprecenljive spomine in doživetja. Čevlji je bogastvo korakov v času in zgodb. Zgodb, ki ne minejo, ampak pustijo odprto pot razumevanju in hvalnici.

Čudeži nevidne naklonjenosti in privlačnosti duš so ga pred dvajsetimi leti posadili v studio radia skupaj z alpinističnim prijateljem. Zastavljala mu je vprašanja. Jasno, iskreno in navdušeno je pripovedoval neverjetne zgodbe. Mnoge je kasneje tudi zapisal v pomembni knjigi. Prepoznane občutke lepote življenja je doživel pod stenami Istre, ji je med drugim odgovoril, ko jo je na skrivaj opazoval. Bila sta si iskrena in prepoznana. Tam, kjer je bil zelo rad z masko in plavutmi za pod vodo, s plezalniki za nad

*Trikot v Dolgem hrbtu
Risba Magda Šalamon*

vodo. "Od strahospoštovanja mi zagomazi po hrbtu, ko sledim temu več kot davnemu, a kot pravkar od-tisnjenemu življenju. Kako smo minljivi, kako smo trenutni, kako smo plitvi z vsemi svojimi Everesti, Džanaki in Anapurnami vred. In napihnjeni in nahu-njeni," je povedal.

Tudi zadnjo zgodbo ob koncu tisočletja je takrat za-upal poslušalcem, ko je poleti letel v Katmandu za-radi štirih odprav – smučanja z Everesta, vzponov severno od Kangčendzenge, šole v Nepalju in mini odprave na Dordži Lakpo. Pri prvi odpravi je bil le organizator, za drugo mu ni bilo treba skrbeti. Lahko, da zdaj že skupaj z Davom Karničarjem, prvim ju-nakom smučanja z Everesta, čutno doživljata to veli-ko dejanje in gladita kakšna nesoglasja. Vedno je bil zrel za odpuščajoča ravnanja in razumevajoč do al-pinistov, ki so potrebovali spodbudne poteze. Tisto poletje je poletel še v Laso, da je uredil dovoljenje za policijsko odpravo 2001 na Čo Oju. Povzpel se je na Pan Ri, 4500 m, nad Laso. Bil je monsunski čas in v premočenih čevljih se je klatil naokoli. Kot mnogo-krat po obsežni Himalaji, ki jo je poznal do potan-kosti. Mokri, izgubljeni, zamrznjeni čevlji so mu bili pomočniki med številnimi odpravami, čeprav so mu dopustili omrzline na podplatih. Ob teh pripovedih ga ona vpraša: "Ali pomislimo kdaj na veličasten na-men čevlja? Denimo takrat, ko z njimi plešemo, gazi-mo sneg, naredimo prve korake, hodimo v močvirju in po poteh novih spoznanj, plezamo v vertikali? Si nanje pritrđimo dereze, da z uporabo cepina pre-magamo ledeno strmino?" Samo prijazno je skomignil z rameni in ji podaril nasmeh.

Kadar je bil v Katmanduju, mu je bilo ob vseh zaupa-nih nalogah pomembno in dragoceno, da je obiskal čistilca čevljev. Postala sta prijatelja. Tam na kralje-vem trgu Darbar, pred staro palačo nekdanjega kat-manduijskega kraljestva, je imel svoje stalno delovno mesto. Le večja torba z različnimi kremami za čevlje, kakšen žebelj in mnoge krtače so bili njegova obr-tniška delavnica. In predvsem upanje, da bo z de-lom preživel sebe in družino. Njegovi stari sivi čevlji s precej izrabljenimi podplati so ob vsakem obisku čistilca, ki je znal zamenjati podplat in obarvati čevlje z bolj rožnato barvo, dobili lepšo podobo. Navdihnil jim je novo energijo, ki je krepila lastnika čevljev in

njega. Njegov obisk je čistilca obogatil z nekaj rupijami in hvaležnostjo, da je lahko spregovoril par nerodnih angleških besed, ki jih je znal. Predvsem pa ga je osrečil trenutek, da je pogledal v oči velikemu in spoštovanemu človeku, ki mu je zaupal svoje čevlje. Čutila sta se. Preprosti mož ni vedel, da je bil on eminenca slovenskega alpinizma, ko je sedel ob njem na nizkem stolčku in spremljal preobrazbo čevljev. V tem izrazu čakanja je bil vedno miren, opazoval je reko mimoidočih in v mislih listal po knjigi svojih notranjih doživetij v njegovi občudovani deželi. Tudi kakšna njegova nova ideja je takrat dobila smernice. Bila sta vsak v svojem delovanju, a združena v vesolju prejemanja in dajanja. Oba enako pomembna za človeško zgodbo.

Ko je bil v revolucionarnih gibanjih maoistov in izgredih ta čistilec čevljev ubit, je bil on zelo prizadet. Odšel mu je delček njegove notranje vsebine. Žalosten je bil tudi po potresu leta 2015, saj se je na trgu Darbar, kjer ni bilo več njegovega čistilca čevljev, porušilo precej zgodovinsko bogatih zgradb. Kar je lahko tam nosil v duši kot dragocenost, se mu je takrat odmaknilo. Spremembe pač ne izbirajo.

Optimizem vseh njegovih korakov mu je ponujal vedno nove zahtevne izzive in moči. Veliko različnih čevljev je obul v času svojega življenja, a nikoli prevelikih. Nekateri so mu povzročili žulje na duši. In to prav tisti, v katerih se je želel počutiti najbolj sprejetega, ljubljenega in koristnega. Zaupanje ob manipulacijah drugih ter darovanje se mu marsikdaj nista vrnila. To ga je bolelo. V vsakih čevljih je do potankosti izpeljal začrtano pot. Njegovi uspehi so zapisani v svetovnem vrhu alpinizma. Občudovano je osvajal stene in vrhove gorstev. Brez računice, za dobro domovine, ki jo je cenil. Tudi kasneje, ko se je lahko približeval goram z bolj opešanimi koraki, ni zanemarljivo tega svojega spoštovanja, veselja in talenta.

V avtomobilu, ki mu je olajšal gibanje, je imel v prtljajniku vedno planinske čevlje. Pred sedmimi leti si je odločno zavezal sivo modre, precej uhojene planinske čevlje in s počasnejšimi koraki odšel od tovarne žičnice za Češko kočo proti Kranjski koči na Ledinah. Občudovaje sta se ozirala po stenah Grintovcev in se spominjala skupnih vzponov: Nove centralne smeri na Babo in njenih strmin s prepredenimi škrapljami, zimskega vzpona po Teranovi smeri, ki je bil njegov zadnji, pa po zahodni steni Male Koroške Babe, severnega grebena Kočne z Bojanom in Zoranom in še drugih. Pogled na njegov Trikot v Dolgem hrbtu ga je ganil do solz in rekel ji je: "Danes se sprašujem, ko stojim tukaj, kdo in kako je lahko preplezal to skalno pregrado? Se povzpel čez vse gladke stene, po krušljivi zajedi pod trebušastim previsom, čez vsa kratka previsna mesta do bele plošče nad previsom in še in še?" Ona ga je spoštljivo pogledala in skromno dodala: "To mogočno steno si skupaj z Šimencem premagal z vero v uspeh. Smrtna nevarnost vaju ni ustavila, bila sta božja ljubljena." Za svojega brata ji je ob njegovi okrogli obletnici naročil sliko Trikota.

Star planinski čevlji
Risba Magda Šalamon

Bila mu je všeč in oba sta se ob pogovoru in tradicionalnem druženju s sestrama še bolj povezala s spomini na to steno. Močno je bil prežet z njeno veličastnostjo.

Tistikrat je tiho in razmišljujoče obsedel na skali pod prvim raztežajem plezalne poti na Češko kočo in s pogledi spremljal njen vzpon. Trudila se je pri vzpenjanju, a so jo ob dvigovanju v mislih in čutih spremljali Beli vrhovi, naslovna pesem njenega pesniškega prvorojenca. Tam je močna sled njegove veličine in bližine, ki je spremenila njeno kasnejšo pesniško ustvarjalnost in tudi življenjsko pot.

V temni goščavi iščem sled,
se prebijam skozi močvirje utvar
in odganjam mrčes.
Počijem in požirek moči popijem.

Ob meni senca.
Ne vem od kod in čigava.
Morda od njega, ki ni mi znan,
a je že dolgo spoznan?

Ja, on je to!
On, ki čuti večnost lepote,
tisti z veliko dušo in majhnimi pogledi.

Podam mu roko,
ga posrkam in se dvigam.
Goščave ni več,
le beli vrhovi se dvigajo v nebo.

Pod pokončnimi vrhovi Dolgega hrbta se je nato razveselil njene vrnitve iz plezalne smeri. Kaj je takrat

Tone ob čistilcu
čevljev leta 2010
Foto Magda
Šalamon

čutil, ni vedela. Na obrazu mu je sijal umirjen spokoj. Najbrž sta ga božali hvaležnost in jasen uvid odhajanja. Do teh dveh spoznanj je bil vedno odkrito pošten. Ali pa želja, da bi še vedno plezal, če bi mu srce dopuščalo, je pomislila ... V zadnjih letih ji je večkrat povedal, da ne obžaluje nemoči, da je izpolnjen s strastjo do gora, saj je lahko toliko doživel, da nima praznine, da je miren.

Mir ga je krepil še pred dobrim letom, ko je moral hitro in dokončno sezuti čevlje. V sterilni bolniški sobi se je v svoji nemoči z mislimi sprehajal bos in popolnoma sam. Iskal je oprimke med strahom in zaupanjem. Močan stik z naravo so mu prerezale cevke in ga neusmiljeno obdale z zapuščenostjo. Zgodnje aprilsko jutro čutenja ga je usmerilo k pisanju telefonskega

sporočila: "Mislim, da bom v miru zaspal. Lepo mi je. Bog je velik. Rad vas imam. T." V objemu milosti je, povsem sam in brez tople dlani, sprejel zaupano pot. Ni zgrešil smeri, le večer je postal.

Dotaknilo se jo je spoznanje, da so se mu z vsakim korakom tanjšali podplati moči. Kadar je sedel na klopcu v veži, da si obuje čevlje, je hvaležno zrl vanjo, ko se je pripognila k njegovim nogam in mu jih pomagala obuati. Tudi ob zavezovanju čevljev sta tiho sledila razpetosti med idealom in resnico, ki je neizbežna za vsakega od nas.

Trije rjavoglavi jastrebi jadrajo na svojih perutih. Njihov let je neroden, saj v zraku bolj drsijo, ko si iščejo plen na zemlji. Opazovalcu vnašajo občudovanje. Z neba neomejenih razsežnosti pa neprestano padajo na človeštvo utrinki minevanja. Sam se je vedno navdušeno vznemiril, kadar je zagledal prizor jadriranja jastrebov. V tistem majskem dnevu je tudi sam postal nevidni jadralec nad Zemljo in nad mogočnimi gorami, ki so mu bile popolna uresničitev sanj. Dobrodušno jo je opazoval, jo vodil skupaj z njegovo sestro, ko sta izbirali njemu najljubša oblačila. Vedno je bil eleganten, zato sta še bolj natančno zložili na posteljo vse, kar je potreboval za končno slovo. Že prej se je rad nasmejal kakšni nerodnosti, čeprav ni nikomur želel žalega.

Takrat se je pošalil s čevlji. Ni jih vzela s sabo, da bi mu jih nadeli na negibne noge. Zato je morala naslednji dan ponovno vstopiti v njegovo stanovanje, čeprav z bolečino žalosti. Morda zato, da sta bila v duhu tam še bolj sama, tiha ter povezana s spoštljivo globino darovanja in usmerjena v pomenljivost čevljev ... Izbrala mu je najlepše, svetleče, tiste, ki so postali njegovi zadnji. ○

Tonetovi obnovljeni čevlji Foto Magda Šalamon

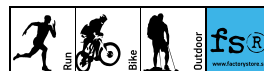

POHODNIŠKI NAHRBTNIKI TEMPEST PRO

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

Gorsko igrišče osrednje Slovenije

Krvavec

Saj veste, tisti Krvavec, na katerem so pred leti organizirali posebno tekmo, da se je slavna Vanessa Mae kvalificirala na olimpijske igre. Pa ne kot violinistka, pač pa kot veleslalomistka. Tisti Krvavec, ki ga je letošnjo zimo zaradi nedvoumno izraženih dvomov o nekaterih protikoronskih ukrepih v medije popeljal direktor smučišča. Njegovi inicialki mu nista bili v pomoč ... Pa tisti Krvavec, ki se je pred nedavnim pretvarjal, da je del Apalačev, oh in ah zvezda holivudskega filma, ki so ga snemali, pa se je baje čisto zaljubila v lepote Slovenije. Skratka, tisti Krvavec, o katerem zna vsak, ki je doma iz osrednje Slovenije in kdaj pa kdaj pomiga na svežem zraku, povedati vsaj kakšno zgodbo.

Če ste iz malo bolj oddaljenih koncev države, vam v teh, počitnicam doma naklonjenih časih dajem v razmislek – če lahko Ljubljancani počitnikujemo na Pohorju, zakaj ne bi Štajerci, Primorci ali Prleki porabili svojih turističnih bonov na Krvavcu? Na prvovrstnem gorskem igrišču se da početi vse sorte, tudi kadar ni snega. In ne zamerite mi, če dodam še, da je kulisa Grintovcev v ozadju vendarle majčkeno bolj alpska od nepreštevnihi smrek na Rogli ...

Spusti vseh sort

Krvavec je vesoljstvu poznan predvsem kot smučišče, na katerega po sneženju z veseljem planejo tudi ljubitelji smučanja zunaj urejenih prog. Ker tereni niso čisto nedolžni, ga v zvezi s tem skoraj vsako sezono obiščejo gorski reševalci, ki izpod plazov vlečejo ostanke preveč pogumnih. Visoko lego in precej dolgotrajno (umetno) zasneženost z veseljem izkoriščajo tudi

turni smučarji, ki se znajo izmuzniti takšnim in drugačnim prepovedim in si za popoldansko rekreacijo privoščijo drnec na Zvoh.

V koronskem času, ko se je v Sloveniji razcvetelo postavljanje občinsko-regijskih plank, so vzbrstele tudi do zdaj manj znane turnosmučarske dimenzije krvavškega masiva. Ljubljancani, ki se niso želeli zadržati v prometnem kolapsu pod Veliko planino, so se zagnali v dolino Korošice na vzhodni strani Krvavca, iz katere so dosegli smučljiva prostranstva okrog Vrha Korena, Kompotele in Kalškega Grebena. Ali so s tem kršili katerega od že omenjenih protikoronskih ukrepov, s časovno odmaknjeno stjo pravzaprav ni več pomembno, vsekakor pa je treba pohvaliti nezanemarljiv trud, ki so ga vložili v svoje podvige. Brez dveurnega prenašanja opreme skozi smučarsko neuporabne gozdove pač niso mogli nikamor.

*Pogled s Krvavca
proti Kočni,
Grintovcu, v ozadju
levo Košuta
Foto Franci Horvat*

Medvedja jama
Foto Mojca
Stritar Kučuk

Če za hip ostanemo v dolini Korošice, ima ta v primerjavi z vrvežem okrog smučišča svoj značaj. Odmaknjen, gozdnat, nekoliko zaprt in morda celo grozoten. Mogoče se mi tako zdi zaradi nekaj zgodb s konca prejšnjega tisočletja, ko so oblasti po dolini preganjale par zlikovcev. No, letos v Korošici grozotno prav gotovo ni bilo, osupljivo pa – kot bi vsa dolina obnemela v šoku ob koronskih kolonah avtomobilov, ki so se vile po njenih makadamskih cestah!

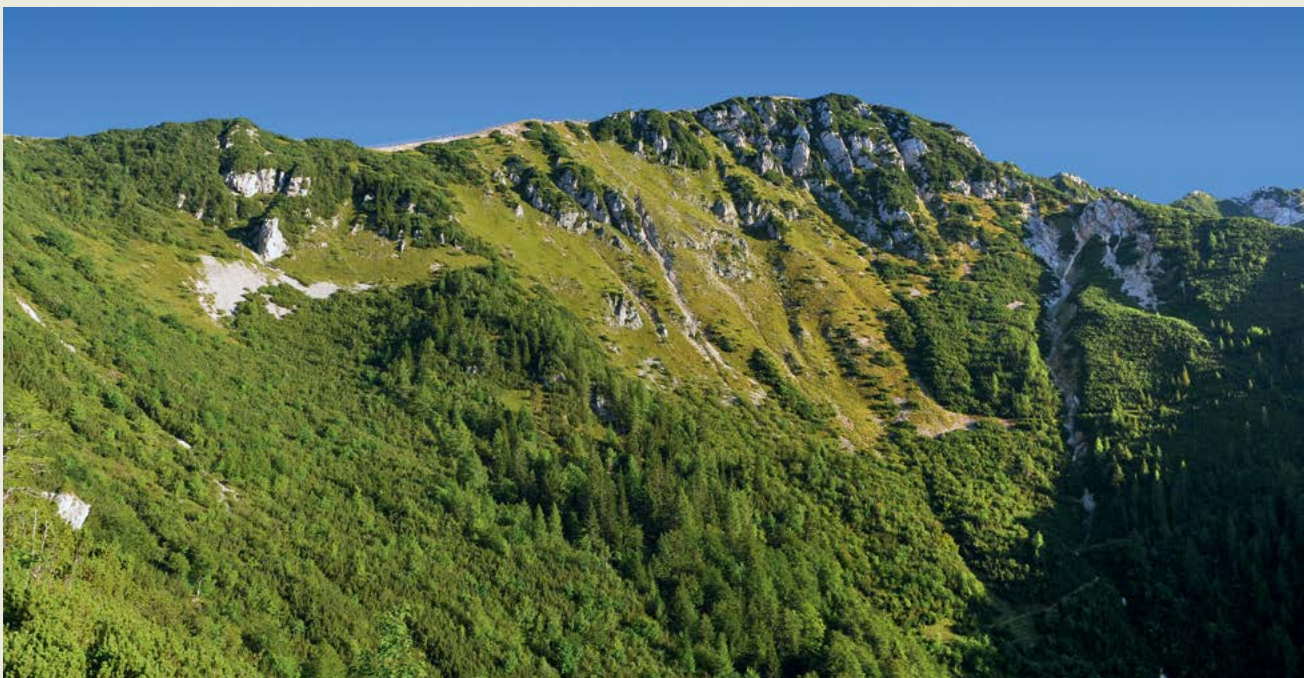
A če se vrnemo k spustom s Krvavca, so z malo drugačnimi pripomočki možni tudi v kopnem. Jadralski padalci so v okolici Ambroža pod Krvavcem že stari gostje, pred nedavnim pa so se jim pridružili še spuštaši na dveh kolesih. Potem ko so upravljalci smučišča spoznali, da jim samo ob globalno segretilih

Razgiban greben med Zvohom in Vrhom Korena
Foto Mojca Stritar Kučuk

zimah ne bo uspelo obstati nad bankrotom, so se vneto posvetili poletni zabavi in tako so žičniške naprave zaživele tudi kot bližnjica za kolesarje, ki se jim ne ljubi potiti navzgor v breg. Tamkajšnji *bike park*, kot se temu moderno reče, naj bi ponujal kup *trai-lov* za *downhill*, ker pa se kar koli izpod prstov ženske, ki z vsakega kolesarskega spusta, pa ne glede na to, kako divji je, *pribremza* zadnja, ne bi bralo iskreno, dosti več o tej tematiki težko napišem. Omenimo še, da je tudi asfaltirana cesta iz Cerkelj na Krvavec s 1000 metri vzpona resen preizkus kondicije za vsakega cestnega kolesarja. Tako pravijo in bi kar verjela – meni je že z avtom po njej malček naporno.

Veliki Zvoh
Foto Franci
Horvat

Klasični krvavški urhovi

In že smo pri planinstvu. Zaradi izhodišča nad gozdno mejo, ki ga omogočata tudi poleti obratujoča žičnica oz. prej omenjena cesta, nam v visokogorska doživetja ni treba vložiti veliko napora. Najmlajše vabijo s Potjo pastirskih škrtov in poletnim parkom, če pa nas zabava s tovrstno dodano vrednostjo ne mika, se lahko po mili volji sprehajamo med planinami in po zaprtih smučarskih progah, ki izven sezone služijo predvsem kot pašniki. Nekaj strpnosti in splošne previdnosti glede goveda ob tem ne bo odveč. Na Veliki Zvoh, 1972 m, ki je najvišja točka smučišča, pridemo brez kakršnega koli znanja, in čeprav vrh kazi žičniška infrastruktura (vključno z zelo umetnim jezercem), se zaradi pogledov na Grintovce splača potruditi. Čisto zlahka vseeno ne gre, zadnji del po smučarski progi do vrha je naporno strm in v soncu običajno hudo vroč.

Obiskovalci si Krvavec največkrat izberejo kot izhodišče za klasične vrhove, kot sta šopek nad planino Koren (Vrh Korena, 1999 m, Kompotela, 1989 m, Košutna, 1974 m) ali malo bolj oddaljeni Kalški Greben, 2224 m – domačini mu menda rečejo samo Grében, od tod velika začetnica v zapisu – ki Krvavec povezuje s Kokrskim sedlom in glavnimi vrhovi Grintovcev. Kar nekaj poti, ki vodijo po vseh straneh krvavškega masiva, lahko povežemo v krog po lastnem okusu, najbolj nabriti pa ne smejo preskočiti zavarovane poti, ki pelje od Zvoha na Vrh Korena čez greben Ježa.

Izrastki

Umaknjena od osrednjega masiva Krvavca je Mokrica, 1853 m, na katero označena pot pripelje samo v spustu z bližnje Kompotele. Mokrica je znana predvsem po Medvedji oz. Mokriški jami, 1531 m. V kratki zijalki, skriti v južnih pobočjih gore, so našli ostanke kamenodobnih lovcev, stare od 40 do 70 tisoč let, in ja, tudi jamskih medvedov. Arheolog Mitja Brodar je z izkopavanji v 50. in 60. letih prejšnjega stoletja menda celo dokazal, da so v Medvedji jami zavetje iskali pripadniki iste kulture kot v Potočki zijalki in da so bili tovrstni izleti v višave za naše prednike torej način življenja, ne pa samo izlet za posebne priložnosti. V teh nekaj deset tisoč letih se torej ni dosti spremenilo! Ampak pozor, pot do jame in mimo nje na Mokrico, opisana tudi v sredici, je neoznačen bombonček za najbolj izkušene.

Drugi, še nižji, a ravno tako omembe vredni "izrastek" krvavškega masiva pa je Kamniški vrh. Prepoznaven je po dvoglavni podobi: na levi Planjava, 1251 m, ki je seveda ne gre zamenjati z dvatisočakom nad Kamniškim sedlom, na desni Kamniški vrh, 1259 m, med njima pa neizgledljivo melišče Slevška oz. Kamniška roža, ki naj bi nastalo, ko je iz gore skočil zmaj ... Južna pobočja so hitro kopna in Kamniški vrh je zelo priljubljen pri lokalnem prebivalstvu, ki ima v njegovih strminah zagotovljeno učinkovito aerobno rekreacijo. Cenijo ga ljubitelji botanike zaradi poti in potk, peljanih križem kražem po vseh diagonalah gore, pa

Na planini Koren, v ozadju Vrh Korena Foto Franci Horvat

Kržišče s travniki, smrekami in jezerci je idealno za družinski obisk. Foto Mojca Stritar Kučuk

Planina Dolga njiva Foto Oton Naglost

Na vrhu Kompotele, zadaj si od leve proti desni sledijo Kalški Greben, Kočna, Grintovec, Dolgi hrbet, Štruca in Skuta, Rinke in Turska gora.
Foto Franci Horvat

tudi brezpotniški raziskovalci, ki lahko med drugim odkrijejo skalne skulpture, slikovite prehode in celo slapove potoka Korošak. Kljub nizki nadmorski višini pa Kamniškega vrha ne gre podcenjevati – pobočja so strma in drseča, poti pa strme, mestoma zagruščene in tudi izpostavljene.

Med izleti nad Krvavcem nam pogled prejali slej pade na kamniškobistriško stran, v Kurjo dolino in proti Kalcam. Rob kraške planote Kalce prečka označena

pot proti Kalški gori in Kokrskemu sedlu, sicer pa je to divjina, ki jo v zadnjih letih znova odkrivajo raziskovalci brezpotij in (predvsem zimski) plezalci.

U sončni zahod!

Če se vam je tole bralo kot plačana reklama, se iskreno opravičujem; navdušenje sem si prigarala brez honorarja, v potu lastnega obraza. Krvavec imam pač rada! Pa ne kot smučišče – o tamkajšnjih žičnicarjih imam svoje mnenje, ki pa se ga javno ne spodobiti izražati – ampak kot bližnjico do visokogorskih doživetij. Družinske in druge obveznosti namreč otežujejo pravoverno izvedbo tur, z vstajanjem sredi noči, s pregaranimi tisoči metrov višinske razlike in z maratoni do prvega mraka, zato takšne bližnjice v višave močno cenim. V zadnjem času se mi najbolj milo stori ob spominih na Kržišče, 1658 m. Ja, tisto neugledno Kržišče, na katerega se izteče najjužnejši krak smučišča. Oni dan sva s prijateljico nanj zlezli po brezpotnem vzhodnem grebenu, ki je pravi draguljček. Tudi družinskega sprehoda s planine Jezerca na Kržišče se radi lotimo, kadar nimam prehudih športnih ambicij. Pohajkovanje po širokih travnatih slemenih, med smrekami in mravljišči, jezerci in razglednimi klopami ter čredami goveda do razglednega vrha, ki mu višji deli smučišča kratijo samo poglede na kamniško-savinjske prvake, je silno estetsko doživetje. Ker so pobočja obrnjena proti Gorenjski in ker praviloma nikoli nismo preveč zgodnji, lahko ob sestopu vedno odvriskamo naravnost v sončni zahod ...

Informacije

Dostop: Ture so opisane z več izhodišč. Do parkirišča na koncu asfaltne ceste (pod planino Jezerca) pridemo tako, da z gorenjske avtoceste peljemo v Cerklje in še naprej proti smučišču Krvavec. V vasi Grad zavijemo desno in se strmo dvignemo mimo Stiške vasi in Ambroža pod Krvavcem do konca asfalta. Iz Cerkelj 13 km. Parkirišče je plačljivo (avtomat, leta 2020 je parkiranje stalo dva evra). V okviru smučišča je izhodišče pri zgornji postaji krožne kabinske žičnice, kjer je tudi Planinski dom pri Gospincu. Do tja se lahko pripeljemo z žičnico (brezplačna parkirišča naprej od vasi Grad) ali z avtom pripeljemo do prej opisanega parkirišča pri Jezercih, od koder do Gospinca pridemo peš v 30 minutah. Če na avtomatu na Jezercih plačamo za dvig zapornice (pet evrov leta 2020), se lahko peljemo še naprej. Na območju Krvavca parkiramo na lastno odgovornost (krave).

Zemljevidi: *Grintovci*, PZS, 1: 25.000.

Kamnik in okolica, PZS, 1: 25.000.

Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1: 50.000.

Spletna povezava: www.rtc-krvavec.si

Kalški Greben, 2224 m

Kamniško-Savinjske Alpe

Široki dvatisočak med Krvavcem in Kokrskim sedlom je prava izbira za razglede na prvake Grintovcev. Prijazen je samo na južno stran, kamor se odpira s poraščenim slemenom. Njegova zahodna, severna in vzhodna pobočja so precej bolj prepadno grozeča. Najlažji pristop do direktnih pogledov na Kočno in Grintovec torej vodi s Krvavca, a čeprav višinske razlike ni veliko, je pot dolga – gmota

Zvoha nam onemogoča, da bi na Kalški Greben prišli brez krajšega vmesnega se-stopa.

Zahtevnost: Lahka označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 800 m

Izhodišče: Dom na Gospincu ob zgornji postaji žičnice na Krvavec, 1491 m. Dosežemo ga bodisi z žičnico bodisi

po cesti iz Cerkelj skozi Grad, Stiško vas in mimo Ambroža. Pri planini Jezerca lahko na avtomatu plačamo za dvig zapornice, da se pripeljemo po makadamu vse do Gospinca (po želji pa še vse do Doma na Krvavcu). Če parkiramo na plačljivem parkirišču pri Jezercih, se pot podaljša vsaj za 30 min.

WGS84: N 46,295539°, E 14,521842°

Po cesti pod Krvavcem proti Zvohu, zadaj Kalški Greben Foto Mojca Stritar Kučuk

Urh Korena, 1999 m, in Veliki Zvoh, 1972 m

Kamniško-Savinjske Alpe

Vrh Korena je tisti nesrečnež, ki mu zmanjka pičel meter, da bi se vpisal med naše najbolj zaželeni. Perspektivo lahko obrnemo: Vrh Korena je tisti srečnež, na katerem imamo odrasli glavo nad dvatisočico, nekatere pomembne organe pa pod njo! Vsekakor pa je Vrh Korena silno hvaležen cilj, ki za razmeroma malo truda ponuja opojne razglede ter visokogorsko poezijo skal, trav in v pravi sezoni tudi cvetja. Klasični krvavški krog lahko po želji izvedemo tudi s katerega drugega izhodišča

(npr. iz doline Korošice ali od zgornje postaje žičnice) ali v obratni smeri od tu opisane.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.

Odsek med Vrhom Korena in Zvohom je zavarovan in krušljiv.

Oprema: Običajna planinska oprema.

Na zavarovanem odseku je priporočljiva čelada, za manj izkušene pa tudi (samo)varovanje.

Višinska razlika: 700 m

Izhodišče: Plačljivo parkirišče pod

planino Jezerca, 1410 m. Iz Cerkelj se peljemo proti smučišču Krvavec, v vasi Grad pa desno, strmo navzgor mimo Stiške vasi in Ambroža pod Krvavcem do konca asfaltirane ceste. Iz Cerkelj 13 strmih kilometrov.

WGS84: N 46,285503°, E 14,531763°

Koča: Planinski dom na Gospincu, 1491 m, telefon +386 41 965 447, in druga gostišča na Krvavcu.

Časi: Izhodišče–Kriška planina 15–20 min

Kriška planina–planina Koren 1 h

Planina Koren–Vrh Korena 1 h

Vrh Korena–Veliki Zvoh 1–1.15 h

Veliki Zvoh–izhodišče 30–45 min

Skupaj 3.45–4.20 h

Sezona: Kopni letni časi.

Zemljevid: Grintovci, PZS, 1:25.000

Vzpon: Na robu parkirišča pred stransko cesto proti hišam na planini Jezerca opazimo markirano pot, ki nas povede okrog Kržišča do Kriške planine (če na Jezercih plačamo za dvig zapornice, se do sem lahko pripeljemo). Skozi podhod pod smučarsko

Na grebenu med Zvohom in Vrhom Korena Foto Mojca Stritar Kučuk

Koča: Planinski dom na Gospincu, 1491 m, telefon +386 41 965 447, in druga gostišča na Krvavcu.

Časi: Izhodišče–sedlo Razor 45 min–1 h
Sedlo Razor–planina Dolga njiva 30 min
Dolga njiva–Kalški Greben 1.30–2 h
Sestop 2 h
Skupaj 4.45–5.30 h

Sezona: Kopni letni časi.

Zemljevid: *Grintovci*, PZS, 1:25.000

Vzpon: Z Gospinca gremo po markirani poti navzgor čez travnato pobočje do Doma na Krvavcu, mimo kapelice Marije Snežne in pod RTV-oddajnikom. Oznake nas vodijo po cesti na sedlo Razor, 1809 m, med Krvavcem in Velikim Zvohom (ovinek na vrh Krvavca, 1853 m, nam ne bo vzel veliko časa). Malo za sedlom se levo odcepi markirana pot,

ki preči smučarsko progo in poraščena zahodna pobočja Zvoha. Pogledi v dolino Kokre se odpirajo, pot pa se spusti na planino Dolgo njivo, 1688 m. Tu se usmerimo navzgor skozi ruševje na Škrbino, 1871 m, kjer zavijemo levo, na široko sleme Kalškega Grebena. Hitro smo na naslednjem razcepu, kjer spet izberemo levo možnost (desno Kalška gora). V glavnem se oznake držijo bližje desnemu, vzhodnemu robu slemena in zložno ter vedno bolj razgledno pripeljejo do vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Po želji lahko spotoma oberemo še Vrh Korena, 1999 m, in se čez Ježa in Veliki Zvoh, 1972 m (zahtevna pot), ali čez planino Koren in Kriško planino vrnemo na izhodišče. Sestop se s tem podaljša vsaj za eno uro.

Mojca Stritar Kučuk

progo nadaljujemo mimo spodnje postaje vlečnice po dnu travnate doline proti vzhodu. Na robu se odpre pogled proti dolini Korošice in Velike planine, naša pot pa zavije levo in se usmeri okrog vzhodnih pobočij Krvavca in Zvoha. Za prvim izrazitejšim robom se v nekaj okljukih celo spusti, nato pa se razgledno vzpne do planine Koren z jezercem in pastirsko kočjo. Od nje se markacije dvigujejo po travnato-rušnatem dnu doline. Ko se teren izravna in postane kraško nepregleden, se lahko odločimo še za obisk bližnjih Košutne, 1974 m, ali Kompetele, 1989 m, za Vrh Korena pa se na razpotjih držimo levo. Na širokem grebenu od Vrha Korena proti Zvohu je razcep. Levo bomo sestopili, razdrapani Vrh Korena, 1999 m, pa po skalah dosežemo desno v nekaj minutah.

Sestop: Z Vrha Korena se vrnemo na bližnje razpotje in tokrat izberemo pot proti Zvohu in Krvavcu čez Ježa. V glavnem se drži grebena in je sprva nezahtevna, pri slikovitem spustu pod krušljivo škrbino pa nam pomagajo varovala. Na drugi strani grapice se pot spet vzpne na greben in je še nekaj časa bolj skalnata, pred vrhom Velikega Zvoha pa postane lažja.

Na Velikem Zvohu, 1972 m, dosežemo krvavško smučišče. Markacije nas povedejo navzdol po tlakovanem levem robu smučarske proge do sedla Razor, nato pa po cesti pod oddajnikom do Doma na Krvavcu, za katerim nam markirana bližnjica skrajša pot na Kriško planino. Z nje se vrnemo na izhodišče po poti vzpona (lahko pa tudi po makadamski cesti).

Mojca Stritar Kučuk

Mokrica, 1853 m, Kompotela, 1989 m, Košutna, 1974 m

Kamniško-Savinjske Alpe

Mokrica je od vrveža turizma oddaljen vzhodni izrastek masiva Krvavca. Označena pot nanjo pripelje samo v spustu z bližnje Kompotele, pobočja gore pa so v domeni lovcev, pastirjev in ljubiteljev pozabljenih poti. Eden od njenih največjih zakladov je Medvedja jama, 1531 m, v kateri so odkrili ostanke kamenodobnih lovcev. Zijalka pod slikovito steno naj bi bila sicer zaprta z rešetko, vzpon po lovskih stezicah mimo nje pa je kljub vsemu odlična izbira za iskanje samote, travnatih strmin in razgledov. Zaokrožimo ga s sestopom čez ljubko Košutno.

Zahtevnost: Zahtevna neoznačena in lahka označena pot (del pod planino Košutna je zavarovan). Tura zahteva smisel za orientacijo, teren pa je večino vzpona strm in drseč. Dostop do lovske kočice lahko oteži podrto drevje.

Oprema: Običajna planinska oprema
Višinska razlika: 1100 m

Izhodišče: Dolina Korošica, pribl. 850 m. V Kamniški Bistrici pred spodnjo postajo vzpenjače na Veliko planino zavijemo levo na makadamsko cesto, ki se spusti čez reko. Na prvem križišču na drugi strani se držimo levo, slab kilometer

naprej, nad ožjo sotesko, pa desno. Po par strmih okljukih parkiramo v bližini naslednjega križišča.

WGS84: N 46,299484°, E 14,575026°

Časi: Izhodišče–lovska kočica 1.30 h

Lovska kočica–Medvedja jama 20–30 min

Medvedja jama–Mokrica 1 h

Mokrica–Kompotela 30 min

Kompotela–Košutna 20–30 min

Sestop 2 h

Skupaj 5.40–6 h

Sezona: Kopni letni časi.

Zemljevid: *Grintovci*, PZS, 1: 25.000

Vzpon: S križišča gremo po desni cesti nekaj minut do majhnega peskokopa. Na njegovi levi strani poiščemo neoznačeno stezo, ki se najprej vzpenja proti levi, po stiku z varianto, ki pripelje z Markove ravni na levi, pa se usmeri desno in v širokem loku po desni obide strm gozdat skok. Nad njim se spet obrne levo in mimo podrte kočice pripelje do lovske kočice pod Debelim hribom. Nad njo se dvigujemo v okljukih. Pri tretjem ovinku nad kočico se desno odcepi prva potka do Medvedje

Prepadne stene Mokrice Foto Mojca Stritar Kučuk

Planjava, 1251 m, in Kamniški vrh, 1259 m

Kamniško-Savinjske Alpe

Dvoglavi Kamniški vrh je jugovzhodni izrastek masiva Krvavca, med lokalnim prebivalstvom priljubljen kot športni poligon za hitro rekreacijo ali miniaturno igrišče za brezpotniške raziskovalce. Kljub nizki nadmorski višini ga ne gre podcenjevati – pobočja so izpostavljena in drseča, poti pa strme. Opisani krog od daleč povoha šumeče Korošaške slapove, obišče planino Osredek in si da duška na razglednem vršnem grebenu. Kratko, a sladko!

Zahtevnost: Lahka neoznačena in označena pot. Travnata južna pobočja so izpostavljena, poti pa sprane in drčljive.

Oprema: Običajna planinska oprema. Zaradi strmine so priporočljive palice.

Višinska razlika: 700 m

Izhodišče: Klemenčevo, pribl. 600 m. Iz Kamnika se peljemo proti Kamniški Bistrici. Malo pred križiščem, kjer se razcepita cesta v Kamniško Bistrico in

proti Črnicu, zavijemo levo čez most v Stahovico, na naslednjem križišču levo proti Bistričici in po ozki glavni cesti po dolini Bistričice vse do zaselka Klemenčevo. Nad avtobusnim obrčališčem na koncu asfalta je parkirišče za nekaj vozil. Iz Kamnika okoli devet kilometrov.

WGS84: N 46,276603°, E 14,565804°

Časi: Izhodišče–planina Osredek 1 h

Osredek–Planjava 30 min

Planjava–Kamniški vrh 20–30 min

Sestop 1–1.30 h

Skupaj 2.40–3.30 h

Sezona: Kopni letni časi. Zaradi južne lege so pobočja hitro kopna.

Zemljevida: *Grintovci*, PZS, 1: 25.000; *Kamnik in okolica*, PZS, 1: 25.000

Vzpon: Takoj za parkiriščem po kamnih prečkamo potoka (informativna tabla za "kranjsko steno"), na drugi strani pa se vzpnemo po strmem, neoznačenem kolovozu. Kmalu se usmeri desno, mi pa nadaljujemo po ožji neoznačeni stezi ob potoku Korošak. Še preden pridemo do slapov, se dobro

Kamniški vrh s Planjave Foto Mojca Stritar Kučuk

Mokrica, 1853 m, Kompotela, 1989 m, Košutna, 1974 m

Kamniško-Savinjske Alpe

PLANINSKI VESTNIK | junij 2021

desno v travnato dolinico in po njej navzgor, višje pa čez zanimiv prehod desno nad skalami in nato na greben med Kompotelo in Mokrico. Svet je travnat in strm, a lahko prehodan, vodi pa nas slabotna stezica. Na grebenu dosežemo markacije, po katerih smo desno hitro na vrhu Mokrice, 1853 m. Z Mokrice nas markacije vodijo spet nazaj po grebenu in nato navzgor do vrha Kompotele, 1989 m. Z nje sestopimo po markirani poti na zahod. Na kraškem terenu je več variant in križišč. Držimo se levo, da pridemo še na vrh Košutne, 1974 m.

Sestop: S Košutne sestopimo po označeni poti na planino Košutno z leseno kapelico. V dolino se najlažje vrnemo tako, da sledimo markacijam čez zavarovan prehod na planino Koren in naprej proti Kriški planini. Na prvem križišču, nad lovsko kočo v gozdu, zavijemo levo dol in se po ne prav prijetni označeni poti spustimo do ceste v dolini Korošice. Po njej se vrnemo do izhodišča.

Mojca Stritar Kučuk

jame, ki pa je daljša in slabše uhojena, zato nadaljujemo do devetega ovinka (skrivenčena smreka). Tam zavijemo

desno in prečno skozi gozd dosežemo Medvedjo jama, ki nas čaka za robom. Od Medvedje jame se usmerimo

Planjava, 1251 m, in Kamniški vrh, 1259 m

Kamniško-Savinjske Alpe

PLANINSKI VESTNIK | junij 2021

1251 m. S Planjave kratko sestopimo do sedla, kjer spet ujamemo markacije. Po njih hitro dosežemo Kamniški vrh, 1259 m. Za še lepši razgled se je priporočljivo spustiti par metrov proti Kamniku.

Sestop: S Kamniškega vrha se spustimo po južnem grebenu. Široka pot je neoznačena in ponekod sprana (previdno v zgornjem delu). Nižje se sleme položi. Markacije prečkamo in se še naprej spuščamo po slemenu do izrazite neoznačene poti, ki južna pobočja Kamniškega vrha preči proti desni. Na širokih, mikavnih travnikih s številnimi potmi in bližnjicami se je v sestopu najbolje držati markacij, ki v širokem loku proti desni obkrožijo pastirsko kočo in pašne ograje. Ko se oznake izraziteje usmerijo levo proti Slevu, se pri leseni ograji na robu gozdiča odcepi neoznačena pot desno dol v Klemenčevo. Po njej smo hitro v dolini Korošaka in na izhodišču.

Mojca Stritar Kučuk

uhojena potka poslovi od struge. Po njeni desni strani se vzpenjamo med slikovitimi travami in skalnatimi čoki, dokler pri križu ne dosežemo označene poti iz zaselka Slevo, ki pripelje z desne. Tu zavijemo levo in smo v nekaj minutah na planini Osreddek, 1110 m. Na Osredku zavijemo desno gor mimo koč. Nad njimi se držimo desno in

skozi gozd hitro pridemo na greben. Usmerimo se desno (levo Krvavec), kmalu pa imamo na izbiro dve možnosti: označena pot vodi po senčni, gozdni severni strani (v mokrem nevarna za zdrs) in se izogne vrhu Planjave, neoznačena potka pa pelje gor in dol po grebenu, med gozdom in južnimi travnatimi pobočji do vrha Planjave,

Groza in strah pod Luknjo

Beli krokar Kruk, znan po tem, da je nedolgo tega našel svoj pogum, je brezskrbno letel nad Luknjo, ko ga je zagledal v vsej njegovi ogromnosti. Nejeverni albin je za vsak primer še enkrat zakročil nad njim, potem pa na ves glas predirljivo zakrokal strašno vest, da se jo je slišalo skoraj do Trente.

"Kra, kra, pohitite in se razbežite, skrijte se, Šintar gre," se je grozljivo krokarjevo sporočilo glasno odbijalo od skalnih pečin najvišjih gora in se prelivalo skozi Zadnjo dolino pod Triglavom.

Malce krmežljivo sonce je že veselo lizalo snežne poljane, da so se zlagoma spreminjale v vlažne mlakuže in velikanske luže ter s svojo toplino skušalo prebuditi Pomlad. Vendar je namesto novega letnega časa v plazišču Luknje iz sna zdramilo strašnega Šintarja. Zaradi nepričakovane toplote razdraženi bledoličnež se je le počasi prebujal. Mukoma je pretegnil zaležano telo, ki je to zimo postalo še obilnejše kot sicer, široko zazelhal, hip zatem pa je že vzel pot pod noge, saj je nenadejano prebujenje izkoristil za buren snežni sprehod naravnost navzdol proti dolini. Stara veverica Vera je svojim vnukom v tistem pripravljala zajtrk – na maslu opečena lešnikova jedrca in žirovo mlečno kavo, njihova ata in mama pa sta se že odpravila iskat živež za kosilo. Vera je ob strahotni novici, ki je glasno odmevala skozi njihovo duplino, od zaprepadenosti najprej izpustila krožnik iz rok, potem pa tresočih se kolen zavpila: "Otroci, takoj ven iz sobe. Hitro moramo zapustiti stanovanje." Mali veverički in veveričnika so brez vprašanj "zakaj in kako" nemudoma ubogali in se skupaj z nono povzpeli v vrh najvišje smreke.

Šintar pač ni podtriglavski strahec!

Šintar greeee, se je zlovešči glas razlegel tudi po ježkovem domovanju. Ranocelnik Plešek je brez razmišljanja pograbil svojo za vsak nujni slučaj vedno pripravljeno zdravniško torbo, polno zeliščnih obkladkov, povojev, opornic, različnih mazil in tablet za lajšanje bolečin, žena Nežika pa je pograbila otroka.

Vsi štirje so z največjo hitrostjo zapustili svoj domek sredi gozda in pohiteli na travnik. Tam so imeli kaj vedeti! Na plano se je že usula vsa Mišjeritkina zalega, na varno je brzel polšji rod in celo po svoji počasnosti znani medved Dem se je tokrat podvival. Vse podtriglavske živalice so hitele, kolikor so zmogle, saj je prav vsaka čutila, da gre tokrat preklemansko zares. S Šintarjem, od vedno velikim, če ne celo največjim strahom in trepetom Zadnje doline pod Triglavom, res ni bilo šale! Ko se je prebudil, pred njim ni ostal varen nihče. Zoperstaviti se mu nikakor nisi mogel, le urne noge in skriti kotiček so te lahko obvarovali pred nesrečo. K sreči se ni prebudil vsako leto, ko pa se je, je vse bežalo, kakor in kamor je vedelo in znalo. Ampak Šintar je bil izredno uren, zato je med svojimi pohodi marsikoga ujel in ga odvrlel s seboj.

Če ne boste pridni, vas bo odnesel Šintar, so starši strašili svoje otroke v Pravljicarji. Ti so jih po navadi ubogali in se poboljšali, saj so zapali starejšim in jim na besedo verjeli, da je Šintar resničen in ne izmišljotina kot denimo kak podtriglavski strahec, za katerega se ve, da je v sredini votel, naokoli ga pa nič ni. No, tokrat je vse kazalo, da je ta resnični strašnež spet oživel. Izpod Luknje je že začel zavijati silno močan veter.

"Všuuu, všuuu, Šintar bo vsak čas tuuu, tuuu, tuuu," je vršalo naokoli.

"O, groza in strah. Huuu huuu, kaj pa on tu, hu hu?" se je začudila Avos, stara sova uhariča, ki jo je podivjani veter prebudil iz sna prav v trenutku, ko je v sanjah lovila eno od Mišjeritkinih okrogloličnih prapravnukinj. Globoko je zazelhala, zastrigla s svojimi pernatimi ušesi, obrnila oči na vse strani, zatem pa odletela vetru naproti prav nad Luknjiški podol. Tudi

ona je imela kaj videti, zato je še sama uporabila svoj glas v svarilo drugim: "Hu huu, hu huu, Šintar je tuuu, hu huu ..."

U zavetje na varno

Ob vetru so se prebudila tudi tla. Zlagoma so podrhtevala in se rahlo tresla. Sprva nedolžne vibracije so postajale vse močnejše. Prebudile so skalovje v Pihavcu, ki se je razpočilo v skale, da so se zakotalile proti dolini prav takrat, ko je Dixie s krajšega pohoda vodila gospodično na povodcu proti hiški. Ubirali sta krajšo pot skozi gozd, ko se je nad njima oglasil Kruk in jima naznanil hudo vest. Psička se mu je zahvalila z laježem, gospodično pa je presenetila skala, ki se je le lučaj vstran kotalila navzdol.

"Kaj pa je to?" se je začudena ozrla navzgor proti goram, od koder je tako nevsakdanje strašljivo vršalo. Pitbulka se je bliskovito odzvala. Kolikor je mogla hitro, se je pognala v zavetje pod duplino, ki jo je zagledala na parobku gozda in vanjo potegnila svojo skrbnico. Zadihani sta obnemeli in opazovali podivjano naravo.

"Ojoj, tole pa ni dobro," je dahnila prestrašena gospodična, tik preden je obe zagrnila črna tema. Komaj je izustila svojo misel, že ju je v svoj objem zajela oglušujoča tišina in ju prepustila usodi.

Ni minila minutka, ko je hiteči velikan zakril njuno duplino. Skoraj enako hitro je pred njim bežal ves mišji rod nečedne Mišjeritkine rodbine. "Leva desna, ena dve, brž na varno, kjer že je," jim je prigovarjal najstarejši mišon, ki je skrbel, da so vse miši tekle v ritmu. A niti red niti disciplina jim v tistem trenutku nista prav nič koristila. Ko jih je Šintar dohitel, so se tudi miške, prav vse po vrsti, znašle ujeti v njem. Velikan pa se še ni ustavil in je še kar naprej grmeče divjal v dolino. Rohnel je kot huda ura, ne da bi se oziral na kogarkoli. Kot za šalo je podrl najdebelejšo bukev in oplazil nekaj smrek, zakotalil veliko skalo in hitel, kot bi mu gorelo za petami. Močerad Močo je možato koračil čez travnik, ko ga je presenetil ta, ki se je tako bliskovito pojavil pred njim, da ubogi nesrečnež ni uspel niti odskočiti. Velikan ga je ugrabil v svojo notranjost in že sta skupaj brzela proti cilju. Ko si je Močo malce opomogel od strahu, je miže najprej potipal svoj smrček. K sreči je bil točno tam, kjer je vedno bil. "Če je smrček na svojem mestu, potem sem tudi jaz še vedno jaz," si je vлил korajže in, opogumljen, celo upal odpreti oči. Razgledal se je na

vse strani, a videl ni drugega kot belo brezmejnost. Brezkončna belina ga je tako zboldla v oči, da jih je brž spet zaprl in se prepustil. Divji kot sam vrag je Šintar sopihajoč drvel navzdol proti Zadnji dolini in ulovil vse, kar je zmogel ujeti. Tudi srno Drno. Že tri dni je gostovala pri svojih sorodnikih v Pravljíčariji, ki jih je prišla obiskat z Gorenjske. "Hm, tole se mi pa zdi znano," si je vllila poguma, ko ji je sunkovito spodneslo vse štiri noge in jo kot s sesalcem povleklo navzdol. Ni se preveč prestrašila, ampak budno opazovala, kaj bo, saj se ji je zazdelo, da je nekaj zelo podobnega že doživela na Veliki planini, ko sta skupaj z Dixie tekmovali v hitrosti. Otrpnila je in obmirovala v upanju, da bo kmalu rešena.

Use se enkrat konča

Orjak je šibal navzdol in za seboj puščal grozo in strah. Bobnenje iz Zadnje doline je slednjič doseglo tudi prvo vas. Ko so ga zaslišali Trentarji in Trentarice, so pohiteli iz hiš. Boris se je pogladil po svoji sivi bradi, Viktor se je popraskal za ušesi, Justa si je z dlanjo zakrila usta, Mica pa je od nelagodja tiho vzdihnila. Zaskrbljeni domačini so zmajevali z glavo in opazovali planine pred seboj. Vedeli so, da izpod Luknje še nikoli ni prišlo nič dobrega, zato so pohiteli s pripravami na najhujše.

Škrat Tark in njegova družina so se ravno odpravljali spat, ko je streslo njihov domek. Tark je potem, ko je izdatno povohal nevsakdanje svež zrak, brž zapahnil vrata, da so ostali na varnem pod drevesnimi koreninami, saj je takoj vedel, kaj se dogaja. Vsi škrtati so se Šintarja strašansko bali, saj jim je pred dvesto petinsedemdesetimi leti ukradel najmlajšo škratovko Ajico, za katero se je potem izgubila vsaka sled.

Celo Krivopete so, nemočne, le žalostno mežikale in upale, da bo Šintar prizanesel njihovemu Zlatorogu in gamsji čredi.

K sreči pa je vedno tako, da tudi najhujša stvar slednjič dočaka svoj konec. In prav to se zgodilo tudi s Šintarjem, ki je končno omagal in se tik pred Rogačevo hišo sesul sam vase. Kar nekaj časa je minilo, da se je trušč poleg in so se tla umirila. Nad Zadnjo dolino in nad Pravljíčarijo sta se končno naselila mir in tišina. Šintarjev uničujoči pohod se je zaključil. Zgrbljen sam vase je velikan, ki ni bil nihče drug kot ogromen snežni plaz, spet zaspal. Ker je tišino tu in tam presekalo oglašanje reševalne plazovne žolne, domačini niso dolgo oklevali. Brž so poklicali na pomoč gorske

reševalce in gasilce, najbolj pogumni in spretni Trentarji pa so se jim pridružili pri reševanju. Kajti rešilna žolna, ki se je oglašala izpod Triglava, je jasno kazala, da je pod snegom ujet človek. Ob iskanju pa so morali ostati zelo previdni, da ne bi sprožili novega plazu.

Po dolgotrajnem iskanju so na robu plazišča izpod snega izkopali od strahu napol mrtvo gospodično in napol živo Dixie. Obe sta ostali nepoškodovani, zato sreči in veselju pa tudi zahvalam, kar ni bilo videti konca. Dobro volje ni zmanjkalo niti po treh prazničnih dneh in nočeh, ko so se spretne Trentarice ponovno izkazale z odličnimi poticami, piškoti in trentarskimi krafi, Trentarji pa z domačimi salamami in golažem z njoki.

Praznovali pa so tudi v Pravljičariji. Kajti vsi srečneži, ki jih plaz ni pokopal pod seboj, so brž sklenili vrste in začeli iskati pogrešane. Na spisku so se poleg močerada, Mišjeritkine rodbine in Drne znašli tudi vrtni palček, lisjak Lisko V. in svizec Zvis.

Ptice so preletavale plazišče in vestno sporočale, kje so zasuti, ježek Plešek in njegovi pomočniki pa so poskrbeli za ranjence, ki jih

je na plano potegnila lisica Liska. S skupnimi močmi so izbrskali celotno Mišjeritkino rodbino, izpod plazua pa so rešili tudi vse ostale. Razen nekaj poškodovanih tačk, odrgnin in obilice strahu, hujšega k sreči ni bilo, zato so si hitro opomogli in polni hvaležnosti pripravili veliko planinsko praznovanje, ki so se ga udeležile tudi Krivopetnice z Zlatorogom na čelu. Tik preden se je veselica zaključila, pa je mednje privršala še vila Aliv. Vsa razmršena, napol budna in v spalni srajčki prav nič podobna vedno urejeni Aliv, je začudeno vprašala: "Ja, kaj pa praznujete in to kar brez mene? Očitno sem nekaj zelo pomembnega prespala!"

Praznujoči so se neverno zazrli vanjo, potem pa se spogledali in ugotovili: "Saj res, nate smo pa čisto pozabili! A nič ne de, važno je, da si živa in zdrava, pa čeprav si vse prespala."

Seveda je sledila dolga zgodba, vse od začetka, ki so jo presenečeni vili pripovedovali drug za drugim, da ji je na koncu postalo jasno, čemu se je izognila s svojim trdnim spancem. Šintar je ime plazua, ki se pogosto sproži s sedla Luknja v dolino Zadnjice. ◉

Celo po svoji počasnosti znani medved Dem se je podvzval, da bi ušel Šintarju.

*Ilustracija
Jernej Myint*

Nazaj v Ameriko

Dokumentarni podlistek o zgodovini plezanja, 9. del

Ameriko smo zapustili, ko so na Half Dome po nekakšni ferati začeli hoditi turisti. Pa nadaljujmo kar od tam. Gotovo ena najbolj zanimivih ameriških sten, na videz povsem neosvojljiva, je bila Devil's Tower v Wyomingu (tudi tega je kot narodni park zaščitil že Roosevelt). Nanjo sta leta 1893 iz čistega dolgčasa lokalna lovca naredila lestev tako, da sta šest tednov v razpoke zabijala lesene kline in jih povezovala z vrvjo. Nova pohodna pot je bila rojena.

Bolj resno pa se je čez lužo začelo plezati, ki so iz Evrope začeli prihajati klini, druga tehnična oprema in tudi priseljenci. Leta 1916 je Conrad Kain v Kanadi splezal na nekaj zanimivih vrhov – Howser in Bugaboo Spire. Čeprav so bile smeri lahke, okrog 4b, jih je praktično presoliral. Potem je nekoliko težjo smer, 4c, na Crestone Needle le z vrvjo in varovalom ukrotil Albert Ellingwood leta 1925 in kar naenkrat je bil najboljši plezalec v Ameriki. Naslednjo stopnjo sta dosegla brata Joe in Paul Stettner leta 1927, ko sta iz Nemčije naročila kline in na Long's Peaku ustvarila prvo tehnično smer v Ameriki. Brata sta (na *top rope*) odkrila tudi čare Devil's Lakea, ki ga bomo spoznali že kmalu.

Albert Ellingwood Vir Pinterest

Albert Ellingwood Vir museumsyndicate.com

Evropski izvoz in izseljevanje

Še en imigrant je bil Fritz Wiessner, Dresdenčan, ki je bil, tudi ko je bil še v Evropi, eden boljših plezalcev svojega časa. S seboj je v Ameriko prinesel tudi etiko plezanja brez klinov iz Elbija in jo začel gojiti na vzhodni obali v Shawangunksih. A bolj znan je postal po vzponu na Devil's Tower, kjer je leta 1937 za dosežek uporabil le en sam klin – za kar se je žrl do konca življenja. Če ne bi bilo tega malega koščka železa, bi Fritz 80-metrsko 4c že v medvojnem obdobju preplezal povsem prosto. Res škoda! Wiessner je bil tudi odlični alpinist, ki se je udeležil odprave na Nanga Parbat in leta 1939 na K2 – to je celo vodil. Do vrha jim je zmanjkalo le dvesto metrov, potem pa so se na sestopu ubili še štirje člani odprave. Ker je bil Fritz vodja, so okrivili njega, in to z velikim veseljem, saj je bil Nemeč, kar v tistem času ni bila najboljša lastnost. Tako se je usmeril bolj v skalno plezanje. Po njegovi zaslugi je vzhodna obala ZDA še dolgo gojila veliko svobodnejše plezanje v primerjavi z bolj tehnično usmerjenim zahodom.

Razen takšnih individualnih vzgibov, ki so bili raztreseni po celotnem kontinentu, pa so v Ameriki skoraj več plezali po raznih zidovih in stavbah, pogosto v okolici univerz, ki so naravno bogate s takimi danostmi. Zadevi so rekli *buildering*. Kot trening so to navado poznali povsod po svetu, a za razliko od ostalih se še ni razvila v samostojno disciplino. Wiessnerju navkljub so se klini v ZDA lepo prijeli, precej zgodaj pa tudi svedrovci. Prvega je zavrtal David Brower pri osvajanju takrat "zadnje nemogoče stene" v Severni Ameriki – Ship Rocka, mogočnega osamelca v New Mexicu. S soplezalci je leta 1939 ustvaril res futuristično, tehnično linijo, ki je pokazala, kako zahtevne stvari se da plezati z vlečenjem po opremi. Kmalu bo to ustvarilo velik notranji konflikt o tem, kaj je prav in kaj narobe, kako je treba plezati in podobne ideje, ki jih poznamo tudi iz Evrope. Ta je vedno vplivala na ZDA, posebej angleška mentaliteta "poštenega plezanja". Tudi plezalci, ki so uporabljali kline, so bili pogosto zelo kritični do njihove zlorabe oziroma pretiravanja.

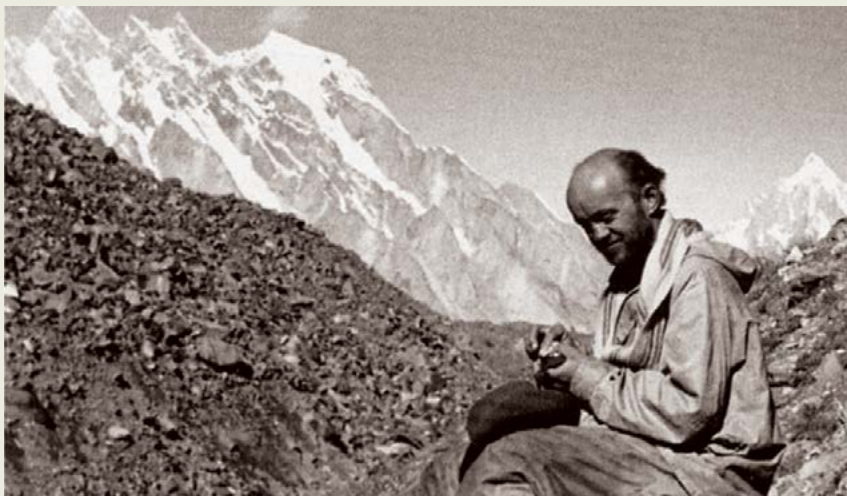
In če se prestavimo v Yosemite – tudi tu so že veselo plezali lažje smeri, posebej Dick Leonard, ki je leta 1934 z vzponom na Upper Cathedral Spire ustvaril takrat najtežjo tehnično smer v ZDA. Dick je bil znan kot eden prvih mojstrov dinamičnega varovanja in ga tako izpopolnil, da je omogočalo tudi nekoliko daljše padce. Saj veste, varovalčeva absorpcija sile, več vrvi v sistemu in takšni štoski. Leta 1939 je v dolino prišel vrtalnik. Rekel je:

"Živjo. Zlorabite me do obisti."

In kljub poznejšemu odporu so ga Američani v začetku zgrabili z obema rokama ter *zapretiravali* skoraj tako kot v Dolomitih. Ampak še prej je bila vojna.

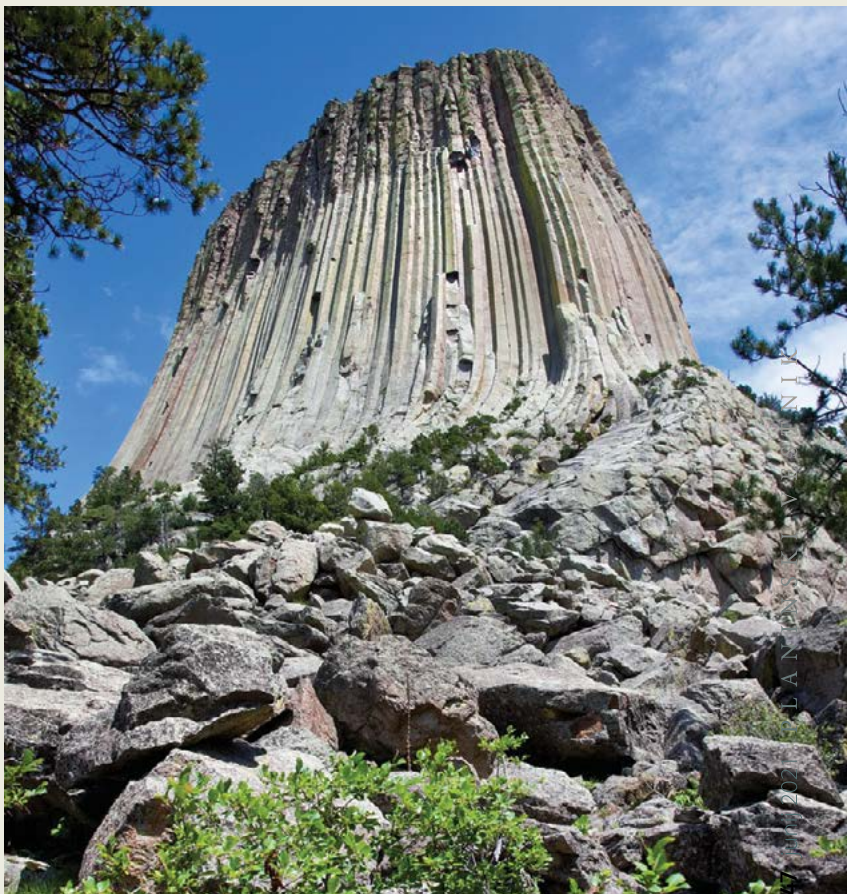
Beatniki odkrijejo plezanje

Med vojno se je plezalo relativno malo. Ljudje so imeli pomembnejše opravke, kot je pobijati nasprotnike, poskusiti preživeti in vmes izpeljati še kakšno revolucijo.

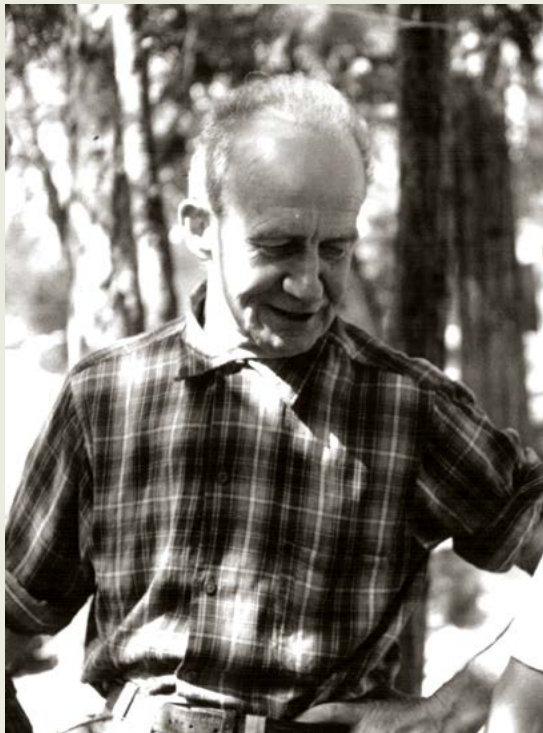
Fritz Wiessner Vir retro-skiing.com

Pa tudi po vojni se je družbeni napor usmeril v obnovo in normalizacijo življenja, pri čemer je plezanje prišlo na vrsto bolj proti koncu. V tem času jo je še najbolj odnesla Amerika. Za začetek je bila velika zmagovalka. V svetu ji po moči ni pariral nihče več, razen morda Sovjeti, pa še to se je izkazalo bolj za propagando kot pa resno konkurenco. Amerika je bila med vojno tudi relativno nedotaknjena. Mesta so ostala cela, infrastruktura in industrija sta cveteli, ljudje so lahko hitro preklopili na običajni konzumerizem in konformizem. Celostremeli so k temu. Po obdobju tesnobne negotovosti o prihodnosti so si želeli samo mir; delati tistih osem ur, pojesti hamburger, spiti pivo in za konec tedna mogoče skočiti na izlet. Uporništvu in

Devils Tower Vir pixabay.com

John Salathé Vir Wikipedia

David Brower Vir adventure-journal.com

subkulture so razumeli kot objestne anomalije, ki ne znajo ceniti priborjenega položaja.

Pa vendar. Mladi se bodo vedno upirali. Vedno bodo iskali *kontro* uveljavljenemu družbenemu nazoru in vrednotam. Včasih je tak upor uničevalski in nasilen, drugič pa bolj filozofski in duhoven. Takšno je bilo gibanje *beatnikov* v povojni Ameriki. Na krilih avtorjev so se mladi naslonili na vzhodnjaško filozofijo, zavračali materializem in krščansko puritanstvo ter stremeli le k svobodi, eksperimentiranju z drogami in spolnostjo. Crowley bi jim bil kar všeč.

Središče teh predhodnikov hipijev sta bila New York in zahodna obala. Tu so se nekateri pripadniki gibanja usmerili bolj hedonistično, spet drugi so postali podobni današnjim hipsterjem: poduhovljeni, umetniški, z baretko in kozjo bradico so poslušali jazz, recitirali čudno poezijo in tečnarili o povezavi budizma s čisto vsem ostalim.

Te kontra kulture so iskale tudi sebi primerne svobodne, divje, pustolovske aktivnosti brez preveč pravil in jih našle v surfanju in plezanju. Redki od njih so sploh poznali alpinizem. Everest jih ni zanimal. Vzpon nanj se jim je zdel neustvarjaln kot delo, ki so se mu izogibali. Kot košnja trave. V tem ni bilo nič romantičnega. Precej zanimivejši je bil vsak nekajmetrski problem na videz nepreplezljive skale. Mnogi poznejši plezalci so tako začeli svojo pot na Stoney pointu blizu znamenitega napisu Hollywood. Kdor je postal boljši, pa mu je preostala le en cilj. Yosemite.

Yosemite je kraj, tako prežet z zgodovino, svojim posebnim slogom in osebnostmi, da je še danes romarsko središče vsem plezalcem sveta in je skoraj vsak kamenček v njem muzejski eksponat. Kot je plezanje po eni strani izšlo iz alpinizma, se ima mnogočemu zahvaliti tudi tej uporniški mladini, ki v roke nikoli ni

vzela cepina. Do nacionalnega parka so iz Los Angelesa štiri ure vožnje, če imamo *corvetto* in težko nogo. Hribovita pokrajina se zoži v dolino, ki jo po sredini reže reka Merced. Že kmalu nas na eni strani pozdravi granitna stena Cookie, na drugi pa navpični 200-metrski Rostrum, a to ni še nič. Malce naprej stojita dva orjaka, 900-metrski El Capitan in Cathedral Rocks. Če nadaljujete, boste na levi ugledali najvišjega od mnogih slapov v parku, zraven pa stoji stena Lost Arrow. Še nekoliko naprej, blizu konca doline, pa je najlepša, zaobljena 600-metrška stena Half Dome. Stene so videti obupno gladke, na zrnatem granitu se najpogosteje zaneses le na trenje. Če ne bi bilo dolgih počí in lusk, bi jih bilo nemogoče prečiti.

Švicarski čudak

Zgornji del Yosemitekega parka, kakih trideset kilometrov severovzhodno, je prijaznejši za plezanje in tu smo pred časom pustili Johna Muira. Ko je energije polna mladina prišla v Yosemite, je tam naletela na ekscentričnega možakarja, vegetarijanca, ki se je pogovarjal z angeli in se ni preveč menil za njihov nekonformizem, saj ga je zanimalo le plezanje. Ne, to ni bil John Muir, saj vendar ni dočakal stodvajsetih let! To je bil John Salathé, ki se je v ZDA priselil iz Švice, se preživljal kot kovač, potem pa je pri 45-ih doživel razsvetljenje in začel plezati. Brez kakršnih koli izkušenj. Nikoli ni bil ravno dober plezalec, bil pa je motiviran. In iz te motivacije je postal pionir: uveljavil je plezanje smeri v enem zamahu, brez obračanja, z vso potrebno opremo v prasicah.¹ V dolino je prinesel uporabo

¹ Prasicca (*haul bag*) je preprosta, a trpežna torba, namenjena vlečenju opreme pri večdnevnem vzponu na visoke stene.

Foto iz arhiva:
Devil's Tower,
Bugaboo Spire,
dolina Yosemite
(Lost Arrow Spire,
Sentinel Rock,
Cathedral Rocks),
John Salathé

klinov in svedrovcev, za tisto pravo etiko, ki bo nastopila kmalu, pa še ni napočil čas. John je želel zgolj plezati. Kar ni bilo vedno lahko. Leta 1946 se je znašel pod spektakularnim slapom, ki teče čez granitni rob z imenom Sierra Point. Desno od slapu je koničasta stena Lost Arrow Spire. Bila je že dolgo prisotna želja lokalcev in John se je z njimi nekega lepega dne dogovoril za vzpon. A pod steno jih je čakal zaman. "Prijatelji" so ga pustili na cedilu. Verjetno so računali, da neizkušen možakar srednjih let ne bo opravil niti z dostopom.

John je le skomignil z rameni in se v steno odpravil sam. Pripelzal je daleč, skoraj do vrha, a je bil vseeno prisiljen obrniti, ko je stena postala zahtevnejša. Glavni problem so bili evropski klini, ki jih je imel s seboj. Bili so premehki za granitne razpoke in so se stalno krivili ali padali iz špranj. Zato se je odločil, da naredi boljše. Materiala je bilo po vojni dovolj in je bil poceni, čeprav legenda pravi, da je za prve kline uporabil kar pogonsko os forda, ki se mu je valjala v delavnici. Kline, narejene iz visokoogljčnega krom-vanadija je poimenoval *lost arrows* in kar naenkrat so se meje mogočega premaknile. V drugem poskusu je Salathé pripelzal boleče blizu vrha, ustavilo ga je le kakšnih deset metrov stene. Pa so to videli drugi plezalci, z vrha napeljali vrvi in smer preplezali na *top rope* s *prusiki*² ter takoj zatem zmagoslavno odprli šampanjec. John ni mogel verjeti svojim očem. Vzpon je označil za goljufijo, ampak raje kot prepiranje je imel plezanje. Tako je naslednje leto z Antonom "Axom" Nelsonom splezal na Half Dome, kjer sta bila prvič prisiljena tudi bivakirati. Smer z oceno 5.8 A3 je vsebovala že revolucionaren nov klin, ki se ni skrivil in si ga lahko odstranil in ponovno uporabil, s seboj pa je imel Salathé tudi novo pogruntavščino, *skyhook*. Zda se je dalo preplezati stene, kjer bi prej zaradi prevelike porabe klinov to bilo neetično in predrago. Na Half Domu sta plezalca uporabila kar sto petdeset pozicij klinov, a sta jih pri tem večinoma spretno reciklirala. Za Johna niti Lost Arrow še ni bil *splezan*, zato se je smeri leta 1947 z Nelsonom še enkrat lotil od spodaj, tokrat po drugi, kaminski verziji. Ni bil pripravljen na kompromise in za takrat najtežji vzpon v ZDA je prvič uporabil kline in svedrovce – in to ne malo. Tokrat je bilo bivakiranje v steni pričakovano. Vzpon je trajal pet dni, kar je bil velik psihološki preboj (saj se takrat ni toliko bivakiralo) in logistični izziv (poleg opreme je bilo treba začeti razmišljati tudi o veliki potrebi in podobnem). Naslednje linije se je Salathé lotil z Allenom Steckom na precej resnejši Sentinel Rock na drugi strani doline. 51-letni John je bil v življenjski formi, zato sta plezalca na petdnevni vzpon vzela le liter vode na osebo na dan. Prognoza: prijetnih 37 stopinj. Uničena, izsušena, žejna kot mroža na ekspediciji čez Saharo sta v zadnjih metrih vzpona že pošteno halucinirala. Toliko, da nista skočila kar v reko globoko v dolini. John je svojim plezalnim mantram dodal še

poslednjo: za dobre vzpone je treba trpeti! Čeprav so *lost arrows* postali legendarni, so pozneje nove materiale in oblike razvijali tudi drugi v dolini – Jerry Galwas je naredil *angle piton*, Chuck Wilts pa *knifblade*. V takem stanju so novi mulci našli Salathéja. Bili so polni energije in idej, samo niso vedeli, kaj te ideje so. In Salathé jih je znal učinkovito usmeriti, kanalizirati njihov testosteron. Bil je mentor in vzornik prvi pravi plezalski generaciji ter ji je predal strast in znanje, naučil uporabe klinov, bivakiranja, iskanja linij. Ampak saj veste, kakšni so mulci, še posebej pa *beatniki*. John je bil že v zrelih letih in že tako na robu norosti. Pa se mu je pod stenami, kjer je iskal spokoj in prvinskost, do konca zmešalo. Postal je paranoiden samotar, prepričan, da ga žena zastruplja s strupom kobre. V nekem trenutku je preprosto zapustil družino, se vrnil v Švico in se pridružil verskemu kultu. Ko se je vrnil v Ameriko, je kot samotarski pridigar in klošar v kombiju nabiral gozdne sadeže, koreninice in druge plovce ter iz njih masovno kuhlal zvarke, ki jih je jedel vsak dan do smrti. Očitno so bili vsaj zdravi, saj je dočakal 94 let. ●

Koničasta stena
Lost Arrow Spire
Vir Wikipedia

² Pomožnimi vrvicami.

Klemen Belhar

Neposredno doživetje Foto Anže Čoki

Dnevna soba na vrhu Grintovca

Je razmišljanje o drugačnem, novem, spremenjenem obiskovanju gora res nekaj, kar je vredno obravnave? Nekaj, čemur lahko rečemo "pojav"? Ali gre zgolj za pretirano občutljivost tistih, ki jih motijo novosti? Ali celo za preveliko občutljivost avtorja, ki morda opaža nekaj, kar bi bilo bolje pustiti neopaženo? Nova terenska opažanja me napeljujejo k sklepu, da gre za nekaj, česar nikakor ne smemo podcenjevati. Gre za nekaj, kar je prav, da opazimo in se o tem pogovarjamo.

O čem pravzaprav pišem? V videu na YouTube mladenič pripravi gigantski nahrbtnik, v katerem zgoraj brez pozira pred ogledalom. S tem nahrbtnikom se odpravi na vrh Grintovca, kjer namerava bivakirati. Na vrhu iz njega izvleče plinsko kartušo; ne majhne za lahki kuhalnik, ampak tisto srednje velikosti, ki jo običajno uporabljamo pri kampiranju. Nanjo namesti ustrezen kuhalnik. Na primerni vročini, v ponvi, peče

zrezke spodobne velikosti, ki bi z nekaj priloge nasitili več ljudi. Zvečer, ob sončnem zahodu, odpre računalnik in si na Netflixu pogleda priljubljeno serijo.

Ta video je resničen in ni edini iz nepregledne množice podobnih posnetkov, ki nam govorijo, da se je izkušnja obiskovanja gora močno spremenila, čeprav v strukturi želi ostati takšna, kakršno smo poznali zadnjih nekaj sto let.

Načini obiskovanja gora so se pogosto spreminjali. Sodobne arheološke najdbe nam govorijo, da se je aktivno obiskovanje gora začelo davno. Vse bolj jasno je, da so ljudje od nekdaj obiskovali gore zaradi različnih razlogov. Odvisno od obdobja je šlo za lov, nabiralništvo, radovednost, izvajanje obredov, raziskovanje, rekreacijski lov, turizem, planinstvo, pašništvo, alpinizem, izletništvo. Darovanje srednje pomembni rimljanski boginji pomeni drugačen obisk gora kot rekreacija s štirikolesnikom ali gledanje serij na vrhu Grintovca. Še bolj drugačno je zasledovanje gamsov, ki bi jih ulovili za golo preživetje. Morda opazite glavne razlike, ki se nam zarisujejo? Te razlike so strukturne: preživetje – avantura – iluzija.

Preživetje pomeni nekaj, kar moram storiti, da bi preživel kot posameznik ali da bi preživela skupnost. Ujeti gams pomeni nekaj hrane za družino ali plemensko skupnost. Tudi pašništvo je pomenilo preživetje, nujno gospodarsko dejavnost. Nič ni imelo opraviti s turizmom in gostinstvom. Ljudje so šli v gore, ker so morali. Ne vemo, ali so ob tem doživljali enako navdušenje, vznemirjenost, povezanost, kot jo doživlja sodobni obiskovalec gora.

Pozneje, pred le nekaj sto leti, so ljudje začeli obiskovati gore iz pustolovskih vzgibov. Scopoli, Hacquet, Stanič, Kugy so gore obiskovali z raziskovalnimi in pustolovskimi vzgibi. Vsekakor z drugačnimi kot njihovi vodniki, ki so to še vedno počeli zaradi preživetja ali plačila (kar je podobno). Iz teh pustolovsko-raziskovalnih vzgibov se je rodil alpinizem. Ko se je ta nekoliko udomačil, se je začelo množično planinstvo. V časih naših življenj in spominov neposrednih prednikov je ta vzgib prevladoval. Ljudje so obiskovali gore v iskanju posebnih doživetij in ne zaradi preživetja.

Avanturizem je povezan s preživetjem, toda ne z gospodarskim. Pri njem gre za preživetje le tedaj, ko gre za izpostavljenost nevarnostim. Alpinizem je odličen primer takšne strukture. Alpinist zapusti varnost ravnice in se namerno izpostavi nevarnostim gora, zato da bi preživel in o svojih doživetjih poročal bližnjim ali javnosti. Planinci različnih ambicij se izpostavijo manjšim ali celo neznatnim nevarnostim, a vseeno skušajo doživeti vsaj malo avanturizma. Morda doživetja niso tako močna kot pri alpinizmu, a gre za enako strukturo. Odpravim se v gore, da bi doživel nekaj posebnega, vsaj malo tveganja, kar premagam s sposobnostjo lastnega telesa in uma.

Izpostavljenost tveganju in iskanje doživetij sta nekaj neposrednega in zelenega. Lovec in pastir se nista želela izpostavljati, a sta se morala. Alpinist in planinec se želita izpostaviti. Tveganje resnično in neposredno

doživita in morda utrpita tudi neželene posledice. Avanturizem je prav to: tveganje v pravi meri.

V obiskovanju gora zaradi preživetja je neka neizprosna neposrednost. Če ujameš plen, imaš hrano. Če vodiš bogataše iz daljnih dežel ali domače plemiče, imaš denar, s katerim si kupiš hrano. Podobno je tudi v avanturizmu. Večja je avantura, več je neposrednosti. Mnogo alpinistov je povedalo, da so nekaj preprosto morali preplezati, sicer ne bi preživel. Nekateri niso preživel in niso mogli pripovedovati o doživetjih. Tudi preprost planinski izlet se lahko z nekaj smole ali napačnim ravnanjem spremeni v neposredno doživetje, polno tveganj, ali celo v kaj tragičnega. Ljudje doživijo nesrečo, ki jo preživijo ali ne.

Nova struktura obiskovanja gora briše to neposrednost, čeprav je ne more izbrisati, in v tem je protislovje. Nov način obiskovanja gora želi ta svet doživeti preko nečesa, posredno, brez pravega stika z njim. Vem, sliši se čudno, a je vseeno res. Zakaj sicer gledati Netflix na vrhu Grintovca? Mar ne greš tja, da ne bi gledal v ekran? Zakaj tam jesti goro zrezkov? Ni to večerja, ki bolj pritiče restavraciji, pikniku ali posebni priložnosti? Zakaj sploh bivakirati, če ti ni treba?

Pustolovec ali alpinist bivakirata, ker morata. Na bivač sta verjetno pripravljena, a zaradi strukture svojega početja to storita z minimalnimi sredstvi. To doživetje sprejmeta kot nekaj nujnega, a ne kot nekaj, česar bi se nujno veselila. Bivač je zanju izjemno sredstvo. Tudi ko ga načrtujeta, morda celo za zabavo, ga sprejmeta kot nekaj neposrednega. Sprejmeta mraz, izpostavljenost, trdo ležišče, pičlo in slabo hrano. Okolico doživljata neposredno. Pred njo se malo zaščitita, a ji ne moreta ubežati. Postaneta njen del.

Opisano neposrednost je verjetno začela spreminjati pripoved. Nekdo je šel v gore in o tem pripovedoval ali pisal. Z nekaj domišljije se je bralcem ali poslušalcem zdelo, kot bi njegovo avanturo doživeli tudi sami. Film in televizija sta nam omogočila, da lahko vidimo, kako je biti tam. Ker vsi ne moramo na najvišje vrhove, si jih lahko vsaj ogledujemo in si predstavljamo, kako je tam. V planinskem muzeju nam s pomočjo naprav pomagajo doživeti občutek obiska nekaterih slovenskih najvišjih gora. Nadeneš si posebna očala in vidiš točno to, kar je videl nekdo, ki se je povzpel na Triglav. S svojimi očmi vidiš iste razglede. Dokaj neposredno. Nekoč bi lahko skleпали, da bo razvoj tehnologije zmanjšal potrebo po obiskovanju gora. Če namreč lahko v zavetju muzeja ali dnevne sobe doživiš neposreden obisk Grintovca, zakaj bi sploh hodil tja? In prav tu se nam izriše nova struktura obiska gora: zato, da bi se počutil kot v dnevni sobi. V gore greš, da bi zgrešil njihovo neposrednost. Opremiš se z raznornimi pripomočki, da ti gore ne bi povzročile neudobja, da te ne bi prestrašile, da ti ne bi zlezle pod kožo, da te ne bi spremenile.

Marsikateri sodobni obiskovalec gora jih ne obišče zato, ker bi iskal neposredno doživetje, temveč zato, ker v njih išče nekaj, kar bi gledal od daleč. Išče doživetje, podobno tistemu, ki ga je deležen obiskovalec

planinskega muzeja, ko se potopi v virtualnost. Le da ima prava resničnost boljšo resolucijo, izjemen zvok ter omogoča dotik, vonjave in občutenje temperature. Sodobna oprema taka občutenja olajša in jih naredi udobna.

Gre za igrani avanturizem. Za doživetje "ala Bear Grylls". TV-zvezdnik je črve, plava v premrzli vodi, pleza po položnih pečinah in se zavija v ovčja trupla, čeprav mu tega ni treba. Ob njem ves čas stoji številna TV-ekipa, ki mu vsak trenutek lahko ponudi užitho hrano, sveža oblačila in ga odpelje v hotel. Ni to podobno bivakiranju z zrezki, Netflixom in spalnim udobjem?

Ali tistim, ki doživetij v resnici ne doživijo, vendar bi se radi prikazali kot veliki pustolovci? Saj veste, pozimi greste na Vrtačo in o tem napišite dolg spis, ga oboagate z 78 fotografijami in objavite na Facebooku. Ne, ker bi bila to neka posebna avantura, ampak ker bi radi, da FB-frendi to vidijo kot veliko avanturo.

Pomembno je, da ločimo eno strukturo od druge. Zavedati se moramo, kaj je prava avantura, kaj je resničen planinski izlet in kaj alpinistični vzpon. Vse to moramo ločiti od obrednega izleta, ki se dokonča z bistvenim, z objavo na družbenih omrežjih.

Ob tem ne morem, da se ne bi spomnil indonezijskih Dayakov, znamenitih lovcev na glave. Njihov lov na ljudi je buril domišljijo zahodnjakov, dokler antropologi niso ugotovili, da gre za obredno početje, ki sicer zahteva človeško žrtev, a vseeno ni nekaj divjaškega in neukrotljivega. Ob tem so ugotovili tudi to, da na lovu doživljajo velike pustolovščine, o katerih pripovedujejo. Toda te pustolovščine niso nikoli nič novega. Pripovedi in doživetja so predpisani z mitologijo. Lovci lahko doživijo natanko to, kar so doživeli njihovi predniki. Še več, že pred lovom vedo, kaj bodo doživeli. In po lovu pripovedujejo točno to, kar je bilo prepisano in pričakovano. Občutki avanture in junaštva so nujni, zahtevani in odlično sprejeti.

Stanič ali Hillary nista vedela, kaj ju čaka. Pisala sta nove zgodbe. Izumljala sta mit. Enako velja za prve obiskovalce Triglava ali Grossglocknerja. Za nove obiskovalce gora točno vemo, kaj jih čaka. Vemo, kaj gredo doživeti in vemo, kaj in kako bodo o tem poročali. Zakaj ob tem ne bi čim manj tvegali in zakaj takšna avantura ne bi bila čim bolj udobna?

Pomembno je, da ločimo eno strukturo od druge. Zavedati se moramo, kaj je prava avantura, kaj je resničen planinski izlet in kaj alpinistični vzpon. Vse to moramo ločiti od obrednega izleta, ki se dokonča z bistvenim, z objavo na družbenih omrežjih. Meje so zabrisane, ker tudi planinci in alpinisti neutrudno objavljajo na spletu in tudi v njihovem početju najdemo podobno mitološko in obredno strukturo. Merilo naj bo dvojno: štejeta naj neposrednost doživetja in iskarnje nečesa novega. Obiskovanje gora naj bo le iluzija virtualnega sveta. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Naključje ali ...

O doživetju, ko mi je šlo v enem dnevu vse narobe, sem že pisal. Večkrat pa se zgodi tudi obratno. Brez lastnih zaslug se stvari obrnejo bolje, kot smo pričakovali. Naključje ali kaj več? Z leti se naberejo tudi taka doživetja; opisal bom nekaj svojih, pri čemer bodo ture ostale v ozadju.

Mala Mojstrovka

Takrat sem živel na Jesenicah in nekega zimskega dne sem se odpravil proti Vršiču. Do Koče na Gozdu je šlo s fičkom, naprej pa peš po zasneženih bližnjicah. Pri Erjavčevi koči so stopinje vodile še naprej in nisem se jim mogel upreti. Zakaj pa ne na Mojstrovko? V koči sem si sposodil cepin, dereze niso bile potrebne, ker je bil sneg mehak. Na vrhu pa nisem prav dolgo užival razgleda in zmagoslavja. Potipal sem po žepu bunde, kjer bi moral biti avtomobilski ključ. A je bil prazen. Tudi v drugih žepih po tretjem preverjanju – nič. Postalo mi je vroče, saj sem imel proti večeru nujne obveznosti. Med sestopom sem razmišljal, ali imajo

v koči telefonski imenik in koga bi lahko poklical, da bi me nadomeščal. O mobilnikih se nam takrat še sanjalo ni. Ves čas nisem srečal nikogar, zato nisem mogel računati, da me bo kdo odpeljal v dolino. Seveda sem spotoma gledal tudi pod noge, a brez upanja, da bom zagledal ključ. Pa sem ga! Ležal je v neki stopinji in čakal name.

Če bi padel samo nekaj centimetrov stran v globok sneg ali če bi ga zakrila grudica snega ... Ne vem več, ali sem med vzponom na tistem mestu bundo slekel ali oblekel – ključ je izkoristil priložnost in se iz žepa izmuznil na zlato svobodo. Na ogromni gori in v obilici snega se je menda premislil.

Pogled s Kačjega jezika proti dolini
Foto Franc Juvan

Od takrat ključa ne nosim s sabo v hribe, ampak ga puščam pod kolesom avtomobila. To se je še vedno obneslo, razen tisto leto, ko je bilo strašno veliko miši. V Vratih so ključ odvedle kakšen meter stran in oglodale plastiko. Vžigal je pa vseeno.

Razor

Z Jožetom sva se odločila za Kugyjevo smer v Razorju, ki ni zahtevna, le krušljiva. Ne pripelje na vrh, ampak na pomol Šplevta, ki mu pravimo tudi Indijanec. Malo preden sva stopila na njegovo perjanico, sva dosegla oblak in megla je postajala vedno gostejša. Tako sva na izstopu vedela samo to, od kod sva prišla in kam ne bova šla. V načrtu sva imela greben Razorja, a v takih razmerah sva ga odpisala. Zakaj pa ne bi sestopila po Kriškem robu, ki sva ga tako ali tako namepravala nekoč pretelovaditi? Nekaj časa je šlo, potem pa so naju strmejši predeli prisilili k umikanju, rob se je odmaknil in izginil v belini. Pojdiva naravnost navzdol, saj spodaj morava nekje naleteti na stezo z Bovških vratih na Kriške pode. Dokler je šlo navzdol, sva hodila kar pogumno, čeprav na slepo. Potem pa se je pojavilo neko melišče, po katerem naj bi šla navzgor. Kaj pa je zdaj to? Ali sva se res toliko izogibala pragovom, da sva zgrešila smer. Saj veste, kako je v megli. Dvakrat se obrneš, pa ne veš več, kje je kaj. K sreči ima Jožetova ura kompas, ki je potrdil, da hodiva prav. Pa sva vseeno ves čas imela občutek, da greva v napačno smer.

In potem se je odprlo nebeško okno. Samo enkrat, samo za nekaj sekund je v tisti beli zavesi nastala čisto majhna odprtina. A skozi njo sva videla natančno

Pogačnikov dom, nič več. S tem so dvomi, ali tavava v krogu, odpadli. Niže, malo nad stezo, se je megla končala, više se pa tisti dan ni hotela razkaditi. Kako malo je treba.

Stara pot na Mežaklo

Jerebikovec nad Mojstrano je postal prava modna tura. Vedno ob cesti proti Radovni stoji kak avtomobil. Malo je tistih, ki poznajo neoznačene prehode (kurirska pot, stara pot, steza s Kosmačevega prevala, čez Zadnjo dolino, varianta čez Macesnovec). Po stari poti od Šraja na Tilčev rovt že nekaj časa nisem hodil. Prebral sem svoj opis v Stezicah, da bi ga prekopiral ali vzel s seboj zemljevid, se mi pa ni zdelo potrebno. Saj stvar poznam. Z gozdne ceste sem zavil na vlako, pri razcepu nadaljeval po vlaki. Kot piše v opisu, vlake nato zmanjka in res jo je. Vse se ujema. Nato bi se morali pojaviti okljuki steze, a se niso. Pač pa je gozd postajal vedno strmejši in nad mano so se pokazale pečine. Tega pa včasih ni bilo. Tako sem ugotovil, da sem zašel – po lastnem opisu. A mi se ne damo. Če ne na levi, bom pa na desni strani gotovo naletel na pot. Začel sem prečiti v eno smer, in ko se mi je zdelo predaleč, še v drugo. Ob grabnu sem obrnil in vse skupaj še enkrat ponovil. Kako se mi more zgoditi kaj takega, tako rekoč na domačem pragu!

Že sem mislil obrniti, ko sem nekje nad sabo zaslišal glasove. Celo prepoznal sem značilen glas znanega gorskega tekača. Da se ne bi osramotil, se raje nisem oglasil in sem po strmem jarku plezal proti stezi. Saj ju bom više lahko dohitel in jima povedal, kako sta mi pomagala, ne da bi to vedela. Na pot sem prisopihal

*Prostrana snežišča
pod Kačjim jezikom
Foto Franc Juvan*

*Tako stara pot
pripelje na Mežaklo.
Foto Franc Juvan*

ravno pravi čas, da sem še videl, kako sestopata. Srečali se torej nismo, a moja težava je bila rešena. Tam hodi zelo malo ljudi. A takrat sta bila dva sredi tedna, do minute natančno, ravno tam, kjer sem ju potreboval. Nadaljeval sem do roba, potem pa sem po isti stezi sestopil. Hotel sem ugotoviti, kje sem zasel. Po znani vlaki sem prišel do mesta, kjer sem pred dvema urama zavil narobe. Zapeljala me je nova vlakka, seveda bolj vidna in zvožena. Še dobro, da je bilo tako in sem svoje tavanje lahko opravičil s tehtnim izgovorom.

Uajnežev rob

Kukova špica je lepa gora, posebno od daleč. Ima značilno piramido z robovi na vse štiri strani. Po njih se da brez ekstremnega plezanja priti na vrh. V običajnem pristopu čez Gulce, po jugovzhodnem

*Megla pod Razorjem
Foto Franc Juvan*

Po naših hribih

(po napevu *Regiment po cesti gre*)

Franc Juvan

Glejte dva prijatelja,
spet jo v hribe mahata.
Gor in dol maširata,
lep razgled uživata
in pri tem močno sopihata.

Enkrat sta na Triglav šla,
čisto malo sta zašla.
Dolgo se je vlekla pot,
končno sta prišla do koč,
v Tamarju sta preživela noč.

Le kako to more bit'?
Vsega kriv je zemljevid.
Sicer ni imel napak,
a slučajno bil je tak,
da je kazal gore Karavank.

Ko hodila sta domov,
zemljevid sta imela nov.
Prav na koncu ture te,
se pa izkazalo je,
da sta v Kamnik šla čez Pohorje.

In sedaj še ta modrost,
da bo varna naša pot:
ko po hribih hodimo,
vedno prej premislimo,
kam gremo in kaj tam rabimo.

grebenu, po severnem grebenu in po Vajneževem robu, ki se postavi pokonci v Kajzljevem stebru. In ravno ta nama je še manjkal.

Beli potok, sedlo pred Rutarskim Vrščicem, Vajnežev rob. Do sem je šlo gladko. Potem pa se je začelo kosmato, namreč ruševje. In ne samo navzgor, kot je od daleč videti tisti greben. Druga za drugo so se pojavljale poraščene kopice, kar pomeni, da sva krepko nabirala dodatne višinske metre. Ko je zelenjave zmanjkalo, je bilo vzpenjanje lažje in lepo razgledno. Končno sva prišla pod Kajzljev steber, a minilo je že preveč ur, ostalo je premalo moči in svoje so opravile še prebavne težave. Torej greva nazaj. Da bi se še enkrat vlekla čez vse tiste kuclje, nama ni dišalo. In sva po obetavnem grabnu obrnila naravnost navzdol. Spodaj se bova že nekako znašla, saj mora tam nekje peljati PP¹ proti Slemenu.

Na začetku se nama je celo zdelo, da se spuščava po sledih predhodnikov. Kmalu pa je to minilo, jarek je postajal vedno strmejši in morala sva se spuščati ob njem tako, da sva se prijemala za rušje. Potem

¹ Gorniška pot Planica–Pokljuka. Več na <http://pp.slo-alp.com/> in še kje. (Op. ur.)

je ostalo samo še rušje, in sicer tako strmo, da sva v glavnem visela na rokah. Da bi se od tam vrnila navzgor na rob, je bilo nemogoče. Kar na lepem pa sva pristala na stezi oziroma shojenem prehodu PP. Tam sva spet sestavila palice. Jožetu ni uspelo, saj mu je pri eni manjkal spodnji del s krpico. Jasno – ni jih zategnil in kakšna veja v tistem goščavju si je zlahka vzela svoj plen. Če ne bo hujšega – saj palice še prodajajo. V dolino je bilo res še daleč, a vsaj zaiti nisva mogla več.

In kaj je pri vsem tem naključnega? Naslednje leto sva šla dopolnjevati svojo zbirko etap PP. Iz Belega potoka sva šla naravnost na Sleme, saj sva tisti del pod Rutarskim Vršičem že prehodila. Stezo v zatrepu sva našla laže, ker sva tiste konce že poznala. In bila je tam. Zapičena v tla ob stezi. Jože se ni raznežil zaradi vrednosti palice, ampak zaradi njene zvestobe. Celo leto je čakala nanj. Verjetno jo je izgubil samo malo nad potjo, potem pa so jo vetrovi in morda sneg v tisti strmini prinesli do PP.

P. S. Zahodni steber Kukove špice me je seveda še naprej žulil. Kako sem po več letih z malo goljufije zlezl čezenj, pa bi lahko bilo nagradno vprašanje.

Kačji jezik

Za prehod med Veliko Ponco in Velikim Oltarjem je v *Plezalnih vzponih* napisana ocena I. To bo nekaj zame. Tudi iz doline se v Martuljski skupini lepo vidi značilno snežišče z dvojnimi zavojem. To je Kačji jezik (ne graben). Da je zgornji del grape poleti kopen,

sem vedel s ture iz Dnine na Veliki Oltar. Ni me mikalo, da bi sredi avgusta s sabo vlačil zimsko opremo. Na *Hribi.net* sem spraševal, ali je grapa kdaj v celoti brez snega, pa nisem ničesar zvedel. Gremo torej pogledat, seveda s cepinom in derezami. Iz Za Akom nisem šel do Macesnov, ampak sem prečil po spodnjem prehodu. Ta med rušjem pripelje na travice, skrotje in melišča pod Malim Oltarjem. Prišel sem že skoraj do vrha, ko sem opazil, da se od Macesnov približuje pohodnik. Na stezi sva prišla skupaj. Kam? Kačji jezik!

Neverjetno! Če bi tam hodila dan prej ali pozneje, pol ure prej ali pozneje, ne bi niti vedela drug za drugega. Tako pa sva z različnih koncev Slovenije trčila skupaj ravno ob pravem času in na pravem kraju. In to z istim namenom. Izkazalo se je celo, da imava enako ime – tudi on je bil Franc. Na celem grebenu od Ponc do Škrlatice tisti dan ni bilo videti nikogar, razen naju dveh. Naključje?

Skupaj sva nadaljevala in tako poskrbela, da nama v grapi ni bilo preveč samotno in tesnobno. Iz škrbine je novi znanec po kaminu sestopil v Dnino, mene pa je potegnilo še čez Paradjaz na Veliko Ponco. Že ime pove, da je rumena in rdeča skala kar se da krušljiva. Pod bivakom sva spet prišla skupaj in sestopila v Krnico. Kadar koli iz doline ali od kod drugod vidim Kačji jezik, pomislim na to storijo.

To je nekaj mojih doživetij. Gotovo ima vsak hribovec svojo zalogo podobnih in še bolj nenavadnih naključij. Zakaj ne bi kakšnega spravili na papir? ●

*Plantaže ruševja na Vajneževem robu
Foto Franc Juvan*

Na terenski vaji v orientaciji nad učnim središčem v Bavšici: merjenje azimuta
Foto Aljaž Žnidaršič

Intenzivni tečaj

Bavšica nas je prevzela

Ko me je začetek tretjega vala te vsezemeljske tegobe, imenovane covid-19, prikoval za zapeček, sem se v nekoliko psihološkem pretresu oprijel sončnega žarka. Sončnega žarka iz lanskega leta.

Človek mora kljub mnogim zoprnim vprašanjem, ki se ti porajajo ob zdravstvenem nelagodju, znati pogledati na svetlejšo stran kratkega življenja. Ni treba veliko. Malo pobrskaš po spominu, poiščeš pozitivne notranje vzgibe. Za planinca to ne bi smelo biti tako težko. Vedno, kadar sem začutil težak nahrbtnik misli, bogsigavedi od kod, sem jih preusmeril k svojim planinskim doživetjem. Predvsem pa k temu, kaj me še lepega čaka v planinskem svetu. Kateri vrh? Katera pot? S katero družino v gore? Življenje postane v trenutku znosnejše in lepše.

Z družabnimi igrami smo se tečajniki prvega dne spoznavali med sabo.
Foto Mijo Kovačević

Ko sem v karanteni opletal s slabo voljo, sem se zavestno spomnil lanske Bavšice in novoletnih želja tečajnika Petra ob koncu lanskega leta: "V letošnjem letu bo prav druženje v Bavšici nekaj posebnega, a obnem nekaj najbolj normalnega." Še kako držijo njegove besede.

Izpolnil bom obljubo, ki sem jo dal, ko smo odhajali iz Bavšice. Prva izmena tečajnikov je opravila osnovni tečaj v Planinskem učnem središču Bavšica. V lepem vremenu smo odhajali domov. Še zadnje besede, še zadnji občutki, še zadnjih nekaj objemov, pogledov, dvignjenih rok, avtomobilskih hup in oblaka prahu proti Kluzam. Odšli smo vsak na svoj konec. Od Jesenic do Novega mesta, od Slovenskih Konjic do Tolmina, od Slovenj Gradca do Brežic. Zadovoljni, veseli, srečni.

Prispeli smo deset dni prej, v ponedeljek, na svetega Petra in Pavla. Vsi z goro opreme, potovalke in dobre volje. Na videz smo se že poznali z dvodnevne vikend paketa izpred meseca in pol, s sprejemnega izpita v domu pod Reško planino. Tam smo naredili spoznavni okvir in načrte, s kom vse se bomo preživeli skupen čas na tečaju v Bavšici. Pa ne le družili, mogoče smo takrat Franceve besede vzeli le na pol zares. Je rekel naš vodja: "V Bavšico ne greste na dopust." Le malo smo mu verjeli, prevladovala je misel, da nam bo po napornem dnevu le pripadla kakšna milostna minuta v Bovcu. Ni trajalo dolgo, le nekaj

urnih obratov je bilo potrebnih, da so Franceve besede izpod Reške planine meso postale. Po enem dnevu je bilo jasno: na osnovnem tečaju za vodnika PZS kategorije A se bo delalo. Od pol sedmih do desetih zvečer. In nič drugače. Ob sedmih zajtrk, ob trinajstih kosilo, ob sedmih večerja. Dve uri in pol za tri obroke. Vse ostalo trening, teorija, izpiti.

Pa je minilo prvo popoldne, z Izo smo se spoznavali, kramljali ob bolj prijaznih temah. Šli ven na minute klepeta, ob družabnih igrah pokazali nekaj spretnosti, ob uvodnih minutah druženja spleтали drobna poznanstva. Ura je bila deset, ko smo končali. In tudi naslednjega dne je bila ura deset, ko je ugasnila luč v predavalnici. Ja, Franc ni govoril zaman. V vseh teh desetih dneh smo spoznavali poglavje za poglavjem, kaj mora vodnik PZS vedeti, znati, čutiti, ko pelje skupino planincev, udeležencev na planinsko turo.

V mehurčku, besedi, ki se je v tem letu prilepila na jezik mnogih športnih novinarjev, smo gradili znanje, sklepali prijateljstva in si kljub različnim karakterjem, službam in starostim prizadevali za isto stvar. Gradili osnovo za vodnika PZS. Čeprav je minilo že skoraj tri četrt leta, se še vedno spominjam vsakega dneva posebej, vseh vaj, dobre hrane, prijetnih pogovorov. Še posebej se spominjam inštruktorjev. Vsak zase svojstven as. V pravem pomenu besede. Franc, pravi vodja. Frane, eleganten v izvajanju vaj in v besedah. Mijo, tehnik – kaj tehnik, doktor planinskih in tehničnih znanosti. Jože, enostaven in učinkovit. Jure, dosleden, zahteven, pravo *sokolje oko*, a spoštljiv.

Najpomembnejša stvar se mi je zdelo organizacija tečaja. Prav zaradi tega je sestavek tudi nastal. V Bavšici je bil tempo dela "na visokih obratih". Tako za tečajnike kot za inštruktorje. Resda je treba predelati mnogo področij, tako da obsežnost vsebin tečaja ne dovoljuje prostega teka. Pa vendar bi se marsikje kaj dalo skriti, poenostaviti, prilagoditi željam. Nič od tega, a ne narobe razumeti. Vsak tečajnik je moral narediti vsako vajo, vsak prijem in zavozlati vsak voz. Tako dolgo, dokler nisi določene veščine popolnoma obvladal. Nič ni bilo spregledano, nič podarjeno, le tu in tam, pri izpiti, smo mogoče sedeli kdaj bolj skupaj.

Kaj hočem povedati s tem spisom? V življenju sem bil že na marsikaterem tečaju, seminarju, delavnici. Marsikdaj je človek razočaran s pristopom tako predavateljev kot slušateljev. In se tolaži z mislijo – samo da bo stvar mimo. Rezultat je, da nekdo zasluži, drug pa dobi diplomu. Koliko znanja smo pridobili, je drugo vprašanje. V Bavšici ni bilo tako. Zelo pozitivna zgodba. Pristop inštruktorjev je bil profesionalen, a hkrati domač. Pristop tečajnikov pa zvedav, vedoželjen. Čeprav vsi prostovoljci, vsi entuziasti, vsi vneti za eno stvar.

Ključni moment je vsekakor vodenje tečaja. In Franc je pravi vodja. Vemo, da ima izkušnje, da je avoriteta. A kljub temu je vsak tečaj v Bavšici svoja zgodba. Ljudje pridemo z vseh koncev, smo različnih nazorov, različnih generacij. Skupina lahko postane homogena, lahko pa nima tistega lepila, da bi postala enotna. Potem je vse težje, tudi inštruktorjem.

Kako pomembno je poznavanje vremena. Več kot polovica dni tečaja poteka v naravi, visoko v gorah, na snežišču, v stenah. In varnost je na prvem mestu. Vsak dan sproti je treba sprejemati odločitve, in to dobre odločitve. Zato, da se opravi čim več vsebine tečaja, da tečajniki pridobimo potrebno znanje in da smo v vsakem trenutku varni. To je tudi za vodjo naporno, še posebej odgovorno, kljub mnogim izkušnjam.

"Nekaj posebnega in nekaj normalnega," je rekel Peter. Prav zares. Zato bi Planinski zvezi Slovenije na neki način čestital, hkrati pa apeliral in jo spodbudil, da izvaja tečaje v okviru dejavnosti planinske zveze prav na tak način. Spremembe, če že bodo, naj bodo tehtne. Sicer pa naj kar tako ostane.

Pred leti sem opravil tudi tečaj za markacista PZS in ni bilo veliko drugače. Mehurček v Bavšici je dodal le časovno dimenzijo. Deset dni biti skupaj, delati od sedmih zjutraj do desetih zvečer. Vsak dan. Le predzadnji dan tečaja nam je bilo naklonjenih nekaj popoldanskih ur. Pivo v Bovcu je bilo prav posebne okusa.

Vsak udeleženec tečaja je moral izvesti vsako vajo, brez izjem. Inštruktor Mijo Kovačević je predstavil vzpenjanje po vrvi. Foto Aljaž Žnidaršič

In prav je tako. Delo od zore do mraka. Predaha ni bilo. Pa da ne bo kdo mislil, da je bil to kot sibirski gulag. Beseda je prehuda, pa vseeno, v Bavšici smo bili na varnem in z jasnimi namenoma. Imeli smo se zares *fajn*. Družčina je bila ta prava. Tudi sam nisem imel težav, ne z mlajšimi ne s starejšimi. Imam zelo lepe spomine in – kar je pomembno – ohranil sem nekatere vezi. Druge bom še obnovil. Hvala vam, prijatelji.

Za konec: covid-19 nam je v veliki meri onemogočil izvajanje vodniškega pripravništva, a se ne bojim, da ga ne bi opravil. In čez leto dni po tečaju bom postal vodnik PZS. Zgodba se bo šele začela. Če bom kdaj občutil nelagodje pred planinsko turo, se bom spomnil na Bavšico, spomnil na tamkajšnje prijatelje in prijateljice in ne dvomim, da bo korajža porasla. Zahvala vsem: kuharjema, tečajnikom, prijateljem, inštruktorjem, ostalim predavateljem in PZS. In Planinskemu društvu Gorenja vas, da me je poslalo v Bavšico po novo, nepozabno izkušnjo. ●

Proti Bukovem vrhu
Foto Meta Kanižar

Eko trip na Triglav

Vse se je začelo lani, ko sem Metki posodila knjigo *Triglavske poti* Sama Ruglja. Rada berem o hribih, tekih, treningu, anatomiji človeka ... in ob prebiranju Rugljeve knjige se mi je zdelo zanimivo, da se da priti iz Ljubljane na Triglav po poti, ki ni glavna cesta, ampak vodi čez hribe in doline, ki jih niti približno ne poznam. Še bolj zanimivo pa je, česa vsega se ljudje lotijo.

Na eni od najinih tur, potem ko je knjigo že prebrala, je Metka vsa navdušena rekla, da bi to lahko naredili tudi medve. Jaz sem izpustila samo aha, lahko in takrat je pri tem ostalo.

Načrte za naslednje leto se ponavadi dela ob koncu starega leta, koledarček se izjemno hitro napolni z vsemi hribolazenji, *traili*, morjem itd. Določili sva datum pohoda, nato naju je prehitela korona. Tisti čas sva izkoristili za nabiranje veliko, res veliko kilometrine. Vsak konec tedna sva prepešali konkretne razdalje z vsemi hribčki in dolinicami. Metki sem pustila, da je šla na morje po zalet, da si odpočije, saj pri šestdesetih ni enako kot pri tridesetih, ko kar skakljaš in odskakljaš, kamor hočeta srce in telo. No, še preden sva krenili, je Metkin znanec naredil sled GPS, ki naj bi naju varno pripeljala do Triglava, ne da bi se vmes stokrat izgubili.

Prvi dan

Zaradi slabe vremenske napovedi sva odrinili na pot dan prej. Zelo težko je bilo pametno napolniti nahrbtnik, ki bo z nama vse tri dni; prenašati osem do devet kilogramov na hrbtnu ni ravno mala malica, pa tudi svojih brhkkih telesc nisva hoteli obremeniti do onemoglosti. Za prvi dan sva si zadali, da bova prišli do Blegoša. Jejhata, to se mi je zdelo tako daleč, da o tem raje nisem razmišljala; nekaj pred šesto zjutraj sva iz Podutika optimistični in veseli stopili na neznano pot. Lepo in sveže jutro je bilo kot nalašč za takšen podvig.

Proti Toškemu čelu sva v jutranjem hladu premlevali, kaj vse imava ali nimava s seboj, kateri dan bo najtežji, kje bo najlažje, in na vrhu Tošča srečali dve pohodnici. Malce sva ju povprašali, kam vse se vidi, kje je kaj, a nama nista bili ravno v pomoč, zlasti ko sva povedali, kam greva, in jima je zaprlo sapo, hkrati pa sta bili tako navdušeni, da bi šli kar zraven. Polhograjski Dolomiti so super, lepo je označeno, sledljivo, Grmada, Gonte itd. V glavnem, žive duše ni bilo na spregled, zato sva dokaj hitro prišli na razcep za Črni vrh in Poljane. Videti je bil kot mini prelaz, kjer sva si odpočili v senci velike krošnje. Metka se je pogovarjala po telefonu, sama sem medtem skakljala s sendvičem v eni roki, telefonom v drugi in naredila nekaj slik.

Žeja je bila po vsakem kilometru večja, mimo je pripeljal celo avto in ekipa kolesarjev, ki je trenirala, in nama pospešila srčni utrip.

Spust proti Poljanski dolini je postregel z razgledi in prvič sva uzrli najin cilj. Nekako megleno se ga je videvalo, bil je tako daleč, da človek sploh ni smel pomisliti, kako priti na vrh najvišjega. Bukov vrh z mini cerkvijo in dvema kmetijama ob njej nama bo ostal v spominu kot popolna slika iz časov Ivana Cankarja. Obračali so seno, medve pa sva lahkotno stopicljali čez travnike. GPS naju je usmeril v zaraščen gozd. Izognili sva se mu in jo ucvrli proti dolini kar po kolovozu in cesti, vmes naleteli na čudovito vrtnarijo in z vsakim korakom sva bili bliže Poljanam. Ko sva zagledali hiše, civilizacijo in

gradbišče nove ceste, je bila edina misel bife z gin tonikom. Naši sva gostilno z velikim vrtom, senco in prijazno oštirko, ki ni mogla verjeti, kaj se greva. Nekaj gostov je mirno spregledala, da je postregla nama, prijazno poklepetala in nama zaželela srečno pot, ki da je označena in naj ne bi imeli težav do Blegoša.

Polni elana preračunava, da se bo izšlo in bova pred nočjo gotovo na vrhu. No ja, malo nama jo je zagodla orientacija, zato sva šli na Jazbine, Jelovico in Malenski vrh, ker je v opisu pisalo, da takoj za mežnarijo desno. Ja, če je tabla na tleh, je odvisno, iz katere smeri si prišel. Vmes povprašava domačine. Vsak je po svoje nekaj razlagal, mamca sivih las je rekla, ojoj, to je pa še tako daleč. Ja, saj to veva, ampak naj nama nekdo za vraga že pove, katero pot naj ubereva. Ampak ne, vsak po svoje, vsak drugače.

Ko se na Malenskem vrhu vrtiva in iščeva pravo smer, ugledava zaraščeno stezico. Brez debate jo mahneva po njej in prideva v Dolenje in Gorenje Žetine. Tu se jim je čas ustavil. Lepo in mirno so otroka previjali kar

poslala sporočilce, naj to uredijo, ker ga ravno pozna. Pove, da je njegov sosed. Odpravil se je domov in kmalu poslal sporočilo s sliko in markacijo. Jah, to človeku ne pomaga ravno veliko. Če nisi domačin, potrebuješ nekaj več oznak. Verjamem, da bodo stvar uredili in naju povabili na ogled dobro označene trase.

Skupna ležišča, pogradi; v sobi oče in sin iz Ljubljane, baje sta potovala proti Italiji. Mali je bil kar fakin, zgovoren; oče lepo uglajen s pravilno ljubljansčino in v kavbojkah. Spanje vrhunsko, z nekaj manjšimi smrčalnimi vložki in obiski WC-ja. Ob pol petih sem bila že budna, Ljubljančanov pa nikjer. Sem mislila, da je šel gledat sončni vzhod, ampak ne, v drugo sobo spat na jogi. Zajtrk odličan, poračunava, se posloviva in akcija dalje.

Drugi dan

Proti Potoku – aha, že v startu v napačno smer. Najdeva pravo in se začneva spuščati. Cel kup gozdnih vlak nama pomeša štrene, spust strm kot hudčič, k sreči vsaj

Prispeli v občino Polhov Gradec. Foto Janja Baloh

na cesti, na tleh pred hišo. Premorejo celo postajo gorske reševalne službe. Ker je bilo vse po domače, sva sedli na cesto, se krepčali in mleli, po kateri cesti naj greva naprej. Nič, po sredini. Do parkirišča pod Blegošem je bilo še kar nekaj kilometrov, na srečo v senci. Ko sva končno zagledali, kar sva že ves dan iskali – markacije, sva se malček oddahnili. Odločili sva se, da jo do vrha mahneva po grebenski poti, ki je hitra in strma, da bi bili čim prej v koči.

Kolenogriz, ki je trajal več kot eno uro, nama je dodatno pobral še nekaj atomov moči. Večkrat sva se ustavili. Metka lepo sledi; stopicam počasi, ko zaslišim njeno res globoko dihanje, vem, da je treba duškati. Sonce je izgubljalo moč, na vrhu sva bili sami. Veseli se objave, ker je po petdesetih kilometrih za nama uspešen dan. V koči postreže šefica, pogovorimo se, pokaže sobo, kopalnico; lepo imajo, pridno obnavljajo. Po večerji sva povedali, od kod sva prišli, kam greva. Za šankom je *model*, ki vse to posluša. Povem, da sva se izgubljali, ker ni dobro označeno, in da bom županu

ni bil dolg. Ko sva že mislili, da obvladava – ne! Pot kar naenkrat zavije levo, čez ogromen kup suhega gnoja. Ugotovim, da sva petdeset metrov pod glavno cesto, in Metki rečem, da se ne bova ubijali po nepotrebem, zato po strmini zagrizeva na cesto, narediva kak kilometer več, a noge ostanejo cele in medve malce bolj spočiti.

Končno prideva v dolino in se kar po cesti usmeriva v Zali Log, ker je bila pot čez mostiček tako divja, da bi naju tam še danes iskali. Od tu naprej s sledljivostjo ni bilo več težav. Pot na Ratitovec je vrhunsko označena, zelo lepa, ves čas po gozdu; tik pod vrhom sonce, razgledi, pohodniki, živali, dobra volja, dom, flancati, pijačka, *arcnije*. Namreč, upoštevali sva nasvete gozdarjev, kje morava iti, da ne bova zašli; postrežba vrhunska, pa še tako poceni, da bi kar tam ostali.

Spust po grebenu proti Soriški planini je bil eden lepših, videlo se je, do koder je seglo oko, brez oblaka, s celo čredo konj ob poti, v glavnem – en sam užitek. Na Soriški planini, kjer je bilo nekaj ravnine, Metka telefonsko ureja domače zadeve, jaz medtem lulam, pijem, jem, *fotkam*, in ko vse urediva, se začneva

V Zalem Logu zavijeva desno proti Ratitovcu. Foto Meta Kanižar

Na vrhu Triglava
Foto Igor Kanižar

spuščati proti Bohinjski Bistrici. Jaa, to je bil dolg dolg spust skozi gozdove, gozdne vlake, čez nepospravljene poti, polne lesnih ostankov, žgočega sonca, mušic; na srečo prideva do vode, ki je vedno dobrodošla. Z vrha dol gledava Bohinjsko Bistrico, a da sva prišli do nje, sva še nekajkrat odvili in zavili.

Tik pred koncem me začne nekaj žuliti v *rit*. Ugotovim, da so se šivi na *ruzaku* strgali in je žica na naramnici pogledala ven. Ja kako, če je *ruzak* star komaj leto dni. V redu, ker ne kompliciram in paničarim, rečem Metki, da ga bom nesla do mesta, pustila tam, kupila novega in zadeva bo rešena. Od daleč zagledava GG Bled. Gozdarji imajo gotovo kakšne klešče, *fleksarco*, v glavnem, pojdiva k njim. Velik prikoličar s hlodovino čaka pred vrati. *Model* vidi, da greva proti njemu, ugasne motor, zleze ven in opazi, da sva v težavah. Takoj priskoči na pomoč, se trudi, res se potrudi in zadevo zasilno uredi. Se mu zahvalim, ker je rešil moje *rit* in denarnico. Življenje je postalo takoj lepše.

Tri dni, 120 km, 7.000 višinskih metrov, 37 ur hoje – ni slabo za dve bejbi iz Thinlandije!

Metka sanja o gin toniku, prikazovati se začne tudi meni. Vrt, prijazno osebje, domači gin, počitek; umazani, *prešvicani* od nog do glave, se psihično pripravljava, da morava priti do doline Voje. Pripeka, po kolesarski stezi stopicljava v kar hitrem ritmu, srečujeva kolesarje, loviva senco, in ko končno prideva do konca Stare Fužine – tabla z napisom Dom na Vojah, 1 h. Ne me *basat*. Nič, edina dobra stvar sta bila hlad in senca. Hodiva, vsaka s svojimi mislimi, treba je zapolniti čas in svoje misli potopiti v tišino s pogledi na vse te lepote Korit Mostnice. Tu je obstajala tišina, za katero si želiš, da bi se raztegnila v neskončnost. Dom, pred njim pa avto. Metka, ti mene že dva dni *farbaš*, da z avtom ne gre; evo, vidiš, da gre.

O kakšnih internetnih povezavah ni govora, kočje imajo svoj wi-fi za davčne blagajne. Nekje lahko polniš telefon, drugje ne. Spet naletiva na šefico, vrhunsko hrano, prijaznost, na mini sobico in še bolj mini kopalnico s toplo vodo. V glavnem lepo, dom prazen, samo dva sta še prespala, dolina počitka in užitka.

Tretji dan

Zjutraj kreneva ob šestih proti najinemu cilju, pred nama približno sedem ur hoje do vrha z vsemi postanki vred. Obema je jasno, da bo dan dolg, vroč, tudi dolina, ki je še spala v jutranjem hladu, je dolga. Sonce nama je sramežljivo mežikalo izza hrbta, medve pa lahkotno, brez strahu in brez dvomov, z osredotočenim pogledom in samozavestjo, brez *muskelfibra* – niti en dan ga nisva imeli. Korak za korakom hitiva najprej proti Vodnikovemu domu; Metka je pretaknila v turbo prestavo, ker je vedela, da jo na vrhu čaka njen Gospod. No, potem vajeji tempa vzamem spet v svoje roke, sicer bi v takem ritmu umrli še pred Konjskim prevalom. Polne tri ure sopihava do Vodnikovega doma, kjer malo počijeva, poklepetava. Na poti sva srečali mladeniča, ki je prihajal s planine Blato, skupaj smo nadaljevali proti Planiki.

Vroč, res je vroč. Srečujemo se z drugimi, nekateri mrtvi, drugi sveži. V zadnjo skupino sva spadali tudi medve. Prebijali sva se čez razbeljene kamne, večkrat sva pili, prebijali sva se počasi in evo ga – Dom Planika. Oddih pred naskokom na vrh. Prijazen tip nam odstopi čokoladke, ker je bil že na vrhu. Nič, malce sva se spogledali, zazrli v steno in zagrizli. Najin cilj je bil, da bi približno med 12. in 13. uro stali na vrhu, od katerega naju je ločevalo kar nekaj ljudi; majhne kolonice, otroci prvoprstopniki od šest do trinajst let, klepet, pohvale, petke in seveda spodbuda, naj nadaljujemo, kar tako naprej. Ponosni starši in igrivi nasmehi na obrazih otrok so naju kar ponesli na Mali Triglav, prehiteli sva veliko ljudi; sveži, spočiti, prepoteni in srečni, da nama gre tako gladko. Metka maha proti grebenu, glej Igorja. Ampak kje hudiča ga je videla? Aha, zagledam ga, maha, vpije, jaz zažvižgam nazaj. Kakšna utrujenost neki, ni je bilo in je tudi danes ni. Zmaga, stiski, objemi, veselje, slikanje, hladna pijača, adrenalin na obratih, pogledi ostalih, nekateri z odobravanjem, drugi z bolj kislimi obrazi. Ja, uspelo nama je – ob 12:45.

Še spust proti Kredarici in v dolino Krme. Nanj sva se že prej psihično pripravili, tako da večjih težav ni bilo. Končno avto, japonke, majica, dobra malica, hladna pijačka in v večernih urah sva s pomočjo gospoda Igorja varno dostavljeni v najina domova.

Srečo sva na poti našli povsod, a znati jo moraš uloviti in se zavedati, da jo imaš. Na poti sva bili svobodni, nisva iskali vodnikov, rešiteljev, ampak sva sledili srcu in zdravi pameti. Življenje lahko živiš, ne da bi počel veliko stvari, in lahko počneš veliko stvari, ne da bi živel. Po svetu lahko hodimo in iščemo lepoto, a je nikoli ne bomo našli, če je ne nosimo v sebi.

Hvala, Metka, za vse trenutke, prej, zdaj in v prihodnje. Lepo je s teboj pohajati in uživati v tvoji družbi. ●

¹ Domače ime za Tuhijsko dolino. (op. ur.)

Od Bedanca do župana

Pogovor z Janezom Hrovatom

Kdo je Janez Hrovat? Janez, za prijatelje Jani, ni samo župan občine Kranjska gora in oče uspešne smučarke Mete Hrovat. Je tudi podjetnik, dolgoletni alpinist, jadralni padalec in, kar jih ve le malo, že kot dijak srednje zdravstvene šole je bil udeleženec dveh zaporednih planinskih delovnih brigad, kjer sem ga tudi spoznala.

Brigadirji smo se po naših skupnih, nepozabnih delovnih počitnicah v mladinskih planinskih delovnih brigadah na Pologu v letih 1982 in 1983 še nekajkrat sešli, kasneje pa smo šli vsak svojo pot. Nekateri smo stike ohranjali, drugi smo se po dolgem času srečali po naključju. Z Janijem sva se pred nekaj leti ponovno srečala službeno, ko je bil že župan občine Kranjska Gora.

To, da so mu volivci zaupali že drugi zaporedni mandat in da funkcijo župana opravlja neprofesionalno, je pravzaprav posledica ali pa nadgradnja vseh njegovih dosedanjih aktivnosti in osebnostnih lastnosti. Kranjska Gora je poznana vsem, ki radi zahajamo v hribe, na Vršič in okoliške vrhove. V kranjskogorsko občino spadajo tudi doline Vrata, Kot in Krma, Slovenski planinski muzej in najvišje ležeča slovenska planinska postojanka Dom na Kredarici; na vrhu Triglava pa se stikajo tri občine: Bohinj, Bovec in Kranjska Gora. Ni sicer obvezno, je pa skoraj nujno, da je župan takšne občine ljubitelj planin. In to Jani nedvomno je.

Preden sem ga prosila za intervju, sem si v arhivu RTV Slovenija ogledala oddajo *Prava ideja*, v kateri so leta 2012 predstavili Janija in njegovo ženo Darjo. Pripovedovala sta o Kekčevi deželi, v kateri je Jani na začetku večkrat nastopil kot Bedanec, kar je označil kot najbolj zabavno službo. Danes nima več časa, da bi igral Bedanca.

Zanimiv sogovornik, ki bo lahko ne samo povedal, ampak tudi storil veliko dobrega za napredek trajnostnega turizma, in to ne le v občini Kranjska Gora, temveč širše v Alpah in Sloveniji. V tem smislu je pohvalno sodelovanje med župani Gorenjske regije, pa tudi z župani sosednjih obmejnih občin.

Z ženo Darjo sta znana kot uspešna podjetnika in promotorja gostinstva v Kranjski Gori. Ko si kandidiral za župana, so se mnogi verjetno spraševali: "Zakaj mu je tega treba?" Tudi mene zanima, čemu si si ob vsem delu zaželel, da bi vodil občino, saj nikoli nisi bil vpet v politiko?

Občina je po krizi okrog leta 2010 začela gospodarsko in turistično stagnirati. Nekaj podjetnikov in prijateljev mi je predlagalo, da skupaj vrnemo naše kraje pod Triglavom na pota stare slave. Tako smo

ustanovili apolitično združenje, imenovano – kako naključno – prav Alpska lista in zadeva je stekla. Vrnitve ni bilo; na lokalnih volitvah leta 2014 je naša lista dobila polovico od 16 članov občinskega sveta in v prvem krogu sem bil izvoljen za župana.

V omenjeni oddaji, ki smo si jo na TV Slovenija 2 lahko ogledali maja 2012, si dejal, da sta z Darjo razmišljala o selitvi družine v Kanado ali Avstrijo.

*Janez Hrovat
na smučeh
Arhiv Janeza Hrovata*

Danes si tega gotovo ne želita več, ali pač?

Res sva po rojstvu prve hčere Urše, po letu 1995, že razmišljala o nakupu manjšega hotela v Britanski Kolumbiji, v Skalnem gorovju. Na srečo, ali pa morda tudi ne, so ravno takrat v centru Kranjske Gore prodajali gostinski objekt, ki sva ga kupila, popolnoma prenovila in se s tem zapisala naši dolini in Kranjski Gori.

Povej, prosim, s katerimi aktivnostmi se vajino podjetje ukvarja in koliko zaposlenih imata, da vama pri idejah in izvedbi le-teh pomagajo?

Od leta 1991, ko sva ustanovila agencijo Julijana, se je podjetje razvijalo vse do danes. Poleg agencije in gostišča v centru Kranjske Gore imamo na Vršiču tudi Tonkino kočo, ki jo upravlja Darjina mama Tonka. Hčerka Urša v Mojstrani upravlja hostel Lukna in tako dopolnjuje planinsko-turistično zgodbo našega družinskega podjetja. Skupaj imamo, če ne štejem honorarcev, od 20 do 25 zaposlenih, odvisno od sezone.

Tonka je znana oskrbnica. Kjerkoli se je pojavila, je poskrbela za odlično ponudbo, povečan obisk gostov in pustila neizbrisen pečat. Vaju je ona navdušila za turizem?

Pravzaprav niti ne, je pa res, da sem Darjo spoznal prav v Mihovem domu, kjer je bila Tonka takrat, pred osamosvojitvijo Slovenije, oskrbnica. Brez dvoma je ona krivec za gostinsko-turistični gen, ki ga je prenesla na Darjo, saj je celotna rodbina po Tonkini strani že rodove nazaj delovala v gostinstvu in s tem povezanimi dejavnostmi v Selški dolini.

*Janez Hrovat na
Magliču s soprogo
Arhiv Janeza Hrovata*

Še malo k županovanju. Večkrat se sliši, mislim na splošno, da župan ni naredil ničesar ali župan je naredil veliko. A jasno je, da župan lahko svoje želje in cilje uresniči le, če ima zadostno podporo v občinskem svetu. Kako je s tem v Kranjski Gori? Je občinski svet strogo razdeljen na tvoje pristaše in opozicijo glede na to, da vsaj uradno nimaš podpore strank?

V občinskem svetu ima naša lista točno polovico svetnikov. Vzrok za različna mnenja, ki se seveda pojavljajo, na srečo nikoli ni pripadnost različnim političnim strankam. Vesel sem, da dogajanje v Ljubljani na lokalno politiko v naši občini nima nobenega vpliva. Predvsem se čuti, da sta pri vseh občinskih svetnikih volja in želja za napredovanje in urejanje domačih krajev na prvem mestu, zdrahe na državni ravni in med strankami se nas skoraj ne dotaknejo.

Posebej me seveda zanima, kako kot župan sodeluješ s planinskimi društvi, upravo TNP in Agrarno skupnostjo Kranjska Gora? Bomo kdaj doživeli čas, ko bodo doline pod Triglavom zaprte za promet z motornimi vozili in bomo imeli drugačne možnosti prevoza?

Sem dolgoletni član PD Kranjska Gora, en mandat sem bil tudi predsednik. Žena Darja kot tajnica in hčerka Urša kot načelnica mladinskega odseka sta članici upravnega odbora našega društva. Sodelovanje s planinskimi društvi, TNP in agrarnimi skupnostmi je dobro, ko se pojavijo težave, jih sproti uspešno rešujemo. Prepričan sem, da je treba čim prej urediti problem s preobremenjenostjo alpskih dolin in nenazadnje tudi problem najvišjega cestnega prelaza v Julijcih, Vršiča.

Imaš, oziroma imate v mislih kakšne konkretne rešitve?

Več kot pet let si občina aktivno prizadeva najti ustrezno rešitev tega perečega problema. Alpske doline in prelaze želimo ponovno vrniti pohodnikom, kolesarjem in nenazadnje naravi. Vsi vemo, kako zelo se je pritisk na omenjena območja povečal samo v zadnjem desetletju. V Mojstrani je treba urediti ustrezno parkirišče in omejiti dostop v doline pod Triglavom; promet preko prelaza Vršič je treba omejiti in avtomobile ustrezno preusmerjati, če jih je na prelazu ali cesti preveč. V zadnjih letih se je zgodilo, da je bila cesta zaradi množice vozil skoraj neprevozna.

Največja ironija vsega je, da smo uspeli najti sogovornike pri lastnikih zemljišč in pri gospodarski infrastrukturi, Triglavskem narodnem parku, Ministrstvu za infrastrukturo in vseh drugih, toda naših aktivnosti ne podpira in jih dobesedno zavira prav sektor za varovanje narave na Ministrstvu za okolje in prostor.

Kaj pa ceste in planinske poti v Karavankah? S tem mislim dostope na Kepo, Trupejevo polne, Vošco. Na te zanimive poti, ki večinoma niso označene, bi prav tako veljalo napotiti obiskovalce, saj zdaj hoja ob meji s sosednjo Avstrijo ni več problematična. Na tem območju praktično ni nobene ponudbe za pohodnike.

V zadnjih letih opažamo povečan obisk prav na vsem področju Karavank, v naši občini so to gorske površine od Tromeje do Hruškega vrha nad predorom Karavank. Dostopi so večinoma označeni tam, kjer so bile že prej planinske poti, drugje pa ne. Tako naj tudi ostane, saj moramo ohraniti nekaj tega nedotaknjenege sveta tudi našim otrokom. Glede ponudbe in postojank nameravajo sosedje z avstrijske Koroške v prihodnosti na novo zgraditi Anino kočo, Annahütte, na sedlu Jepca. Tu je že bila koča, a so jo med drugo svetovno vojno požgali. Nova bi zapolnila vrzel na grebenu Karavank, kjer planinskih koč vse od Golice ni več.

Kaj se dogaja z domom na Tromeji? Na avstrijski strani je smučišče, pri nas pa se pohodniki na poti iz Rateč do vrha ne morejo nikjer okrepčati.

Žal je dom, nekdanjo karavlo JLA, slovenska vojska prodala zasebnemu kupcu. Le upamo lahko, da se bo tam ohranila gostinska dejavnost tudi v prihodnosti.

Ker sem se že nekajkrat poškodovala, vedno pogosteje razmišljam o tem, kako je v turističnih krajih urejena zdravniška služba. Kako je v Kranjski Gori? Mrtve sezone pravzaprav ni več, saj se je poletni turizem razširil v pozno jesen. Imate dežurnega zdravnika?

Kranjska Gora ima na veliko srečo odličen urgentni center na Jesenicah in, žal, neurejeno dežurno službo v ambulanti. Čeprav si zelo prizadevamo, ne uspejo najti dodatnega zdravnika ali koncesionarja, ki bi ugriznil v to kislo jabolko.

V glasilu občine Kranjska Gora Zgornjesavc, v aprilski izdaji 2020, si pozval občane: "Če

Janez Hrovat kot jadralni padalec
Arhiv Janeza Hrovata

poznate kakšen primer, da bi bilo treba pomagati starejšim, onemoglim, sporočite na občino, lahko tudi meni osebno. Kjer so stiske največje, ljudje tega ne povedo in trpijo sami zase. Sosedje, prijatelji, znanci, javite nam in bomo to uredili." Kako se v občini soočate z epidemijo? In kako pomagate?

Prav naša občina je bila, predvsem zaradi odvisnosti od turizma, verjetno med najbolj prizadetimi v gospodarskem smislu. Je pa epidemija pustila manjše posledice na zdravju ljudi, saj smo s pravočasnimi ukrepi, humanitarno dejavnostjo občanov, pripadnikov civilne zaščite, policije in drugih odnesli dokaj celo kožo in nismo beležili večjih odstopanj glede števila okuženih v primerjavi z drugimi območji na Gorenjskem. Posledice epidemije bomo zelo čutili v zasebnem sektorju, na področju turizma, saj kljub vladnim ukrepom marsikateri podjetnik ali firma enostavno ne bosta prenesla takšnega izpada dohodkov.

Kot župan in tudi kot podjetnik lahko storiš veliko dobrega za občane. Na katere akcije ste v občini Kranjska Gora posebej ponosni?

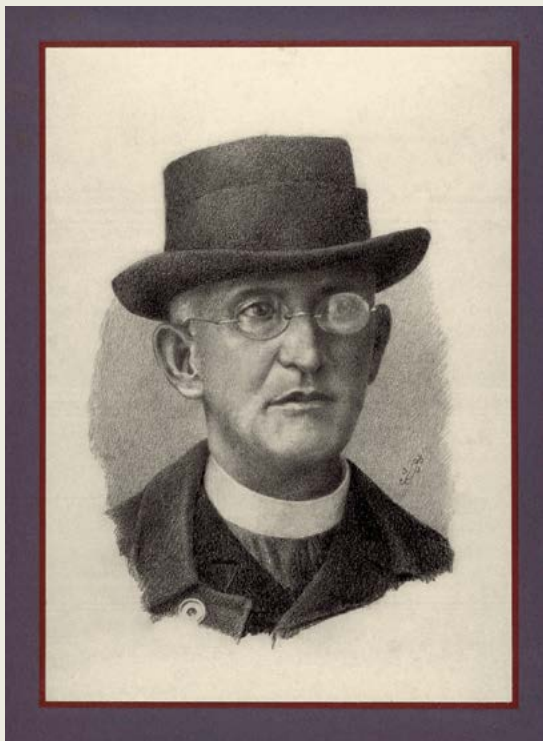
Nobene stvari ne bi posebej izpostavil. Marsikaj smo storili, a najbolj od vsega so mi kot človeku in županu vredne iskricke v očeh zadovoljnih ljudi, katerim sem oziroma smo lahko pomagali, rešena življenja in narava – ohranjanje živalskih in rastlinskih vrst, ki nam lepšajo življenje. Ponosen sem na naše občane, sodelavce na občini in v podjetju in seveda na svojo družino. Vse to mi daje energijo za doseganje vedno novih ciljev. ●

Josip Lavtižar

(1851–1943)

Letos mineva natanko 170 let od rojstva vsestransko aktivnega Josipa Lavtižarja, katerega ime se v današnjem slovenskem prostoru zdi morda kar prezrto. Mnogi ga morda poznajo le v vlogi rateškega župnika, a njegova zapuščina močno presega okvire duhovniškega delovanja.

Portret Josipa
Lavtižarja
Saša Šantel
Vir dlib.si

Slovenski biografski leksikon ga med drugim šteje med Slovence, "ki so največ in najdlje potovali". V potopisih, ki jih zaznamuje mirno, epično pripovedovanje, prevladuje subjektivnost; iz potopisov po slovanskem svetu veje topel dih slovanskega navdušenja. Lavtižarjeve objave lahko najdemo v številnih revijah, kot so *Novice*, *Planinski vestnik*, *Dom in svet*, itd., v katerih opisuje potovanja znotraj in zunaj habsburške monarhije; zapise s poti so objavljali tudi avstrijski časopisi kot *Kriegszeitung*, v katerem je na primer poročal o obisku Jeruzalema.

Kot zgodovinar se je ukvarjal z zgodovino zvonov in radovljiške dekanije, o čemer pričajo knjižne izdaje. Na njegove izsledke se je pri lastnem ustvarjanju skliceval denimo znani časnikar in zgodovinar Peter Radics (1836–1912).

Lavtižarjevo delovanje je segalo še na glasbeno področje, komponiral je zborovske pesmi, maše, spevoigre in operete. Kot lahko beremo v koroškem *Kärtner Zeitung*, so njegova dela izvajali v cerkvah onstran Karavank.

Ob vsem napisanem je malo manj znano dejstvo, da je bil povezan tudi s planinstvom. Na lep način je (po)skrbel za ponesrečene gornike, za kar mu je bilo celo v osrednjem dunajskem časopisu izrečena javna zahvala. Slednje in vse prej omenjene dejavnosti samo še potrjujejo misel, da je njegov sloves segal precej zunaj meja rateške župnije.

V času službovanja v Ratečah od leta 1896 dalje je skrbel tudi za tamkajšnje planinske poti. V dopisu z naslovom *Otvoritev poti k Nadiži v krasni dolini Planici*, objavljenem v *Planinskem vestniku*, lahko beremo o njegovi precej aktivni vlogi. Neznani avtor je pisal o številnih obiskovalcih slovesnosti, ki so občudovali razglede na Jalovec in Ponce. Z odprtjem poti je postal dostopen izvir Save Dolinke v romantični Planici in avtor si želi, da ga večkrat obišejo domačini in tuji. Dopis se izpoje v zahvali tamkajšnjemu župniku: "Bila je lepa slavnost, polna navdušenja za našo prekrasno domovino. Hvala in slava prav vsem, ko so jo kakorkoli poveljali! Zlasti pa bodi zahvaljen dični gosp. župnik Lavtižar, ki je razodel divno lepoto naše Planice in olahkotil pot vanjo in do izvirka Nadiže, Save Dolinke!"¹

Na koncu omenjene doline je bilo slabo leto kasneje spet slovesno. Odprt je bil dom v Tamarju, kar je v številnih časopisih tistega časa kar precej odmevalo. Slovesnosti so se udeležili mnogi znani člani takratnega Slovenskega planinskega društva, kot so dr. Bleiweis vitez Trsteniški, deželni poslanec Višnikar, deželni sodni svetnik Andolšek, ter več "letoviščnikov" iz Kranjske Gore in Podkorena. Med obiskovalci je bilo po poročanju prav tako neznanega pisca *Lai-bacher Zeitung*a najti celo obiskovalce iz Egipta in takratnega Petrograda. Tamkajšnjemu župniku je bilo v novici namenjene kar nekaj hvale, tudi v povezavi z zvenenjem zvona iz leta 1521, za katerega je bil odgovoren Lavtižar.

Omenjena slovesnost je odmevala tudi v časopisu *Slovenec*, kjer je neznani pisec slavil prečastitega Lavtižarja, češ da gre za "pospeševalca slovenske turističke", in se mu iskreno in pristrčno zahvalil za neprecenljiv trud. "G. župnik Lavtižar je največ pripomogel, da

¹ Društvene vesti, Izlet v Planico, *Planinski vestnik*, 25. 9. 1899, št. 9, str. 147.

se je mogla staviti ta prepotrebna kočica, katero bo radovljiška podružnica drugo leto precej povečala in založila s provijan-
tom (hrano – op. av.).”²

Najbolj izčrpno je o tej slovesnosti poročal *Slovenski narod* v novici o odprtju "zavetišča v Planici in izletu Slovenskega društva". Domači župnik je turiste toplo sprejel, maše pa pod milim nebom zaradi dežja ni mogel darovati: "Ker pa so baš takrat rosile zadnje kaplje dežja, opravil je daritev v novi kočici in se je ista precej ta dan izkazala kot imenitno zavetišče."³ Na srečo se je po opravljenih slovesnostih vreme razjasnilo in okoli sto udeležencev se je precej zabavalo: "To je bilo vrvenje! Izpod vsake smreke prihajale so po dežji cele trume; ti so hiteli k slapu, oni podpisovat se v kočico, tretji k pevcem ali h godbi, zopet drugi pisali so strastno po mizah razglednice, ki jih je založila radovljiška podružnica. [...] Posamezne gručice pa so strme občudovale z daljnogledi skalnate vrhove v po dežju očiščenem zraku in v popoldanskem solncu se lesketa-
jočih gora. Vmes je ubrano pel blejski pevski zbor, in nastopili so tudi radovljiški pevci."⁴

Lavtižarjev pogled na odprtje kočice v Tamarju je *Planinski vestnik* objavil mesec dni po slovesnosti. Uvodni opis kraja in njegovih prebivalcev je na prvi pogled nekoliko presenetljiv, a če poznamo popotniške izkušnje in svetovljanstvo avtorja, postane zapis razumljivejši. Za lažjo predstavljenost zapi-
sanega naj ga v celoti navedemo: "Na visokem Gorenjskem, kjer je vodna meja med Savo in Dravo, stoji 868 metrov nad morsk gladino precej zanemarjena slovenska vas Rateče, ki broji 130 hišnih števil. Kraj ima svojo župnijo in občino ter blizu 1000 duš. Ljudstvo je rod živinorejcev in pastirjev, dokaj nedostopno napredku, nezaupno vsaki novejši ideji, držeče se starih podedovanih dobrih in slabih navad, kratko: nekaka posebnost v kulturnem oziru glede običajev, noše in govorjenja. Dobro je za take ljudi, ki se za same lepe besede ne zmenijo veliko, da jih predrami včasih kak večji naval iz vsakdanjega življenja ter jim da nekoliko več pojma o narodni zavesti. Kako so torej gledali in se čutili, ko je prišlo 3. septembra letošnjega leta v mirno vas toliko število slovenskih izletnikov."⁵ Sledil je kratek zapis o slovesnosti na koncu doline Tamar, v zaključku se je Lavtižar posvetil udeležencem, pri čemer je bil do domačinov spet neizprosno: "Tudi rateški pastirji so imeli ta dan praznično obleko, katere nimajo ves čas svojega bivanja v planinah, ter strmeč gledali, kaj vse to pomeni."⁶

Sledi številnih prizadevnih posameznikov na planinskem področju v preteklosti, med katere zagotovo sodi tudi zgodovinar, potopisec, glasbenik in duhovnik Josip Lavtižar, so danes ne le vidne, ampak tudi pomembne, saj sodobnim gornikom omogočajo lažji dostop in obisk gora. To je zagotovo dovolj velik razlog za obuditev spomina na njihove prispevke in hkrati tudi na za danes nepredstavljuje okolščine njihovega delovanja. Samo tako obstoječa stvarnost ne bo (p)ostala samoumevna, trud in prizadevnost posameznikov v preteklosti pa ne pozabljena. ○

² N. A. Dnevne novice, *Slovenec*, 4. 9. 1899, št. 202.

³ N. A. Otvoritev zavetišča v Planici in izlet »Slovenskega planinskega društva«, *Slovenski narod*, 5. 9. 1899, št. 203.

⁴ Prav tam.

⁵ Lavtižar, Planica, *Planinski vestnik*, 25. 10. 1899, št.10, str. 157.

⁶ Lavtižar, Planica, *Planinski vestnik*, 25. 10. 1899, št.10, str. 158.

PERNATON®

**Za masažo
pred in po športu.**

Dare Alič

alpinist in gorski reševalec

»Imam odlične izkušnje s PERNATONOM. Uporabljam gel in kapsule ter jih priporočam tudi vam.«

Za energijo in lahkoten gorski korak

Delavnica veganskih jedi

V Erjavčevi koči na Vršiču je 13. aprila za oskrbnike koč in planince potekala prav posebna delavnica, gotovo prva taka v naših planinskih kočah, in sicer kulinarčna delavnica zdrave rastlinske prehrane.

Nova oskrbnika Erjavčeve koč
Mihaela in Borut
Foto Zdenka Mihelič

Januarja 2016 sva z urednico Matejo v *Planinskem vestniku* pripravili temo meseca o prehrani v gorah in kočah. Oskrbniki so že takrat opažali razliko v prehranjevalnih navadah gostov nekoč in danes, nekateri so videli razliko tudi med domačimi in tujimi obiskovalci ter med planinci in turisti, ki si želijo drugačne in boljše ponudbe v kočah. Dandanes pa je takih gornikov in ljubiteljev zdravega življenja, ki želijo doma in na gorskih turah bolj zdravo jesti, še več. Konec lanskega leta je oskrbništvu v Erjavčevi koči, ki je v lasti PD Jesenice, prevzel oskrbniški par Mihaela Rus in Borut Kavčič. Že takoj je bilo jasno, da se bosta s pripravo hrane, prijaznostjo in delom približala širšemu krogu planincev, gornikov in ljubiteljev narave, ki zelo radi pridejo v to planinsko kočico tik pod vrškim prelazom.

"Najin namen glede hrane v koči je, da izstopava od drugih s pestro in nekoliko drugačno prehransko ponudbo. Veliko obiskovalcev gora je navajenih na ričet, joto, pasulj ... Vendar pa kdor hodi večkrat v hribe in je v koči, se je tega gotovo že naveličal in je ves srečen, da lahko v hribih dobi tudi kakšne drugačne jedi," pravi o

ciljih oskrbnica Mihaela in dodaja: "Želiva si, da med ponudbo jedi in menijev ne bi izbirali le mesojedci, ampak da bi imeli več izbire tudi vegetarijanci in vegani." Borut, ki vrti kuhalnico in v popolnosti obvladuje kuhinjo, ima dober občutek za kombinacijo sestavin pri pripravi hrane in novih menijev, pa tudi za kuhanje veganskih enolončnih in sodobnejšo pripravo hrane. Ko mi je zaupal, da si želi še več znanja in izboljšano ponudbo rastlinske hrane in jedi za tiste, ki so alergični na gluten, smo staknili glave, k sodelovanju sem povabila Bilko Baloh in nastala je delavnica za planince vegane, vegetarijance, alergike – da bomo lahkotnejši in polni energije hodili v hribe. Bilka Baloh je neodvisna raziskovalka zdrave in uravnotežene prehrane in pomaga ljudem, ki želijo zaživeti bolj zdravo in poskrbeti za svoje telo tako, da ga podprejo po ajurvedskih načelih. Med drugim je kar nekaj časa delala kot *chef* v dveh veganskih restavracijah. Je strokovnjakinja za varno razstrupljanje telesa z dolgoletnimi izkušnjami in avtorica knjige *Post, seme zdravja*.

Ustvarjalka jedi Bilka Baloh Foto Zdenka Mihelič

Kičeri z mariniranim tofujem
Foto Zdenka Mihelič

Pire iz sladkega krompirja z mariniranim sejtanom
v oljčnem olju Foto Zdenka Mihelič

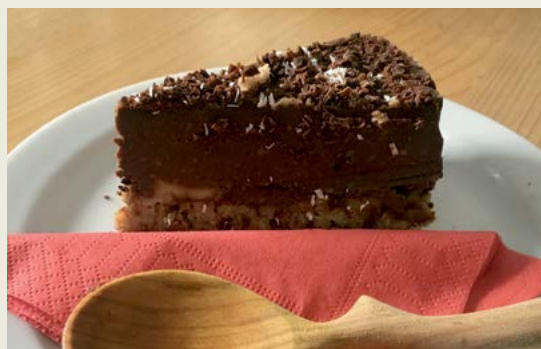
Delavnica je bila v prvi vrsti namenjena oskrbnikom in kuharjem koč, da bi take jedi znali skuhati v čim več planinskih kočah, s čimer bi poskrbeli za uravnoteženo, okusno, lahko prebavljivo hrano, ki ne ostane v želodcu, je za telo lahka in hkrati energijsko polna – za pripravo pa zelo preprosta. Veganska prehrana ima večkrat negativen predznak, češ da si ljudje izmišlujejo, pa ni ravno tako. Sploh v hribih je nujno, da imamo tudi vegani na meniju hrano, ki nasiti telo, a je lahko prebavljiva, da se na pot podamo lahkotnega koraka. Kljub dobri ideji pa se drugi oskrbniki na delavnico niso odzvali, zato so bili povabljeni še zainteresirani hribolazci. Tako smo se poleg oskrbniškega para Erjavčeve koč in njune bodoče pomočnice v kuhinji zbrali nekateri planinci vegani, ki bi si take jedi radi pripravljali tudi doma. Balohova je s pomočnikom Borom in z našo pomočjo pripravila dve glavni jedi (kičeri, pire iz sladkega krompirja z omako), solato iz stebelne zelene in jabolk, hitre in enostavne palačinke iz rdeče leče z orehovo-datljevim nadevom, za presenečenje sta poskrbela čokoladna torta z datlji in konopljinu mleko, za predjed pa kruh z drožmi in namazom. Meso sta nadomestila sejtan in tofu, pripravljena na zdrav način, hkrati pa sta zagotovila potrebe po beljakovinah. Seveda smo vse slastno pripravljene jedi tudi snedli. Bilka je opozorila tudi na pasti procesirane prehrane, kako smo ljudje različni pri prehrani, katera je tista jed, ki ustreza čisto vsem, kako si pripravimo izvrstno sladico doma v nekaj minutah in še veliko več. Glede na zanimanje in želje se takih delavnic v prihodnosti obeta še nekaj.

V Erjavčevi koči so ponudbo že razširili in pri njih lahko jeste idrijske žlikrofe s tartufi, z jurčki ali gorgonzolo, pečena rebra s prilogo, divjačinski golaž s kruhovimi cmoki, enolončnice (jota, ričet, pasulj), telečjo obaro z žganci, višnjev in jabolčni zavitek, štruklje (sirovi, orehovi in pehtranovi), pehtranovo in potratno potico (za novo leto in veliko noč zbirata naročila tudi za orehovo in čokoladno); za vegane pa so tu veganska jota, ričet, pasulj, kičeri s tofujem, ajdova kaša z jurčki, raznovrstne rižote s sezonsko zelenjavo,

juhe, kuskus z zelenjavnim ragujem. V prihodnje bodo imeli na voljo tudi kakšno presno tortico in za zajtrk domačo granolo. Med sladicami pa je trenutno najbolj priljubljeno Prisojnikovo srce. "Ker smo družinam prijazna planinska koč, imamo tri menije tudi za otroke. Poimenovala sva jih Gams, Kozorog in Svižec; to so makaronovo meso, *pohanček* s krompirčkom, juhica in palačinka," razložita Mihaela in Borut, ki jima idej ne manjka, dobre volje pa prav tako ne. ◉

Palačinke iz rdeče leče
Foto Zdenka Mihelič

Čokoladno-datljeva torta
Foto Zdenka Mihelič

Priljubljeno Prisanovo srce s "kaviarjem"
Foto Zdenka Mihelič

Prizadevanja za Nacionalni plezalni center

Skupščina PZS 2021

Letošnja redna letna skupščina Planinske zveze Slovenije (PZS) je potekala 21. maja v Velenju, kjer se je zaradi omejitev in ukrepov za zajezitev epidemije koronavirusa zbralo manj delegatov, jih je pa precej glasovalo s pooblastili drugih društev, tako da je bila sklepčnost zagotovljena.

*Predsednik PZS
Jože Rován po
težavnem letu
smelo zre v
prihodnost.
Arhiv PZS*

Delegati so se posvetili članstvu v PZS, razpisom za obnovo koč, predstavljen je bil tudi projekt izgradnje Nacionalnega plezalnega centra. Soglasno so potrdili poročila organov PZS za leto 2020 ter okvirni vsebinski in finančni program dela za leto 2022. PZS je lansko leto zaključila s pozitivno bilanco, zabeležila pa je upad članstva, ki je bil sicer glede na lansko situacijo relativno majhen. Predsednik nadzornega odbora Franci Ekar je na kratko predstavil poročilo odbora in pozitivno ocenil delovanje zveze. Vodstvo PZS se je na koncu skupščine z darilom zahvalilo nekdanjemu podpredsedniku Miru Erženu za njegovo izjemno delo. Eržen od aprila namreč vodi novoustanovljeno projektno pisarno na PZS, ki bo delovala predvsem na področju planinskega gospodarstva.

V letu 2020 je bilo v planinsko organizacijo, ki je združevala 291 planinskih društev, klubov in postaj gorske reševalne službe, včlanjenih 58.311 članov vseh kategorij, kar je 3212 manj kot leta 2019, ko je bilo včlanjenih kar 61.523. Po petih letih je sedaj prvo leto PZS beležila upad članstva, kar je posledica posebnih časov, pa čeprav je bilo v hribih mnogo več obiskovalcev, tudi t. i. korona planincev. V letu 2018 je bilo v PZS včlanjenih 58.413 planincev, leta 2017 je bilo 57.148 članov, še leto prej 55.150 članov, v letu 2015 54.574, še leto pred tem, leta 2014, pa 53.975 članov.

V PZS je bilo lani včlanjenih 2861 A članov, 37.770 B članov (od tega 8261 B1 članov), srednješolskih in študentskih članov je bilo 3910, predšolskih in

osnovnošolskih mladih planincev 13.611, število članstva oseb s posebnimi potrebami pa je znašalo 159.

V nagovoru je predsednik PZS Jože Rován izpostavil projekte letošnjega leta in pregledal minulo leto, ko je PZS kljub izrednim razmeram delovala dobro, pa čeprav so se nekatere aktivnosti nekoliko zmanjšale. Organizacijsko delo poteka v veliki meri prek spletnih aplikacij in na PZS ugotavljajo, da je to dobra praksa, tako jo bodo na nekaterih področjih najbrž ohranili tudi po pandemiji. Ob vseh ukrepih je Rován optimističen glede prihodnosti, saj je gospodarsko ministrstvo pripravilo razpis za ekološko in energetske sanacije planinskih koč, v parlamentarni proceduri je predlog sprememb Zakona o planinskih poteh, PZS je letos prejela tudi znatna sredstva za urejanje naravnih plezališč, obeta pa se tudi gradnja Nacionalnega plezalnega centra (NPC) v Ljubljani. "Skupščino tako danes izvajamo z zamudo in z manj udeleženci, dan planincev bomo izvedli na nivoju planinskih društev, upam pa, da nam bodo zdravstvene razmere omogočile, da bi vsaj podelitev najvišjih priznanj lahko v decembru izvedli na običajni način, s toplim tiskom rok vseh udeležencev," je dejal predsednik Rován.

Projekt postavitve Nacionalnega plezalnega centra v Ljubljani sta na skupščini predstavila načelnik Komisije za športno plezanje PZS Aleš Pirc in koordinator PZS pri projektu gradnje centra Matej Planko. Tak center bo doprinesel visoko dodano vrednost za tekmovalno športno plezanje, rekreativno plezanje, za Ljubljano in Slovenijo, postavljal pa bo tudi nove trende športnega plezanja. Aleš Pirc je izpostavil: "Zanimanje za športno plezanje se je v zadnjih letih povečalo tudi zaradi uspehov športnih plezalcev. Četudi je Slovenija ena izmed velesil v športnem plezanju, se nezadostna infrastruktura že odraža pri mlajših tekmovalcih. Smiselna rešitev je nacionalni plezalni center, ki bo omogočal tekmovalno in rekreativno športno plezanje." Graditev NPC je bila prvič predstavljena Upravnemu odboru PZS na junijski seji leta 2020. PZS sodeluje pri vsebinski pripravi aktivnosti centra. Mestna občina Ljubljana pa ima v proračunu 2021–2024 predvidenih 6,5 milijonov evrov za gradnjo. ●

Doživeta pravljica

Kraljica beloušk

Že več kot desetletje velja dogovor, da hčerka fotografira njej ljube živali, jaz pa rastline. Tega nenapisanega pravila se ne držim le, če slučajno naletim na kakšen neobičajen stvor.

Že dolgo poznana, z možici označena stezica, ki v dveh zavojih in dolgi poševni polici vodi v položnejši svet, me je tokrat za čuda upehala. Vedno prilačni pogledi v tisoč metrov nižje ležečo dolino me ne prevzamejo. Še pirenejska vijolica me je razočarala, ker je komaj prepoznavna. Zmrzal je izrazite bele madeže sredi vijoličastih cvetov spremenila v neizrazite sivomodre packe. Cvetovi so polovico manjši kot običajno, drobni listi pa so komaj vidni izpod poležane rjavo obarvane trave. Prezgodaj so vzcvetele, zato tudi letos ne bodo razvile plodov s semeni. Le nekaj metrov stran od roba planote, kjer se sneg zadrži dalj časa, bodo cvetoče vrstnice pozneje poskrbele za naščaj.

Klečeč na leseni deščici, ki jo uporabljam pri ogledovanju manjših rastlin, zaslišim šum. Počasi se skobacam na noge in preden se vzravnam, jo zagledam. Otrpnem. Prepričan sem, da zrem v privid. Ne morem verjeti, da tod okoli lahko lazi tako ogromen stvor. Od šoka ne morem trezno razmišljati. Samo strmim v oči, ki so nameščene na nekoliko privzdignjenem zgornjem delu glave. Široki ustni šobi, ki sta najširši na zadnjem delu glave, preprečujeta kači pogled navzdol. Vsako šobo prekriva pet manjših in tri večje rumene lise, ki jih ločujejo črno obarvane črte. Zgornji del trupa je prekrit z enakomernim vzorcem pik. Telo ima sproščeno in z jezikom le poredkoma ovohava zrak, zato vem, da je *beštija* umirjena. Odločim se, da jo bom fotografiral.

Počasi se začnem vzravnavati iz napol sklonjenega položaja, obenem pa komaj opazno pomikam levo proti fotoaparatu, ki visi ob boku. Kačo gledam v oči. Ponovno zaslišim šum. S kotičkom očesa opazim tri odrasle belouške, ki prilezejo iz večje odprtine izpod skale. Po sunkovitem gibanju vem, da so vznemirjene. V primerjavi z velikanko so videti kot malo večji mladiči. Zelo so živčni. Večkrat izginejo v podzemlje in se spet pojavijo. Moja nova prijateljica pa je popolnoma mirna. Z aparatom v prsni višini postanem samozavestnejši. Nočem zapraviti priložnosti, zato kar na slepo nizam posnetke brez kakršne koli nastavitve. Hočem se še bolj približati lepotici. Vso težo prenesem na eno nogo. Zaradi dolgega vztrajanja v prisilni drži ta vzdrti. Belouška vzdigne sprednji del trupa, ga preusmeri proti luknji in z neverjetno eleganco počasi zdrsi v podzemlje.

Nekoliko še počakam v upanju, da se bo predstava nadaljevala. Ko dalj časa ne opazim nobenega gibanja, stopim na prizorišče, kjer izmerim nekaj razdalj in premerov večjih vej, da bom lahko z izračuni določil približno velikost živali.

Po sedmih mesecih sem dobil občutek, da sem bil tudi sam za trenutek del te pravljice. Srečal sem kraljico beloušk. Na glavi je imela rumeno krono, družbo pa so ji delale kačje spletične. Uročila me je s pogledom. Ker v srcu nisem imel zle misli, mi je izpolnila edino željo po zdravju. Preiskave niso potrdile pričakovanega raka, temveč le močno zavito črevo. Zdaj verjamem v pravljice. ○

V primerjavi z velikanko so videti odrasle belouške kot malo večji mladiči.
Foto Ivan Premrl

Brezplačni prevozi v Bohinju

Bohinj si že vrsto let uspešno prizadeva za trajnostno mobilnost in tako bodo tudi v letošnjem letu na voljo organizirani brezplačni prevozi do planinskih izhodišč v Bohinju. Vozilo bo sedem linij organiziranih prevozov z večjih parkirišč (P + R oz. *Park and Ride*, parkiraj in se pelji) in vasi ter ena linija avtobusa Hop-On Hop-Off. "Narejeni so bili številni koraki tako pri strateškem načrtovanju kot tudi pri končnih izvedbah. Poletni in zimski organizirani prevozi, paketi, ki vključujejo javni prevoz, kartica Julijske Alpe: Bohinj, Zeleni vikend v Bohinju, električne polnilnice, gradnja kolesarskih povezav in urejanje pohodniških poti; to so le nekatere izmed aktivnosti, s katerimi skušamo urediti promet tako, da bo prijazen do narave in ljudi, da bo omogočal kakovostno bivanje za lokalno prebivalstvo in prispeval k razvoju trajnostnega turizma. Bohinj je tudi član Alpine Pearls, združenja devetnajstih alpskih počitniških biserov, ki svoje goste vabijo, da preživijo počitnice brez avtomobila," so razložili Klemen Langus in Urška Smukavec iz Turizmu Bohinj ter Darinka Maraž Kikelj iz Občine Bohinj.

V letu 2020 so na primer na relaciji iz Bohinjske Bistrice do Bohinjskega jezera v poletni sezoni prepeljali skoraj 20.000 potnikov. Do planine Blato, tega priljubljenega izhodišča, so bili lansko poletje s parkirišča Senožeta v Srednji vasi organizirani prevozi ob petkih, sobotah in nedeljah, julija in avgusta pa vsak dan.

Prepeljali so 12.301 potnikov, kar je v povprečju 154 potnikov na dan

Relacije brezplačnih prevozov

Brezplačni prevozi do Bohinjskega jezera oz. Ukanca, planin Blato, Vogar in Voje bodo na voljo od 19. junija do 26. septembra, in sicer v juliju in avgustu vsak dan, v juniju in septembru pa ob petkih, sobotah, nedeljah in praznikih. Iz Bohinjske Bistrice do Soriške planine bo vozil brezplačen avtobus ob torkih in petkih v juliju in avgustu, do Rudnega polja na Pokljuki pa bo v okviru projekta VrH Julijcev vozil avtobus Hop-On Hop-Off, in sicer vsak dan od 19. junija do 14. septembra. Vozni redi so vezani na prihode in odhode vlakov ter rednih avtobusnih linij, možno je tudi prestopanje med posameznimi linijami.

S parkirišč P + R vozijo brezplačni prevozi do različnih izhodišč, in sicer na relacijah Bohinjska Bistrica-Bohinjsko jezero-Ukanc-Bohinjsko jezero-Bohinjska Bistrica (po Spodnji dolini), Bohinjska Bistrica-Bohinjsko jezero-Bohinjska Bistrica (po Zgornji dolini), Srednja vas (Senožeta)-križišče Vogar/Blato-Srednja vas (Senožeta), Ribčev Laz (Kristal)-križišče Vogar/Blato-Ribčev Laz (Kristal), Srednja vas (Senožeta)-Voje-Srednja vas (Senožeta), Bohinjska Bistrica-Soriška planina-Bohinjska Bistrica, Hop-On Hop-Off Pokljuka, Srednja vas (Senožeta)-Vogar-Srednja vas (Senožeta) Vozni redi so objavljeni na spletni strani <https://promet.bohinj.si>.

Cenik parkirišč

Cene parkirišč, označenih s P + R (*Park and Ride*, parkiraj in se pelji), so od 20. junija do 27. septembra v Ribčevem Lazu na travniku nasproti hotela Kristal 7 evrov na dan, v Bohinjski Bistrici pri Danici 2 evra na dan, v Bohinjski Bistrici na Senožetih 4 evre na dan, v Bohinjski Bistrici pod Kobljo pa je brezplačno. Turizem Bohinj spodbuja obiskovalce, da bi parkirali na parkiriščih v stran od jezera, kjer je parkiranje tudi sicer najdražje. Tako stane na primer parkirišče Vorenčkovo nad Staro Fužino v bližini potoka Mostnica poleti 3 evre na uro. Cenik ostalih parkirišč je na voljo na spletni strani <https://promet.bohinj.si>.

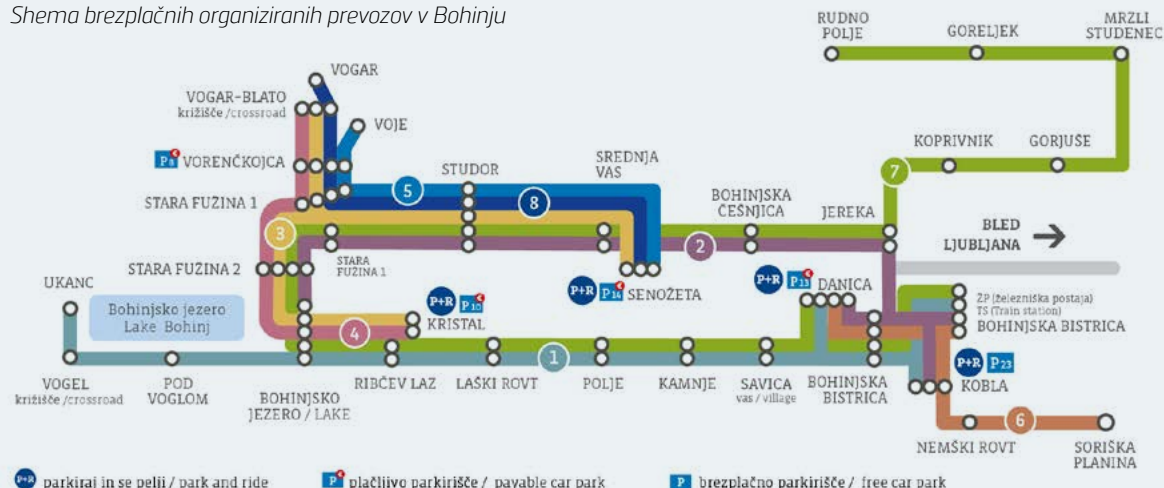
Kartica Julijske Alpe Bohinj

Z nakupom kartice Julijske Alpe Bohinj imate ugodnejše parkiranje in brezplačno koriščenje rednih avtobusnih prevozov. Do te kartice so upravičeni vsi gostje, ki v Bohinju prespijo 2 noči pri partnerjih Turizma Bohinj. Vse podrobnosti o kartici so dostopne na spletni strani <https://www.bohinj.si/mehka-mobilnost/kartica-julijske-alpe-bohinj/>.

Poleg brezplačnih prevozov bosta v poletni sezoni do planinskih izhodišč vozili še dve redni liniji avtobusnega prevoznika Arriva, ki bosta plačljivi. Vozili bosta iz Bohinjske Bistrice do slapa Savica in iz Škofje Loke, Železnikov prek Soriške planine do Ukanca.

Pripravila Zdenka Mihelič

Shema brezplačnih organiziranih prevozov v Bohinju

NOVICE IZ VERTIKALE

Zima se je letos zavlekla dolgo v pomlad. Ali je za to krivo vse večje zanemarjanje pustnih običajev, še toliko bolj v teh kritičnih časih? Veselje je zimska pomlad vsekakor prinesla turnim in alpinističnim smučarjem, medtem ko kopnih vzponov v gorah do sredine maja ni bilo. Navadno se v tem času prve naveze že pretegujejo v stenah Kogla, Rušice, Novega vrha in podobnih južno orientiranih stenah, toda letos je bila suha skala na voljo le v dolini. Kot vedno je veliko naših plezalcev obiskalo Dalmacijo in tudi italijanske večraztežajne športne smeri. Od sredine aprila do sredine maja se je v naših stenah predvsem smučalo, in to dobro, sredi aprila pa so bile še vedno dobre razmere v nekaterih snežno-lednih plezalnih smereh.

Alpinistično smučanje

Razmere za smučanje so bile dobre, zato je bilo poleg klasičnih vsakoletnih smeri presmučanih tudi nekaj redko narejenih in prvenstvenih linij. Večji del smučarskih spustov je bil opravljen v Kamniško-Savinjskih Alpah, a tudi v Julijcih ni manjkalo kakovostnih spustov po raritetah in prvenstvenih smereh. V Kokrski Kočni sta 21. aprila Primož Vrhovnik in Klemen Šafar presmučala smer v območju Asjine smeri. Asjino smer je pred leti presmučal Boris Zupanc in nima znanih ponovitev. V zgornjem delu sta smučala levo od obstoječe smeri (gledano navzdol), v osrednjem delu sta smučala po njej, spodaj pa sta se odcepila desno. Smer sta poimenovala **Asjina sestra** (IV+, S5, 400 m).

10. maja sta se ponovno vrnila v strmine Kokrske Kočne in presmučala smer, ki do tedaj še ni bila zabeležena. Poimenovala sta jo **Solis** (V, 400 m). 24. aprila je Primož Vrhovnik s sosmučarjema presmučal **Kranjsko smer** v Kalškem Grebenu. Gre za drugo znano smučarsko ponovitev smeri. Prva sta smer presmučala Matej Mejovšek in Simon Erjavec

leta 2018. Takrat sta bila potrebna spust po vrvi in uporaba cepina. Tudi letos povsem brez nerodnih mest ni šlo, vendar pri takšni smeri skorajda ne gre drugače. V spodnjem delu so morali preplezati strm skok, v zgornji tretjini pa so se originalni smeri izognili levo na raz (gledano gor). Ta prehod je bil za smučanje težaven. Snežne razmere v smeri so bile raznolike. Ponekod so smučali po trdem snegu, ponekod po klozastem, ponekod po skorjastem.

Zanimiv smučarski spust je opravil David Rogelj (AO Tržič) v Velikem Kupu na Jezerskem. Gre za vrh nad Čedco, ki poleti ni pogosto obiskan, saj ni markiran, še manj obiskovalcev pa ima pozimi. David je več sezon opazoval, kdaj bodo prave razmere za zvezen spust s sedla pod vrhom Velikega kupa, s katerega v dolino vodi dolga grapa. V njenem spodnjem delu je neizogiben ledni skok, ki za neprekinjeno smučanje zahteva dobre razmere. Letos je bil dobro narejen, pokrit z nekaj mehkega snega, visok pa približno 3 metre in nagnjen 80°. David je razmere dočkal v drugi polovici aprila. Turo je opravil popoldne, ko je bil sneg ravno prav zmehčan. 1200 metrsko **Grapo izza Kupa** je ocenil s S4, ponekod S6. Večkrat je bilo obiskano SV-pobočje Kranjske Rinke. V Velikem vrhu v Begunjščici so bile presmučane Centralna, Y in Vzhodna grapa ter Večerna smer. V Begunjski Vrtači je bila presmučana Zahodna grapa.

V Julijcih nad Krmo sta Primož Vrhovnik in Klemen Šafar smučala v Brdih. 15. aprila sta presmučala smer **Zapiralka** (V, S4-S6). Pozneje se je Primož sam še enkrat podal v Brda. Najprej se je povzpel po skupnih prehodih Zapiralke in Zimskega viharja in od razcepa smeri nadaljeval čez začetni strmi del Zapiralke, levo navzgor na strme vesine, nato pa se držal desno do vrha. Smučal je po smeri vzpona po raznolikem snegu. Najbolj izpostavljeni in strmi prehodi so bili trdi. Težavnost smučanja je ocenil s V, S6-, v spodnjem delu smeri S4, 1000 m. Iz Vrat so se smučarji pogosto odpravljali na Stenar čez Sovatno. Redkeje zalito in presmučano varianto sta si izbrala Marko Kern in Marijana Cuderman, ki

sta 9. maja smučala s **Stenarja čez Stenarjevo planjo**. Smer se jima je zdela bolj zračna in težja pa tudi slikovitejša od normalne smeri čez Sovatno. Na nasprotni strani doline Vrat sta dan prej presmučala **JV-vesine** (III+) Cmira in strme prehode, ki vodijo z **vrha Vrbanove špice v krnico Za Cmirom** (III, S4). V Viševniku je bila večkrat presmučana **Severna grapa**. Kar pestro je bilo v gorah nad Vrščicem. Z Male Mojstrovke se je pogosto smučalo po **Pozabljeni smeri** (IV, S5) in **Pripraviški grapi** (III+, S4+). Prisojnik je bil večkrat presmučan po **Južnem pobočju**. Drejc Kokelj je opravil dva manj standardna spusta. 23. aprila je presmučal smer **Z vrha mimo Prednjega okna** (V-, S5+), ki poteka po grebenu. Vmes je moral zaradi spihanege snega 40 metrov nositi smuč. 9. maja je v severni steni Prisojnika presmučal smer **Skozi prednje Prisojnikovo okno** (V+, S6). V zgornjem senčnem delu smeri je smučal po trdem snegu, niže pa je sneg sonce že nekoliko omeščalo. Čez Hanzovo steno je moral smučanje prekiniti in 80 metrov plezati ob jeklenicah. V spodnjem delu se je smučarsko neugodni Hanzovi poti izognil levo (gledano gor) in smučal v vpadnici Hudičevega žleba, kjer je za krajši čas še enkrat snel smuč. Presmučan je bil **Rokavski ozebnik** (III+), pod Jalovcem pa **Grapa na SZ-greben**. Verjetno prvenstven smučarski obisk je dobila severna stena Krna. 24. aprila jo je Drejc Kokalj presmučal v območju smeri **Zvitorepec**. Smučal je po lažjem terenu z vrha Krna do vstopa v smer. Tam ga je čakala opast, čez

HIGHLANDER
JULIAN ALPS • SLOVENIA

Prvič v Sloveniji!
5 dni | 100 km

10.-14.7.2021

Pohodniška avantura po Julijskih Alpah

www.highlanderadventure.com/julian-alps

Dobro zalit in letos prvič presmučan osrednji del severne stene Krna. V strmem pobočju so v preteklosti že bili smučarski poskusi, vendar zaradi kombinacije lednih odstavkov in velike strmine neuspešni. Foto Drejc Kokelj

*Oster snežni greben na vrhu Teranove smeri
Foto Marta Krejan Čokl*

katero je zaradi nevarnosti porušil raje splezal s pomočjo cepinov in brez smučí. Pod opastjo si je na noge ponovno nadel smučí in po konstantno strmi steni odsmučal do njenega vznožja. V zgornjem delu je naklonina segla tudi do 65°, v povprečju pa je bila stena strma okoli 55°. Smer je dolga 150 metrov in v zgornjem delu izpostavljena, niže pa za bolj sproščeno smučanje poskrbi lep iztek. Prestreljenik je bil večkrat presmučan po **Južnem** (IV+) in še večkrat **Vzhodnem** (IV-) pobočju. Laška Planja je bila večkrat presmučana po **JV-pobočju** (III). S Črne prsti je bila večkrat presmučana smer **Žleb** (III, S3). Z Viševnika je bila presmučana **Severna grapa** (III, S4), s Storžiča se je smučalo po **Petem žrelu** (III+, S4-).

SMAR

Že v prejšnjih novicah je bil omenjen vzpon v La Meije (3984 m). Pozneje je prišlo na dan več podrobnosti o akciji Slovenske mladinske alpinistične reprezentance v Franciji, ki je bila prva akcija v tujini po skoraj letu dni premora. Člani reprezentance so v tem času ohranjali stike z obiskom domačih gora in plezališč. Akcija v La Gravu v Franciji je potekala od 21. marca do 1. aprila. Udeleženci so bili vodja Žiga Rozman, mentor Aleš Česen, Matija Volontar, Matevž

Štular, Bor Levičnik ter gost Blaž Karner. Akcija je odlično uspela in poleg že omenjene **Direktne** (TD+/M6, 800 m) v severni steni La Meije, ki so jo preplezali Česen, Levičnik in Volontar, so udeleženci preplezali še dve zahtevni smeri. Tudi Karner, Rozman in Štular so za prvi veliki cilj izbrali severno steno La Meije, kjer so preplezali smer **Z** z direktnim izstopom (TD/M5+, 800 m). Naslednji veliki cilj je bila severna stena gore Le Rateau (3809 m), ki je neposredna sosedja gore La Meije in posledično je bil dostop pod steno skoraj enak. V njej so Levičnik, Karner in Štular preplezali smer **Cambon-Franco** (TD+/6a, 500 m). V isti steni sta z vzponom po smeri **L'Empire des Sons** (ED/M6, A1, 550 m) poskusila Česen in Volontar, toda zaradi slabih razmer in krušljive skale sta se obrnila. Opravili so še dva turna smuka, Rozman tudi strmejši spust iz **Col de la Girose** (4.3/AD/ S5). Rozman je s Česnom preplezal slap **La Croupe de la Poufiasse** (WI4+, 200 m). Trije zahtevni vzponi v mrzlih severnih stenah so bili velik razlog za veselje, hkrati pa so se jim po preplezanih smereh pojavile želje po topli skali, zato so naslednjo akcijo, ki je potekala v obdobju prvomajskih praznikov, izpeljali v Paklenici.

Plezanje v zimskih razmerah

Zadnji strmi vzponi v snegu in ledu so bili opravljeni v drugi tretjini aprila. Pozneje je kombinacija različnih dejavnikov onemogočala resnejše plezanje, čeprav so bile gore še dolgo v zimski preobleki. Še so bili vzponi v manj strmih snežnih smereh. 15. aprila sta bila opravljena verjetno zadnja dva letošnja vzpona v **Beli grapi** (V/4, M, 1000 m) v Planjavi. Navezi iz AO Rašica in AO Tržič sta imeli v spodnji polovici smeri zelo dobre in nezahtevne razmere. V zgornjem položnejšem delu smeri jih je čakalo naporno gaženje po pol metra svežega in nepredelanega snega. V Belo grapo so vstopili deset minut pred osmo, ob pol štirih so dosegli greben Planjave, ob pol devetih zvečer pa so bili na izhodišču. 24. aprila so Katja Jezernik, David Horvat in Mitja Peterka (AO Grmada Celje) preplezali **Wisiakovo grapo** (II-III/2,

500 m). Zadnji znani vzpon v **Teranovi** (III/3, 350 m) v Dolgem hrbtu je bil opravljen 10. aprila, ko so jo preplezali Marta Krejan Čokl (AK Ravne) in njena družina. Verjetno zadnji letošnji prvenstveni vzpon v zimskih razmerah so opravili Anja Petek (AK Rinka), Boštjan Humar in Gal Kokej (oba AO Kamnik) v severni steni Kompotele. Plezali so večinoma po trdem snegu in ledu, le v detajlu so morali namesto neuporabnega snega uporabiti skalo. Smer so poimenovali **Skriti prehod** (IV/4, M5, 250 m). Teden pozneje sta smer ponovila Sebastian Hamberger (AO Rašica) in Barbara Medved (AO Tržič). V detajlu jima je bil v pomoč boljši sneg kot predhodnikom.

Aljaska

Luka Lindič in Ines Papert sta po letu, posvečenem predvsem domačim Alpam, kjer sta obkljukala nekaj zahtevnih projektov, odpotovala na Aljasko. V severnoameriško meko zahtevnega zimskega plezanja sta prispela 8. aprila. Obisk Aljasko sta si zamislila kot del večjega projekta, katerega rdeča nit je potovanje s *kamperjem* po Panameriški avtocesti in plezanje v velikih stenah ob poti. Projekt je seveda v trenutnih razmerah težko izvedljiv, težavo predstavlja že prehod kanadske meje. Zaradi tega sta se letos posvetila le Aljaski. Po prihodu jima vreme najprej ni bilo naklonjeno. Izredno dolgo obdobje močnega mraza je onemogočalo resno plezanje. Sledile so padavine in obdobje zelo visokih temperatur, ki so segale blizu 20 °C, kar ni bilo primerno za plezanje v kombiniranih smereh v velikih stenah. Njun prvi cilj je bilo gorovje Revelation, ki leži na skrajnem zahodu Aljaške gorske verige. Zaradi omenjenih vremenskih razmer v gorovju jima ni uspelo opraviti nobenega vzpona. Gorovje zaradi lege že v splošnem velja za območje z zelo muhastim vremenom. Priložnost sta nato našla v osrednjem delu aljaške gorske verige v bližini najvišjega vrha Denaliya. Ciljev, ki bi v tistih temperaturah primerni, je bilo malo. Med ogledom s pomočjo "taksi letala" sta cilj našla v zahodni steni Mt.

*Izstop iz Teranove smeri
Foto Marinka Dretnik*

Huntingtona (3731 m). Najprej sta si izbrala smer **Colton-Leech**. Med sestopom po sosednjem ozebniku West Face Couloir sta med obema smerema opazila možnost vzpona po strmi in na pogled dokaj kopni steni. Kmalu sta ponovno vstopila v steno. Začela sta po že omenjenem ozebniku in nato nadaljevala po strmi steni levo od njega. S seboj sta imela plezalne čevlje, vendar zaradi ledu v počeh niso prišli v poštev. Zgodnje jutranje ure sta načrtno izpustila zaradi želje po soncu in skalnih raztežajih, zato pa sta zvečer plezala toliko dlje. Ob treh zjutraj sta v strmi steni le našla mesto za bivač in dopoldne naslednji dan nadaljevala. V ključnih raztežajih ju je čakalo kombinirano plezanje, na nekaterih suhih mestih sta plezala goloroka in brez deret. Skupno sta preplezala dvajset raztežajev. Smer sta po razčlembi v skali na začetku smeri poimenovala **Heart of Stone** (M7, 1050 m).

Zimski alpinistični tabor

Komisija za alpinizem je 24. in 25. aprila organizirala zimski alpinistični tabor v martuljskih gorah. Tabor je bil namenjen mladim alpinistom, ki šele nabirajo izkušnje v zimskih razmerah. Udeležili so se ga Martin Žumer (vodja), Blaž Navršnik (pomočnik), Gregor Kristan, Matevž Marinčič, Tomaž Meglič, Matej Šadl, Gregor Šegel, Patricija Verdev. Logistično podporo sta nudila Nejc Marčič in Luka Kovačič. Prvi dan so Verdev, Meglič, Navršnik prečili greben Kukova špica–Škrnatarica–Dovški Križ. Šadl, Marinčič in Žumer so prečili greben Široke peči do Dovškega Križa. Šegel in Kristan sta preplezala smer Bučer-Kristan v Malem Oltarju. Bivakirali so v bližini bivaka 2. Naslednji dan so vsi pristopili na Visoki Rokav, Šegel in Kristan sta nadaljevala še na Dovški Križ in sestopila po Jugovi grapi nazaj v dolino.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

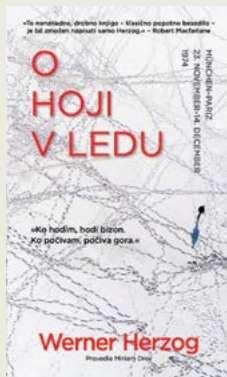
*Sebastian Hamberger
v Skritem prehodu
Foto Barbara Medved*

LITERATURA

Werner Herzog: O hoji v ledu. Zbirka 'S terena'. UMco, Ljubljana, 2021. 133 str., 18,90 EUR.

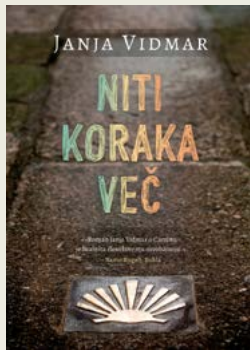

"Mavrica spredaj pred mano me na lepem navda z velikanskim zaupanjem. Kakšno čudovito znamenje, ki se pne iznad njega in pred njim, ki hodi! Vsakdo bi moral hoditi." Tako je zapisal Werner Herzog, nemški filmski, operni in gledališki režiser, igralec in avtor, v knjigi *O hoji v ledu*, München-Pariz, 23. november-14. december 1974 (prvič izšla leta 1978). In za to gre v resnici – za hojo, za vtise ob tem. Za to osnovno človekovo telesno aktivnost in za branje o hoji. Herzog je novembra 1974 izvedel, da je njegova mentorica Lotte Eisner, pisateljica, filmska kritičarka in kuratorica, ki je živela v Parizu, na smrt bolna. Brez posebnih priprav ali premisleka se je hipno odločil in se peš odpravil iz Münchna do Pariza, trdno prepričan, da bo ostala pri življenju, če bo do nje pripešal. Spotoma si je zapisoval, kaj je videl, kako se je počutil in kaj je doživel, od telesnih nevšečnosti, ki so ga spremljale med hojo, do trenutkov vznosenosti. Ne gre za zgodbo, prej za posamične vtise, ki jih le toliko dopolnjuje s podatki o poti, da si lahko predstavljamo, kje hodi in kaj se vmes dogaja. Predstavljam si, da je bolj ko ne le hodil in razmišljal, vmes opazoval okolico, in tudi sebe, ko pa se je nekje ustavil – pogosto je prespal v počitniških hišah, na senikih, pri prijaznih domačinih –, pa vrgel na papir nekaj stavkov v slogu: "Ravna pokrajina, samo vrane, ki krakajo vseokrog mene. [...]"

Težko bo prenočiti, ta okoliš je zanič. Industrija, smrdljive odplake, silaža, kravji iztrebki. [...] Košata drevesa so dajala senco, kadar je pripekalo, voda, ki je od vsepovsod curjela po pobočju, je blažila vročino." Hvalnica naravi, hoji, še kako potrebna v današnjih velemestnih časih.

Vladimir Habjan

Janja Vidmar: Niti koraka več. UMco, Ljubljana, 2021. 331 str., 24,90 EUR.

Pisateljica Janja Vidmar je v tej knjigi večkrat napisala: "Niti koraka več," a je še kar naprej hodila. Podobno kot je leta 1974 hodil Werner Herzog iz Münchna v Pariz, se tudi junakinja Vidmarjeve poda po znameniti romarski Jakobovi poti El Camino de Santiago iz francoskega kraja Saint Jean Pied de Port in prispe do španskega Burgosa, kjer potovanje zaključijo. Če je bila knjižica režiserja Herzoga popotno besedilo, bi to za obsežno knjigo Vidmarjeve težko rekli, prej je pot okvir, v katerem se odvija fiktivna in še kako ganljiva zgodba. Moram priznati, da sem se ob branju kar malo zabaval, posebno ob zapletu, ki ga po desetih kilometrih hoje povzročijo – žulji! Na predvideni 900-kilometrski poti. Ja, žulji pomenijo zaplet, okoli katerega se zadeve zapletejo in kasneje tudi odpletejo.

Če je glavna junakinja sprva prava mučenica, se z dnevi neprestane hoje v lepem vremenu, pogosto pa tudi ob neurjih, toliko izuri, da na koncu zmore celo 47-kilometrsko dnevno etapo. Kapo dol. Ko ji eden od sopotnikov reče: "Majhna stopala imaš ...," je njen odgovor nedvoumen: "Tudi mala stopala so ustvarjena za velike korake." Na Caminu je hoja vse, kar imamo, trdi junakinja. "Odmislil! Vdihnil! Hodi! Izdihnil! Hodi! Samo hodi! [...]" Pot človeka nauči, da

se je včasih dobro oddaljiti od ljudi in stvari, na katere smo preveč navezani. [...] Za srečo ne potrebujemo materialnih stvari. [...] Nisi sama ... Na Caminu nihče ni sam."

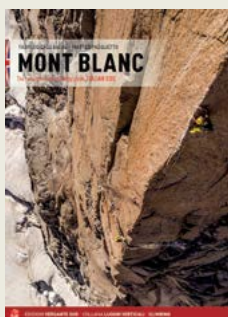
Če sem se sprva sam pri sebi še nasmihal ob meni komajda razumljivih opisih posledic hoje, ki zaradi strašnih naporov povzročajo celo bruhanje, ali ko junakinja zaspi na mizi, preden se sploh loti večerje, ob tem pa ne pozabi s telefonom *pofoškati* vsega, kar ji ponudijo, ali ob negodovanju, da bo morala spati v sobi še z nekaterimi drugimi (!?), da ne govorim o tem, da je ob najmanjši bolečini goltala ibuprofene s podaljšanim delovanjem in čakala, da bo minilo šest ur, ko bo lahko vzela novo dozo, me je zgodba toliko posrkala, da sem jo sam pogoltnil v enem popoldnevu. To pa je gotovo tisto, zaradi česar radi beremo – da nas potegne, da nam da čustveno hrano, da nas bogati. Moram reči, da se ob takem branju vedno znova zavedam, koliko nam je dal alpinizem, pa čeprav je v bistvu povsem individualna zadeva – od prenašanja naporov, odločnosti, ki je potrebna za doseg cilja, premagovanja raznih težav ..., da ne naštevam naprej. Sodobnemu človeku, posebej mestnemu, to zagotovo manjka. Narava zdravi, tako ali drugače. Toplo priporočam branje oziroma nakup knjige, mene pa Camino zagotovo še čaka. Ob besedilu so črno-bele fotografije s poti, ki pričarajo nekaj vzdušja popotnikov.

Vladimir Habjan

Daniel Rogger: Dolomites without Borders. Edizioni Versante Sud, Milano, 2020. 96 str., 19,50 EUR

Na pobudo oskrbnika kočje Carducci Bepija Montija je ob stoletnici prve svetovne vojne leta 2014 nastala povezovalna pot imenovana Senza confini (Visoka pot v imenu miru). Gre za eno najdaljših tovrstnih poti, ki v devetih etapah združuje 12 ferat in 17 planinskih koč, in prečka deželne, nacionalne in jezikovne meje. Vse skupaj zneso 125 kilometrov in 12.000 višinskih metrov. Pot povezuje del Sekstenskih Dolomitov in severni rob Karnijskih Alp ter sledi zgodovinskim potem ob mejah prve svetovne vojne; daleč od cest in mest

povezuje italijanski pokrajini Bolzano in Belluno z avstrijsko provinco vzhodno Tirolsko. Pot je podprl tudi Reinhold Messner. Na začetku skromnega, a izredno ličnega vodnička (ki ga zlahka nosimo v nahrbtniku), so pomembne informacije (oprema, najugodnejši čas, možnosti prenočevanja, zavarovanje, internet v kočah in drugje, javni transport, vreme, reševanje idr.). Možnih izhodišč je šest, od Kreuzbergpassa, Kartitsch-Lesachtala tja do Sextna. Transverzala ima lažjo, začetniško, in zahtevnejšo različico, imenovano po skupini Cadin. Kje vse plezamo? Na primer po ferati v severni steni Kinigata v Karnijskih (D), čez Porze, greben Filmoorhohe (C), po ferati Roghel (D), okoli Zwelferja, na Torre Toblin (B/C), na Patternkofel (B), po Poti alpinov (A/B), čez Rotwandspitze (A/B) in Cima Cadin (B/C). Na koncu so podatki o planinskih kočah. Vodniku je priložen priročnik zemljevid z vrisanimi potmi, da si vse poti lažje predstavljamo (1:25.000). Vodnik je v angleščini.

Luigi Tassi: Supramonte of Baunèi and Selvaggio Blu. Edizioni Versante Sud, Milano, 2020. 208 str., 25,00 EUR

Skalna skupina Supramonte di Baunèi leži na vzhodnem delu Sardinije ob Tirenskem morju. Gre za divje in neokrnjeno območje, kjer ni veliko naravnih virov sladke vode niti poti. Steze, ki so opisane v tem vodniku, večinoma sledijo starim ovčjim potem, pogosto pa zavijejo tudi v brezpotje in proti stenam. Avtor je s pomočjo dveh sodelavcev opisal pet območij, po katerih vodijo večdnevne trekking ture, na katerih bomo porredko hodili z rokami v žepu, prav nasprotno, pogosto bomo potrebovali celo alpinistična znanja in se spuščali po vrvi. Torej ni za vsakogar, seveda pa lahko poti opravimo

v spremstvu gorskih vodnikov. V nekaterih etapah plezamo po feratah, v drugih bomo prespali v kočah in gostiščih; na zahtevnejših pa bo treba celo improvizirati (bivak točke). Ponekod je vegetacija zelo bujna, značilna za obmorske kraje in nas bo gotovo presenetila. V uvodnem delu vodnika so pomembne informacije, pri čemer je najzanimivejša štiristopenjska ocena zahtevnosti: turistična pot, za izkušene, za zelo izkušene in za zelo izkušene z opremo, vendar nobena etapa ne presega ocene PD. Zahtevni odseki so v opisih posebej poudarjeni. Oprema vodnika je podobna ostalim vodnikom te založbe z mnogimi uporabnimi podatki (simboli) o vsaki etapi: oceni težavnosti, nadmorski višini izhodišča in sestopa, lepoti ture, višinski razliki, dolžini, časih, možnosti prekinitve ture, oskrbovalnih mestih. Vodnik je v angleščini.

Fabrizio Calebasso, Matteo Pasquetto: Mont Blanc, The complete rock climbing guide. Italian Side. Edizioni Versante Sud, Milano, 2020. 448 str., 39,00 EUR

Italijanska plezalca Calebasso in Pasquetto sta napisala obsežen in natančen plezalni vodnik skalnih smeri v masivu Mont Blanca z italijanske strani. Gre za jugovzhodni bok gorovja nad dolinama Val Veny in Val Ferret. V začetnem delu vodnika so splošne informacije o uporabi vodnika, lestvica ocene težavnosti, možnost varovanja (S1-6, R1-6), kompleksna ocena ture (I-VII), nekaj o geologiji območja (permafrost), o rastlinah in živalih, o kampiranju na ledeniku, o meji med Italijo in Francijo. Za tem je zemljevid celotnega gorovja. V nadaljevanju so predstavljeni posamezni sektorji in smeri, za izhodišče so planinske kočice in bivaki: Elisabetta, Monzino, bivak Eccles,

Borelli, bivak de la Fourche, koči nova Torino in Pavillon, bivaka Boccalante, Jachia, prenočišča v kraju Lavachey, bivaka Gervasutti, Comino, koči Dalmazzi in Elena. Zemljevidi in atraktivne fotografije (nekateri z vrisanimi poteki smeri) zelo polepšajo videz knjige. Smeri so predstavljene z naslednjimi podatki: ime, prvi plezalci, dolžina, število raztežajev, lega smeri (orientacija), ocene težavnosti, potrebna oprema, opis. Smeri potekajo v množici znanih sten in vrhov, naštejmo le nekatere: Grand Capucin, Dente del Gigante, Aiguille Noire de Peutère, Pic Adolphe Rey, Pilone Centrale del Freney, Grande Jorasses idr. Jasno je, da mnogi dostopi potekajo po ledenikih. Med predstavitvami sten bomo lahko prebrali tudi nekaj zanimivih anekdot iz zgodovine plezanja v teh stenah. Za ljubitelje plezanja v tem območju je to vsekakor priročnik, ki v nobeni knjižnici alpinista ne bi smel manjkati. Vodnik je v angleščini.

Vladimir Habjan

Vlado Vujić: Durmitor. Nacionalni park. Samozaložba, Beograd, 2021. 528 str., 39,99 EUR.

Durmitorja, tega obsežnega gorstva Črne gore, slovenskim ljubiteljem skalovja verjetno ni treba posebej predstavljati, saj ga prav Slovenci pogosto obiskujemo. O njem smo v *Planinskem vestniku* pogosto pisali; iskalnik po objavah na spletni strani (planinkivestnik.com) namreč pokaže kar 106 objav o Durmitorju. Najstarejše so celo iz leta 1934, ko je potopise prispeval Marjan Lipovšek, kasneje najdemo objave Franceta Avčina (1940) s skicami Vlasta Kopača in odpravo plezalcev PD Jesenice iz leta 1963. Najbolj temeljito je pisal o Durmitorju prav avtor novega

vodnika Vlado Vujšić (2008/11, sredi-
ca 2018/11). Lotil se ga je z veliko vne-
mo, saj je delo izredno bogato in ob-
sežno (528 strani, trde platnice, a s
sabo na turo ga skorajda ne moremo
vzeti). V uvodnem delu so mnenja
treh recenzentov o gorstvu in vodni-
ku, avtor pa predstavi svojo pot spo-
znavanja Durmitorja, ki ga je preu-
čeval celih 17 let. Med avtorji mnogih
zahval na posebnem mestu najde-
mo tudi Andreja Mašero.

Durmitor, ki spada v gorovje Dinari-
dov, slovi po lepoti in neokrnjeni na-
ravi, zaradi česar ga avtor primerja z
Alpami in celo s Skalnim gorovjem
(Rocky Mountains) v ZDA. Glavna
značilnost reliefa območja Durmi-
torja je prostrana planota na pribli-
žno 1450 metrih nadmorske višine,
ki jo sekajo globoke kanjonske do-
line (Tara, Draga, Sušica), iz kate-
re se dvigajo impozantni gorski vr-
hovi, od katerih jih kar 48 seže nad
2000 metrov. Najvišji je Bobotov
Kuk (v vodniku 2523 m). Na planoti
je 18 čudovitih gorskih jezer. Obmo-
čje je deloma zaščiteno kot nacional-
ni park (39.000 hektarov).

Na začetku Vujšić podrobno pred-
stavi mesto Žabljak in razloži relief
gorstva (Pivska planina), med dru-
gim tudi ostanke ledenikov, geolo-
gijo, predstavi živalski, rastlinski ter
kraški svet, vreme, jezera. Sledi oris
samega gorovja, ki ga pisec deli na
severni, srednji, južni in jugozahodni
predel. V zgodovinskem orisu razi-
skovanja gorstva ima posebno me-
sto pravnik Branislav Cerović, av-
tor prvega vodnika o Durmitorju.
V najboljšežnejšem delu je opisanih
80 vzponov na 40 vrhov, med ka-
terimi ima seveda osrednje mesto
najvišji Bobotov Kuk. Vsaka tura ima
naslednje podatke: časi, višinska raz-
lika, (ne-)markiranost poti, opozorila
na nevarnosti, potrebni zemljevidi,
izhodišče, opis, pogrešamo pa poda-
tek o zahtevnosti ture. Vodnik krasi
okoli 400 lepih fotografij s pogosto
vrisanimi smermi pristopa (debele
barvne črte). Sledijo opis *ferate* Uvi-
ta Greda (B/C, 400 m), nekaj zimskih
vzponov, opisi izletov po dolinah, ka-
njonih, rečnih dolinah (tudi kanjon
Tare) in do vseh jezer. Na koncu so
še koristne informacije, med dru-
gim podatki o planinskih kočah in

bivakih, kampih, hotelih, turističnih
agencijah, GRS idr.

Po listanju tako bogate knjige ni dvo-
ma o tem, kako zelo se je gorstvo
priljubilo avtorju, saj se ga je lotil iz-
redno korenito. Nedvomno se tudi
sam rad ovekoveči, tako da ga lah-
ko občudujemo na številnih fotogra-
fijah, zraven pogosto tudi vso njego-
vo družino. Tega, priznajmo, pri naših
vodnikih nismo vajeni. Oblikovanje
je kar malo preveč podobno prelo-
mu vodnika *Dolomiti* (2019, Planin-
ska založba) in se težko znebimo vti-
sa posnemanja (rdeča pasica in rdeč
oštevilčeni krog). Malce motijo še
rdeče pasice ob fotografijah, kar pa
so že detajli, ki ne morejo zmanjša-
ti pomembnosti tega izrednega dela.
Knjigo lahko naročite tudi v Sloveniji,
in sicer pri Borisu Strmšku (030 666
900, boris.strmina@gmail.com).

Vladimir Habjan

Dr. Drago Papler: Sopotja. Pesni-
ška zbirka. Kulturni center Maribor,
zavod za umetniško produkcijo in
založništvo, Maribor, 2020. 200 str.,
20,00 EUR.

Pesniških zbirk v naši reviji ne pred-
stavljamo prav pogosto, res pa je, da
jih ni ravno veliko, še posebej ne s pla-
ninsko tematiko. Drago Papler, vse-
stranski ustvarjalec, doktorand elek-
tro znanosti, med drugim v prostem
času piše tudi pesmi. V lani izda-
ni zbirki je nekaj pesmi tudi s planin-
sko tematiko. Kot je videti, mu je gor-
ski svet s svojo pristnostjo zelo ljub, iz
rim veje občudovanje gorskega sveta,
ki ga umirja, mu daje navdih in dobro
voljo, zato tudi piše o njem.

V planinskem svetu rad živim,

Tam si telo krepim pa tudi umirim,

Ob hoji navkreber se znojim,

Življenjsko energijo spet pridobim.

Sporočilo avtorja je, zanimivo,
usmerjeno tudi na področje varnosti

v gorah, kjer svari in opozarja na
previdnost, ena od pesmi pa opisu-
je mlado življenje, izgubljeno v plazu.
Pogosta tematika pesmi je posve-
čena naravi in letnim časom. Veči-
na pesmi je zvesta tradicionalnemu
pesniškemu jeziku, kitici, verzu, rimi,
nekaj pa je tudi drugačnih, npr. ha-
iku, tudi sodobnejših. Podoba zbirke
polepšajo avtorjeve črno-bele foto-
grafije, večinoma detajli.

Vladimir Habjan

**Domžale in okolica ter Kamnik in
okolica.** Planinski karti, 1 : 25.000.
Ljubljana, PZS, Geodetski inštitut
Slovenije in Geodetska družba
d. o. o.; 2020, 2021. Vsaka karta po
8,10 EUR.

Na Veliko planino? Tja gredo vsi.
No, potem pa na Menino planino.
Ampak ... kaj pa, če bi se odpravili
na Kilovec, Špilik ali Ciceľ? Kje pa to
je, porečete. Ja, na karti vendar! Na
kartih *Domžale in okolica*. Obeh kart
(*Domžale in okolica* ter *Kamnik in
okolica*), ki sta nedavno izšli pri PZS
in se odlično dopolnjujeta, skorajda
ni mogoče predstaviti ločeno. Že z
zadnje strani zloženih kart je vidno,
da se karti deloma prekrivata, sti-
čno območje obeh je nekje na črti Ka-
mnik–Tuhinjska dolina. Skupaj so-
dita tudi zato, ker prva, domžalska,
ponuja ogrevanje v predgorju (ali
"predgričevju") Kamniško–Savinjskih
Alp, druga, kamniška, pa nas potem
povabi na vrhove, ki so že v bližini
glavnega alpskega slemena.

Kartografskemu delu je pri obeh kar-
tah namenjen večji del površine, tj.
celotna sprednja stran in dobršen del
zadnje strani. Obračanje strani je na
terenu sicer malce nerodno, a je za
takšno merilo (1 : 25.000) pri obsegu
pokritega območja to edina rešitev.

Poglejmo najprej, kaj nas čaka na
kartih *Domžale in okolica*. Karta na
zahodu sega do črte Cerklje–Sp. Ga-
meljne, na vzhodu pa jo omejuje-
jo obronki Menine planine in Sava v
bližini Litije. Menine planine ni v ce-
loti na karti, vsekakor pa so pokrita
planinska območja Tuhinjske doline,
Moravske doline (Limbarska gora)
in Zasavja vzhodno od Ljubljane,
celotno območje Rašice, svet oko-
li Sv. Trojice vzhodno od Domžal in
ves kamniški konec (prekrivanje s

karto *Kamnik in okolica*). Nekaj namigov za poti je na zadnji strani karte. Znana je Rokovnjaška pot, ki vodi čez Golčaj pri Blagovici, s Trojan lahko gremo na najvišji vrh občine Blagovica, na Špilka, ali pa se v bližini naselja Gorjuša pri Domžalah spustimo v Železno jamo. Na karti je predstavljenih tudi pet planinskih koč tega območja. Ker pohodniku na takih, nekoliko bolj ravninskih območjih, dostikrat ostane še kaj časa, ga ob poteh vabijo na ogled še zanimivi muzeji (Slamnikarski muzej v Domžalah), gradovi (Tuštanj) in podobno. Na karti *Kamnik in okolica* sta v celoti pokriti Velika planina in Menina planina (vzhodna meja je med Zadrečko dolino in Vranskim), medtem ko "pravo" gorsko območje sega od vrhov med Krvavcem in Kokrskim sedlom ter preko Kamniške Bistrice do južnega dela Veže/Dleskovške planote in Podvolovljeka. Zadnja stran karte poleg celotne Menine planine vsebuje še pregled šestih koč območja ter dva stolpca turističnih informacij s fotografijami – od Starega gradu nad Kamnikom, Arboretuma Volčji potok pa do slapa Orglice in Kneippove bosonoge poti v Termah Snovik. Poleg glavnih obhodnic so podane (in na karti označene) tudi številne tematske poti; Slovenska planinska pot se karte le bežno dotakne, medtem ko Slovenska turnokolesarska pot kar pošteno vijuga preko Menine planine in vzdolž Tuhinjske doline. Če povzamemo – s karto *Kamnik in okolica* smo planinci poleg Tuhinjske doline dobili še natančen zemljevid Velike planine, Menine planine in zahodnih pobočij nad Kamniško Bistrico. Ker je osrednji del Kamniško-Savinjskih Alp pokrit že z dvema

"specialkama", kartama v merilu 1 : 25.000 (Jezersko, Grintovci), je logično, da se kartografsko pokrivanje nadaljuje proti jugu do obrobja Ljubljane. Vsekakor je dobro, da obe karti odstirata in približujeta območja, ki so nekoliko manj poznana, manj strma, tudi manj planinska, a obenem prijetna za pohode. Da se povabi obiskovalce tudi tja, kjer ni treba hoditi v vrsti, kjer je samotno med gozdovi poleti in razgledno, še posebej pozimi. Vzpetine predgorja Kamniško-Savinjskih Alp so pravo razgledišče, ki dostikrat omogoča pogled na celotne slovenske Alpe.

Obe karti sledita standardni podobi planinskih kart PZS v merilu 1 : 25.000 (zelena z rdečo obrobo). Tisk je zelo kakovosten, podlaga dovolj svetla, da je vsebino zlahka prebrati, tudi vsa zapisana imena so v dovolj veliki pisavi, da povečevalno steklo brez skrbi pustimo doma. Papir je na otip dovolj trpežen, da bo zemljevid verjetno preživel kar precej pohodov.

Na zadnji strani obeh kart je preglednica planinskih zemljevidov in nekaj varnostnih navodil. Koristno je tudi povabilo, naj pohodnik sporoči eventualne poškodovane poti na naslov poskodbe.poti@pzs.si.

S kartama *Domžale in okolica* ter *Kamnik in okolica* smo planinci dobili natančne zemljevide za področje, ki se ponuja in vabi kar samo od sebe.

Marjan Bradeško

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Redna letna skupščina PZS je potekala 21. maja v Rdeči dvorani v Velenju; več o njej v posebnem članku.

Za društva je PZS maja pripravila spletno delavnico o vključevanju in motiviranju prostovoljcev.

Odbor Državnega zbora (DZ) za izobraževanje je 5. maja podprl predlog novele zakona o planinskih poteh, ki predvideva, da se za vzdrževanje in označevanje planinskih poti letno namenijo sredstva iz proračuna

ministrstva za turizem. Z novelo zakona se bo uredilo tudi usposabljanje in licenčno izpopolnjevanje markacistov, obenem pa se jih bo ustrezno opremilo za varno delo.

Slovenska bakla, ki do slavnostnega odprtja olimpijskih iger 23. julija potuje po Sloveniji, je v začetku maja z gorskimi reševalci in nekdanjimi olimpijci osvojila Triglav.

Dan slovenskih planincev je tradicionalni praznik planincev in priložnost za druženje. Zaradi letošnjih omejitev je dan planincev 12. junija potekal razdrobljeno na različnih lokacijah po Sloveniji v organizaciji planinskih društev in klubov. PZS je prijavljene dogodke tudi finančno podprla.

PZS je v sodelovanju s Hervisom pripravilo sklop pohodov. V maju so se podali po manj znanih poteh na Čaven in Kucelj, v naslednjih mesecih pa bodo organizirani še pohodi na Lisco, Begunjščico, Raduho, Pršivec, Grintovec.

Zavarovalnica Generali s programom Migimigi spodbuja zdrav in aktiven življenjski slog, z zanimivimi izzivi pa skrbi za nenehno rekreacijo, učenje in širjenje pozitivne energije. Sedaj so izdali tudi tri planinske dnevnike, razdeljene glede na zahtevnost planinskih poti.

Odbor planinstvo za invalide/osebe s posebnimi potrebami. Tridnevno usposabljanje planinstvo za invalide/osebe s posebnimi potrebami v Vojkovi koči na Nanosu med 18. in 20. junijem je namenjeno vsem, ki jih tako delo veseli.

V mesecu maju odbor nadaljuje z vseslovensko akcijo Gibalno ovirani gore osvajajo (GOGO), ki bo tudi letos potekala pod častnim pokroviteljstvom predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja. Delovni plan: 29. maj (Mirna gora), 3. junij (vseslovenski inkluzijski pohod Ušte), 13. junij (Planina Razor), 16. junij (Planina nad Vrhniko), 26. junij (Čaven), 27. junij (Ruška koča), 17. julij (Lavričeva koča na Gradišču), 4. september (Pokljuka), 16. september (Šmarna gora) in 23. oktober (Tončkov dom na Lisci).

Odbor in njegova delovna skupina Nevroz različni AMA je 23. maja povabila na inkluzijska pohoda, enega na Nanos, konec maja pa na Mirno goro. V obeh kočah je bila ta dan tudi

posebna strežba v sklopu akcije Gluhi strežejo v planinskih kočah.

Mladinska komisija (MK) je objavila razpis za cestne prevoze opreme za planinske tabore 2021, izvedene v času med 21. junijem in 31. avgustom. **Gospodarska komisija.** PD Snežnik Ilirska Bistrica je iskalo pomoč dveh dijakov ali študentov za poletno delo v Koči Draga Karolina na Velikem Snežniku. PD Radovljica je razpisalo prosto delovno mesto oskrbnika Roblekovega doma na Begunjščici, najemnika Koče na Gozdu sta iskala kuharja za Kočo na Gozdu, PD Železničar Ljubljana je iskalo pomoč pri delu v Kosijevem domu na Vogarju, PD Nova Gorica pa oskrbniški par za poletno oskrbovanje Gomiščkovega zavetišča na Krnu. Najemnik Domžalskega in Črnuškega doma na Mali planini je iskal pomoč za delo v obeh kočah, Planinski dom na Krimu pa je v svoje vrste vabil sodelavca za pomoč v kuhinji in strežbi. PD Kranj želi celovito prenoviti Planinski dom na Kališču; zato išče zainteresirane poslovne partnerje, saj namerava projekt obnove izpeljati s pomočjo javnega razpisa ter v sodelovanju z zainteresiranim soinvestitorjem, ki bi v zameno za svoj vložek dobil možnost dolgoročnega najema te dobro obiskane kočice pod Storžičem.

Švicarsko predsedstvo Alpske konvencije in sekretariat mednarodne arhitekturne nagrade za trajnostno gradnjo in prenovo v Alpah "Constructive Alps" sta 9. in 10. junija vabila na spletno konferenco o alpski gradbeni kulturi in podnebnju prijazni gradnji.

PZS v sodelovanju z Zavarovalnico Triglav in podjetjem Bonpet SY v okviru akcije Očistimo naše gore omogoča brezplačno izboljšanje požarne varnosti in preprečevanje požarov v planinskih kočah. Lastniki oziroma oskrbniki planinskih koč so se za zagotavljanje večje požarne varnosti lahko prijaviли na razpis akcije Očistimo naše gore in Planinske zveze Slovenije do 28. maja.

Komisija za planinske poti (KPP). V letu 2021 ima tehnična skupina markacistov PZS v načrtu 14 akcij na zahtevnih in zelo zahtevnih poteh, ekipe pa še niso popolnjene, zato

KPP vabi markaciste PZS kategorije PB, ki jih veselijo izzivi v visokogorju, k sodelovanju s tehnično skupino markacistov PZS. Prijave pošljite na e-naslov poti@pzs.si, in to na ustreznem obrazcu, objavljenem na spletni strani PZS. Letos naj bi obnovili naslednje poti: Ledine–Križ (Koroška Rinka), Tominškova pot, Rjavina (Staničev dom–Rjavina–Pekel), Čez Rž, Planika–Triglavska škrbina, Kredarica–Mali Triglav, sedlo Planja–Razor, Zadnji Prisojnik–Prisojnik (Jubilejna pot), Kajzlova Škrbina, Cojzova kočica–Bivak pod Grintovcem, Mali podirinke, Mrzli dol–Mrzla gora, Matkov kot–Matkov Škof, Prižnica–Pot na Presedlaj iz Kamniške Bistrice. PD Domžale obvešča, da je podor čez Pasje pečine na Veliko planino saniran in je pot ponovno odprta. PD Ljubno ob Savinji obvešča, da je planinska pot Čez Telečje peči do Komna zaradi sečnje začasno zaprta, PD Celje - Matica pa obvešča, da je zaradi podrtega drevja t. i. Pastirska pot na Okrešelj do nadaljnjega zaprta.

Komisija za varstvo gorske narave (KVG). Odsek za varstvo gorske narave Planinskega društva Nova Gorica v sodelovanju s KVG med 25. in 31. julijem vabi na poletni naravovarstveni tabor ob Kolpi.

Komisija za alpinizem (KA) je poročala o aktivnostih slovenske mladinske alpinistične reprezentance v Franciji in v Paklenici na Hrvaškem, pa tudi o uspešnem zimskem alpinističnem taboru v Martuljkovi skupini. Naš vrhunski alpinist Luka Lindič in njegova življenjska sopotnica, nemška plezalka Ines Papert sta v začetku maja preplezala zahtevno novo smer na 3731 metrov visoko goro Mount Huntington v Narodnem parku Denali na Aljaski v Združenih državah Amerike.

V rubriki Legende slovenskega alpinizma je KA predstavila alpinista Mitjo Koširja, ki je prvi smučal s Triglava, in Janka Ažmana, prvega Slovenca, ki je premagal magično mejo 8000 metrov in ustanovitelja Mojstranških veveric.

Komisija za športno plezanje (KŠP). V Salt Lake Cityju v ZDA je bila druga tekma svetovnega pokala v balvanskem plezanju. Finalni nastop sta si priborila Anže Peharc in

Gregor Vezonik. Tekmo sta končala na petem oziroma šestem mestu. Katja Debevec je v ženskem polfinalu osvojila osmo mesto.

Slovenska mladinska reprezentanca je na evropskem prvenstvu v Permu v Rusiji osvojila lepo bero žlahtnih medalj. Lucija Tarkuš je bila zlata v težavnosti in bronasta v balvanih, Liza Novak je bila druga v težavnostih med kadetinjami, Zala Mlakar Starič je bila druga med starejšimi deklicami v težavnosti, Lina Funa pa druga v balvanih v isti starostni kategoriji. Gorazd Jurekovič je osvojil srebro med starejšimi dečki v težavnosti. Liza, Lucija in Lina so v Rusiji postale še evropske prvakinje v kombinaciji v svojih starostnih kategorijah, Lovro Črep pa je v kombinaciji osvojil drugo mesto.

KŠP je pozvala športne plezalce in plezalko, zainteresirane za pridobitev statusa kategoriziranega športnika, k prijavi za uveljavljanje statusa kategoriziranega športnika za športne plezalce.

KŠP je v sodelovanju z Društvom za razvoj plezalne kulture 5. in 6. junija v Plezalnem centru Ljubljana organizirala 1. tekmo državnega prvenstva v težavnostnem plezanju za vse kategorije.

KŠP je razpisal seminar in izpit za opremljevalce športnoplezalnih smeri.

Komisija za gorske športe. Tine Cuder je 7. marca preplezal trenutno najtežjo *drytooling* smer v Sloveniji Edge of glory z oceno D13. Ledni plezalci so veliko trenirali in plezali, med njimi Miha Habjan in Maja Šuštar; Maja je med drugim opravila prvo ponovitev smeri The edge of glory. Gregor Šegel, Bor Levičnik ter trojica Miha in Marko Guna (oba AO PD Rašica) ter Jernej Groboljšek (AO PD Litija) so v dvanajstih urah preplezali vseh 33 smeri v plezališču Za Savo.

Komisija za turno kolesarstvo. Začelo se je novo usposabljanje za naziv Turnokolesarski vodnik 1. Prvi del so izvedli v Kočevju in okolici, drugi del pa bo potekal od 24. do 27. junija na Valvasorjevem domu pod Stolom. **Planinska založba (PZ)** je zainteresirane pozvala k soustvarjanju novega športnoplezalnega vodnika in povabila k prednaročilu

planinsko-zgodovinskega vodnika *Meja na razvodnici* avtorja Dušana Škodiča. Vodnik, v katerem so opisani dostopi do vseh 61 glavnih mejnikov rapalske meje, ki se nahajajo na ozemlju Slovenije, predvidoma izide v sredini junija. Vabijo tudi urednike in sodelavce za tehnično urejanje.

PZS je v sklopu preventivne dejavnosti opozorila na zaščito pred klopi, organizatorjem planinskih taborov in oskrbnikom planinskih koč so podali napotke in koristne nasvete glede mišje mrzlice, vsem planincem pa, kako ravnati v primeru srečanja z medvedom in kaj storiti, da do takega srečanja ne pride.

Zdenka Mihelič

Katera bo naj planinska pot in naj kočja 2021?

Prijubljena vseslovenska akcija Očistimo naše gore je v sodelovanju s Planinsko zvezo Slovenije (PZS) tudi letos pripravila izbor za naj planinsko pot. Planinci, ljubitelji gora lahko na spletni povezavi <https://vsebovrednu.triglav.si/plus/naj-planinska-pot-2021> za pot glasujejo enkrat na dan vse do 21. junija. Izbirajo lahko med osmimi različno zahtevnimi planinskimi potmi, ki so potrebne obnove, in sicer poti: Kranjska kočja na Ledinah–Koroška Rinka, Jubilejna pot z Vršiča prek Zadnjih plat na Prisojnik skozi Zadnje okno, Pekel–Rjavina–Dom Valentina Staničapota Čez Rž–Kredarica, Matkov kot–Matkov Škof, Okrešelj–Mrzla gora, Iška–Veliki Ločnik, Kamniška Bistrica–Presedljaj–Korošica in planinska pot Ruše–ob potoku Lobnica–slap Šumik–Bajgot. Zavarovalnica Triglav bo markacistom predala sredstva za obnovo tiste planinske poti, ki bo prejela največ glasov.

Začenja pa se tudi sedma sezona glasovanja za naj planinsko kočjo, ki jo organizira Siol.net v sodelovanju s PZS. Bralci Siol.neta in obiskovalci gora in planinskih koč tudi letos izbirajo naj planinsko kočjo in naj visokogorsko kočjo. V izboru sodeluje 155 koč, od tega je 28 visokogorskih planinskih postojank, na "počitku" pa sta lanski zmagovalki Koča na Kriški gori in Mihov dom na Vršiču. Namen akcije Naj planinska kočja je po eni strani promocija pohodništva

Vestnikov natečaj za najboljšo kratko (koronsko) zgodbo

Vabimo vas, da s svojo kratko zgodbo sodelujete na natečaju. Lahko je smešna, žalostna, resnična ali izmišljena, mora pa biti povezana z zadnje leto aktualno tematiko: gorništvu oz. planinstvu v koronačasu.

Najboljšo kratko zgodbo bomo nagradili s 150 evri, drugo najboljšo s 100 evri in tretjo s 50 evri. Vse tri bodo seveda objavljene v *Planinskem vestniku*.

Pogoji za sodelovanje so:

- delo še ni bilo nikjer objavljeno,
- dolžina ne presega 8000 znakov s presledki,
- avtor (velja za oba spola) ni neposredno povezan s *Planinskim vestnikom* in ni ožji družinski član katerega od ustvarjalcev Planinskega vestnika,
- zgodba mora biti v e-poštnem predalu *Vestnika* (pv@pzs.si) do 31. avgusta 2021.

Natečaj je anonimen, zato svoje zgodbe označite s šifro, isto šifro pa poleg imena in priimka zapišite v spremnem besedilu. V okence 'Zadeva' napišite 'Natečaj – kratka zgodba'.

Uredništvo

in s tem spodbujanje h gibanju in aktivnemu preživljanju prostega časa v naravi, po drugi strani pa informiranje javnosti o varnem in odgovornem obisku gora ter odnosu do okolja. Na Siol.netu so s PZS pripravili tudi planinski priročnik *Rad imam gore*, ki si ga uporabniki lahko brezplačno prenesejo na svoje računalnike ali druge pametne naprave.

Prvi krog izbora poteka od 24. maja do 26. julija, v drugi krog glasovanja se bo nato uvrstilo deset finalistov, t.j. 5 koč iz kategorije naj planinska kočja in 5 koč iz kategorije naj visokogorska planinska kočja, torej tiste, ki bodo prejele največ glasov bralcev. Za finalistke bodo obiskovalci gora lahko glasovali do 3. septembra.

Zdenka Mihelič

FILM

15. Festival gorniškega filma Domžale

Letos se Festival gorniškega filma v svoji prvi koronski, sicer pa v jubilejni petnajsti izvedbi vrača h koreninam – v **Domžale**, kjer bo potekal od

28. junija do 4. julija 2021. Ljubitelje gora čaka 33 filmov, razporejenih v kategorije alpinizem, plezanje, gorska narava, kultura in avantura; na programu so tudi štiri predavanja in trije tematski pogovori. V tekmovalnem programu bodo štiri slovenski filmi. Zaradi pandemije je Festival gorniškega filma letos poleti namesto pozimi. Odvijal se bo v Tomčevi dvorani KD Franca Bernika Domžale, na dvorišču pr' Berniku in v velikem šotoru na ploščadi OŠ Vencija Perka. Svoja alpinistična doživetja in zanos bosta z občinstvom delila Italijan **Corrado Korra Pesce**, eden vodilnih mladih plezalcev v velikih stenah, in Slovenec **Gašper Pintar**, ki je v velike, strme stene uspešno zavil s športnega plezanja. Letos bodo ob filmih imele pomembno vlogo tudi knjige, kar je zelo spodbudno, saj si direktor festivala **Silvo Karo** že od začetka prizadeva za čim večjo knjižno prisotnost. Življenjsko-plezalna naveza in prvi zakonski par na Everestu – **Marija** in **Andrej Štremfelj** bosta predstavila svojo izjemno avtobiografijo *Objem na vrhu sveta*. Hrvaški alpinist in eden od začetnikov športnega plezanja na Hrvaškem **Boris Čujić** pa bo spregovoril o knjigi *Zlatne godine*, v kateri piše o

svoji 40-letni plezalni poti in plezalni sceni v nekdanji Jugoslaviji in predvsem na Hrvaškem.

Stari festivalski znanec **Jernej Šček** bo ob filmskem portretu **Maura Corone** med bralce pospremil svoj prevodni prvenec *Kot kamen v rečnem toku*, ki je težko pričakovani roman tega furlanskega pisatelja, kiparja in alpinista, enega od pobudnikov(!) prostega plezanja v Italiji. **Irena**

Cerar bo predstavila svoji novi knjigi *Pravljicne poti brez meja* in *Potepuški okruški*, v katerih opisuje svoje sedemletno raziskovanje zamejskih pokrajin. Ali je gorski tek le športni lov na rekorde ali posebna avantura, ki človeka bogati in mu odpira nove svetove, o tem bodo ob filmu in pogovoru razmišljali triglavski tekači. Filme bo ocenjevala mednarodna strokovna žirija, ki jo sestavljajo

slovenski alpinist in publicist **Viki Grošelj**, Tržaški Slovenec, filozof in publicist **Jernej Šček** ter romunsko-francoski filmski producent **Daniel Burlac**.

Cena vstopnice za posamezni sklop filmov in predavanj je 6 evrov. Celotni program in druge podrobnosti so dostopni na gorniski.si.

*Po sporočilu za medije povzel
Mire Steinbuch.*

U SPOMIN

Ančka Stojan (1923–2021)

V 98. letu starosti nas je zapustila naša Ančka. Vsi, ki smo jo poznali, vemo, da je bila skupaj z drugimi člani PD Jesenice zaslužna za tako društvo, kot je danes. Težko je naštetati vsa področja, na katerih je delovala. Povsod je bila aktivna, tudi v Športnem društvu TVD Partizan Jesenice.

Zdaj letnice, priznanja in nazivi, ki so bili spremljevalci njenega delovanja, niso več pomembni. Ostali so le spomini. Spomini na delovno, zanesljivo, požrtvovalno in toplo žensko, ki je velik del svojega življenja s svojim možem Volodijem posvetila predvsem mladim.

Ančka Stojan (na desni) med mladimi planinci

V svojem imenu in imenu vseh iz naše družine lahko rečem, da nam je bila kot druga mama. Učiteljica, zaupnica, prijateljica. Pred približno 48 leti je prevzela načelnštvo Mladinskega odseka. Z Volodijem sta organizirala krožke po šolah, kjer jih še ni bilo, in s pomočjo šolskih mentoric se je Mladinski odsek v nekaj letih razvil v več stoglavo množico otrok. Da je delo odseka lahko nemoteno potekalo, je starejše mladince pošiljala na tečaje za mladinske vodnike. Poleg vsega drugega dela v društvu je imela izrazit občutek za povezovanje odsekov društva. Redni spremljevalci na bolj zahtevnih turah so bili člani Alpinističnega odseka in markecisti, ki so na mlade planince prenašali svoja znanja.

Brez Ančke in Volodija ni bilo zimskega pohoda na Stol. Njeni mladinski vodniki pa so na vrh pripeljali tudi člane Mladinskega odseka. Vzdušje in dobra volja, ki ju je v vsakem trenutku izžarevala, se ni odražalo samo v uspehih Mladinskega odseka. Vsi v društvu so jo cenili in upoštevali. Tudi zato je društvo odlično delovalo. Vse delo je temeljilo na prostovoljstvu. Letni in zimski tabori pa so bili nagrada za letošnje udejstvovanje.

Večkrat nam je rekla: "Ko boste odrasli, ko boste postali starši, pokažite svojim otrokom, kako lepo imamo pri nas. Kakšne gore, jezera, gozdove ... imamo. Kaj nam naša domovina želi pokazati. Privoščite svojim otrokom ta užitek." In res. Danes naši otroci in otroci naših otrok spoznavajo to, kar je priporočala Ančka. Spoštovala je tradicijo NOB, nam pripovedovala razne zgodbe iz časa okupacije in nas učila, da je v vsaki stvari dobro in slabo. In da je le srce tisto, ki pokaže pot, po kateri boš hodil. Bila je močna ženska. Že v mladosti je prestala precej hudega, a se ni vdala. Ob izgubi moža po hudi bolezni, izgubi hčerke in po tragični poškodbi sina smo mislili, da se bo zlomila. Pa se ni. Bolečino je prenašala pokončno. Kot nam je velikokrat rekla: "Ko se nekaj zgodi, se zgodi z namenom. Ne sprašujte se, zakaj. Če je dobro, sprejmite to s hvaležnostjo, če je slabo, pa vzemite, kakor da se je moralo zgoditi in da se je odprla nova pot, po kateri boste šli."

Ja, Ančka, pogrešali te bomo. Mnogim si odprla oči in s temi spoznanji živimo še danes. Hvala ti za vse.

Dolfe Jelenc

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko celega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Light and fast, 40 let TNP

INTERJU

Uki Grošelj

Z NAMI NA POT

Alta Badia, nad Sedmerimi jezeri

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

f t

gore-ljudje

IGLU ŠPORT

WWW.IGLUSPORT.SI